

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ
ФАКУЛЬТЕТУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

**РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН
В СФЕРІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Матеріали

Регіонального круглого столу

(м. Дніпро, 30 жовтня 2020 р.)

Дніпро
Видавець Біла К. О.
2020

*Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 3 від 10 листопада 2020 року)*

Упорядник:

М. П. Юніна, канд. юрид. наук, доц., доцент кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Матеріали публікуються в авторській редакції.

*Оргкомітет круглого столу не завжди
поділяє погляди, думки, ідеї авторів та не несе
відповідальності за зміст матеріалів, наданих
авторами для публікації*

Р 31 Регулювання правовідносин в сфері банківської діяльності : мат-ли Регіон. круглого столу (м. Дніпро, 30 жовт. 2020 р.) / упоряд. канд. юрид. наук М. П. Юніна. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. – 136 с.

ISBN 978-617-645-405-2

У збірнику матеріалів вміщено тези доповідей учасників однойменного Регіонального круглого столу. У публікаціях висвітлено актуальні питання правового регулювання відносин у сфері банківської діяльності.

Призначено для науковців, аспірантів, здобувачів вищої освіти, юристів-практиків.

УДК 347.23 (477)

ЗМІСТ

Кірін Р.С. ЗОЛОТО: МІЖГАЛУЗЕВА ПРИРОДА ПРАВОВОГО РЕЖИМУ	6
Патерило І.В. ВПЛИВ ВАЛЮТНИХ ІНТЕРВЕНЦІЙ НА МОНЕТАРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ	10
Юнін О.С. БАНКІВСЬКА ТАЄМНИЦЯ: ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ	13
Алексєєнко А.І. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ БАНКІВСЬКОГО ВКЛАДУ (ДЕПОЗИТУ)	16
Комісарова Н.В. ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕКТРОННОЇ ФОРМИ ПРЕДСТАВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ	19
Костенко О.М., Ярошенко А.С. ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ ЩОДО СТЯГНЕННЯ ЗАБОРГОВАНОСТІ У ПОЗАСУДОВОМУ (БЕЗСПІРНОМУ) ПОРЯДКУ	22
Логінова М.В., Нагорна О.О. ЦІННІ ПАПЕРИ УСУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК ВИД МАЙНА.....	25
Німець О.М. Нагорна О.О. БАНК ЯК СТОРОНА БАНКІВСЬКОГО ПРАВОЧИНУ	27
Татаренко В.А. ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІЗИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	30
Тимошенко О.О, Нагорна О.О. КРЕДИТНІ ВІДНОСИНИ ТА ДОГОВОРИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ	33
Резворович К.Р. УНОРМУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОЛЕКТОРІВ ЯК ВИРІШЕННЯ ПИТАННЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРОСТРОЧЕНИХ ЗАБОРГОВАНОСТЕЙ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ.....	37
Гордієнко Т.О. ВИЗНАЧЕННЯ СУДОВОЇ ЮРИСДИКЦІЇ СПОРІВ З КРЕДИТНИХ ПРАВОВІДНОСИН	40
Круглова О.О. РОЛЬ БАНКІВ У СТВОРЕННІ УМОВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ БОРЖНИКОМ ВЗЯТИХ НА СЕБЕ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	44
Нагорна О.О. БАНКІВСЬКИЙ РАХУНОК ЯК ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ	47
Юніна М.П. ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКИХ ПРАВОЧИНІВ.....	49
Безрідна Н.О. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА	51
Бондаренко О.С. ЗНАЧЕННЯ, МІСЦЕ ТА ПРОБЛЕМИ БАНКІВСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ	54
Виріжок В.Д. ВІДМИВАННЯ КОШТІВ ЯК ОДИН З ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОГО ЗЛОЧИНУ	56
Воробець Х.О. МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ В ПРОТИДІЇ ТІНЬОВІЙ ЕКОНОМІЦІ	59
Гринберг О.С. РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ ГРОШОВОЇ ОДИНИЦІ: ПРАВОВІ ЗАСАДИ.....	61

РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН В СФЕРІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дембицька Т.П. ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ В СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ СЬОГОДЕННІ	63
Дурицький Д.С. ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ КРЕДИТНОГО ДОГОВОРУ	65
Комар М.Ю. ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ БАНКІВСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	68
Латиш А.В. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ БАНКУ В УМОВАХ КРИЗИ.....	70
Ленкова Т.Р. ГРОШІ ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН.....	73
Попко С.В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЗАСТЕРЕЖЕННЯ ПРИ ВИКОРИСТАННІ БАНКІВСЬКИХ КАРТОК	76
Пронічкіна А.С. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ.....	79
Прудка Ю.С. БАНКІВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТИТУТ ФІНАНСОВОГО ПРАВА	81
Прунчак С.В. ПУБЛІЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	83
Рец В.В. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ	87
Розиєва Н.Р. ПУБЛІЧНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ДЕРЖАВИ	90
Русило М.О. ПРАВОВЕ ПОЛОЖЕННЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ	93
Сароян Р.М. ПРАВОВІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ	96
Сень О.В. ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ ЗА УЧАСТЮ НЕПОВНОЛІТНІХ.....	98
Темрієнко Н.В. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТА ФУНКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ.....	101
Трень Т.О. МІСЦЕ БАНКІВСЬКОГО ПРАВА В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ	105
Уроченко Б.В. ФІНАНСОВІ УСТАНОВИ, ЯК УЧАСНИКИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН.....	108
Федорцов Д.В. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКИХ ПРАВочИНІВ	110
Хитрук Р.О. ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ.....	113
Хованова Д.О. ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ПІДПРИЄМСТВ І БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ	116
Цісар Б.О. ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	118
Цой А.Е. ТЕОРЕТИЧНИЙ ОГЛЯД СУЧАСНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	120
Черняк А.О.	

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ І ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ	122
Чуркін В.В. ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ	125
Шевченко Т.В. УКРАЇНСЬКА БАНКІВСЬКА СИСТЕМА В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ	127
Шишкіна К.О. АНАЛІЗ ПРЯМИХ ПОДАТКІВ В СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ	129
Яйлян А.О. ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	132

Кірін Роман Станіславович,
доктор юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
Інституту економіко-правових
досліджень
імені В.К. Макутова НАН України

ЗОЛОТО: МІЖГАЛУЗЕВА ПРИРОДА ПРАВОВОГО РЕЖИМУ

Організація нормативно-правових актів (далі – НПА), що виражається в їх узгодженості, диференціації та інтеграції у структурні підрозділи, розглядається в теорії права як структура законодавства. Натомість міжгалузеве законодавство становлять НПА, які містять норми декількох галузей права, що регулюють окрему сферу суспільних відносин.

Подібний характер має й законодавство про видобуток, виробництво, використання, зберігання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння (далі – ДМіДК) та контролю за операціями з ними, базовим законодавчим актом якого є Закон України «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними» [1] (далі – закон про ДМіДК), який визначає правові основи і принципи державного регулювання зазначених відносин, в тому числі й щодо золота. Останнє віднесено законом про ДМіДК до категорії дорогоцінних металів у будь-якому вигляді та стані: - сировина; - сплави; - напівфабрикати; - промислові продукти; - хімічні сполуки; - вироби; - відходи; - брухт тощо.

Одним з поштовхів розвитку золотовидобувної галузі, а відтак і формуванню відповідної сукупності НПА, став Указ Президента України з позначкою «Опублікуванню не підлягає» [2], яким було схвалено подану Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ) концепцію державної програми «Рідкісні, дорогоцінні метали та алмази України», а також утворено Державний комітет України по рідкісних, ДМіДК. Втім, останній, не проіснувавши й двох років було ліквідовано, а КМУ - доручено вирішити в місячний строк питання щодо передачі функцій та підприємств і організацій, що належать до сфери його управління відповідним міністерствам, іншим центральним органам державної виконавчої влади [3].

Але спроби України розпочати роботи із видобутку золота з власних родовищ на цьому не припинилася, адже вже у 1996 р. Міністерству промисловості після завершення робіт, пов'язаних з підготовкою Мужіївського родовища до освоєння та проведення державної екологічної експертизи, було доручено погодити із Закарпатською обласною державною адміністрацією комплекс заходів щодо організації промислової розробки родовища як початку створення золотовидобувної та золотопереробної галузі України [4].

Наступною постановою уряду, з метою розвитку золотовидобувної і золотопереробної промисловості та проведення економічного експерименту щодо залучення недержавних інвестицій для зміцнення цієї галузі було створено Державну акціонерну компанію «Укрзолото» та встановлено, що основними завданнями Компанії є проведення геолого-розвідувальних робіт і експлуатація окремих родовищ золота в межах Українського щита та залучення на ці цілі недержавних інвестицій [5]. Крім того, була утворена Міжвідомча робоча група з організації розвідки та промислової розробки золотоносних родовищ (ліквідована на підставі постанови Кабінету Міністрів України № 54 від 18.01.1999) [6], а пізніше, з метою аналізу ситуації, що склалася з виконанням програми «Золото України» і створенням золотовидобувної галузі держави – утворена нова комісія [7].

Нарешті у 1998 р., з метою реалізації Державної програми «Золото України», залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій у розвиток гірничодобувної підгалузі та суміжних виробництв, урядом було прийнято рішення про створення Державної акціонерної компанії «Українські поліметали» [8].

Золото, як мінеральна сировина, відноситься до категорії В, яка характеризується тим, що його родовища в Україні наявні, запаси (у тому числі значні) розвідані, але сировина видобувається в обмежених обсягах або не видобувається взагалі. Згідно з техніко-економічними розрахунками така мінеральна сировина при сучасному становищі економіки країни не є конкурентоспроможною порівняно з імпортною сировиною і не може бути рентабельно перероблена на вітчизняних підприємствах відповідно до діючих технологій. Водночас потреба в такій сировині може відновитися як результат освоєння новітніх технологій збагачення або попередньої переробки відповідних руд [9]. В Україні виділяються три золотоносні провінції: Карпати, Донбас та Український кристалічний щит. Карпати є однією з найбільш досконало вивчених провінцій. Тут розвідано запаси золота в обсязі майже 55 тонн - Мужіївське родовище та родовище Сауляк.

Мужіївське золотополіметалічне родовище введено у промислове освоєння в 1999 р. Безпосередньо до Мужіївського родовища прилягає Берегівське золотополіметалічне родовище з рудами аналогічного складу. В межах єдиного гірничого відводу Мужіївського шахтного поля можна забезпечити приріст запасів до 80-100 тонн золота. За перший рік роботи на Мужіївській фабриці-руднику видобули тільки 12 кг золота (2000 р. – 136 кг, 2001 р. – 76 кг, 2002 р. – 16 кг, 2003 р. – 61 кг, 2004 р. – 161 кг, 2005 р. – 182 кг). Усього видобуто 646,4 кг і перероблено 292,711 тонни руди [10].

Проте, востаннє підприємство запускали у 2005 р., воно збанкрутіло, тому будь-які виробничі процеси тут не відбувалися, а 2010 р. було оголошено про банкрутство компанії «Закарпатполіметали». При цьому, динаміка спеціальних дозволів на користування надрами має наступний вигляд: 1996-1999 рр. - дочірнє підприємство «Мужіївський

золотополіметалевий рудник»; 1999-2002 рр. - дочірнє підприємство «Мужіївський золотополіметалевий рудник»; 2002 р. (отриманий на 14 років, анульований у 2008 р.) - ТзОВ «Закарпатполіметали»; 2012-2032 - ПрАТ «Карпатська рудна компанія». Влітку 2016 р. міжнародна інвестиційна компанія «Avellana Gold» придбала 100% акцій «Карпатської рудної компанії» [11] і у Закарпатській області, після 15 років простою, відновили видобуток золота на території Мужіївського родовища, що дозволяє Україні мати статус золотовидобувної країни. Передбачається, що підприємство буде переробляти 500 тисяч тонн руди на рік та буде сплачувати понад 250 млн гривень податків [12].

Окрім визначення золота як дорогоцінного каміння та мінеральної сировини, становище якого регулюється НПА гірничого, геологічного та валютного законодавства, воно має також і статус банківського металу. Останній вживається у сучасному банківському та митному законодавстві у такому значенні: - золото, срібло, платина, метали платинової групи, доведені (афіновані) до найвищих проб, у зливках і порошках, що мають сертифікат якості, а також монети, вироблені з дорогоцінних металів [13, 14].

Банківське та валютне законодавство оперують й іншими поняттями, що доповнюють міжгалузевий правовий режим золота, а саме: 1) золотовалютний резерв - резерви України, відображені у балансі Національного банку України, що включають в себе активи, визнані світовим співтовариством як міжнародні і призначені для міжнародних розрахунків; одним з його складових активів виступає монетарне золото; 2) золотий запас - формується шляхом закупівлі афінованого золота в зливках у фізичних та юридичних осіб, резидентів та нерезидентів за рахунок коштів Національного банку України.

Крім цього, у фінансовому законодавстві золото розглядається як: - товар (ювелірні вироби), що може залучатися в обіг (торгівля, застава, зберігання, відпуск, переміщення тощо); - речовина і матеріал, що може залучатися до виробництва та використання; - частина Державного та Історичного фондів ДМіДК України, що має історичну, музейну, наукову, художню або іншу культурну цінність, а також унікальні золоті та платинові самородки; - скарб ДМіДК - приховані у надрах, на поверхні землі, на дні водоймищ ДМіДК або вироби з них, власник яких згідно з чинним законодавством втратив на них право або не може бути встановлений.

Бібліографічні посилання:

1. Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними : Закон України від 18 листопада 1997 р. № 637/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637/97-%D0%B2%D1%80>
2. Про організаційне забезпечення розвитку золотовидобувної галузі, виробництва і використання рідкісних металів та дорогоцінного каміння :

- Указ Президента України від 15 жовтня 1993 р. № 460/93 (позначку «Опублікуванню не підлягає» знято Указом Президента № 963/2009 від 24.11.2009) // Офіційний вісник України від 01.02.2010 – 2010 р., № 4, стор. 15, ст. 153.
3. Про ліквідацію Державного комітету України по рідкісних, дорогоцінних металах і дорогоцінному камінню : Указ Президента України від 26 липня 1995 р. № 667/95 // Урядовий кур'єр, 1995, 07, 29.07.1995, № 113.
 4. Про Державну програму створення і концепцію розвитку золотовидобувної та золотопереробної галузі на 1996-2005 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 16 травня 1996 р. № 532. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532-96-%D0%BF#Text>
 5. Про створення Державної акціонерної компанії «Укрзолото» : постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 1996 р. № 1007 (постанова втратила чинність на підставі постанови Кабінету Міністрів України № 617 від 11.05.2006). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1007-96-%D0%BF#Text>
 6. Про Міжвідомчу робочу групу з організації розвідки та промислової розробки золотоносних родовищ : постанова Кабінету Міністрів України від 17 вересня 1996 р. № 1121. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1121-96-%D0%BF#Text>
 7. Про утворення комісії з перевірки стану справ із створення золотовидобувної галузі : розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 серпня 1997 р. № 446-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/446-97-%D1%80#Text>
 8. Про створення Державної акціонерної компанії «Українські поліметали» : постанова Кабінету Міністрів України від 28 березня 1998 р. № 373. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-98-%D0%BF#Text>
 9. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року : Закон України від 21 квітня 2011 р. № 3268-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3268-17?find=1&text>
 10. Золота королева. URL : <http://geonews.com.ua/news/detail/zolota-korova-10092>
 11. Власник Avellana Gold Браян Севедж: хто керує ринком золота та чому Україна відлякує великих гравців. URL : <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/10/17/652653/>
 12. На Закарпатті після 15-річної перерви відновили видобуток золота. URL : https://zik.ua/news/uzhgorod/na_zakarpatti_pislia_15_richnoi_perervy_vidnovyl_y_vydobutok_zolota_984878
 13. Про Національний банк України : Закон України від 20 травня 1999 р. № 679-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>

14. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>

Патерило Ірина Володимірівна,
доктор юридичних наук, професор
професор кафедри цивільного,
трудового та господарського права
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

ВПЛИВ ВАЛЮТНИХ ІНТЕРВЕНЦІЙ НА МОНЕТАРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Ефективне функціонування валютних ринків, на яких баланшуються попит і пропозиція на валюту, а також визначаються валютні курси, неможливе без періодичного втручання центральних банків. Одним з найбільш дієвих методів регулювання валютних курсів є девізна політика центрального банку, яка здійснюється шляхом проведення валютних інтервенцій. Хоча за останні роки роль і ефективність валютних інтервенцій у всьому світі помітно знизилася, проте, вони займають міцне місце в інструментарії центральних банків. Роль, масштаби та частота валютних інтервенцій будуть зменшуватися в міру досягнення необхідного рівня міжнародних резервів, розвитку фінансових ринків та лібералізації валютного законодавства.

Вагомий вклад в дослідження проблем ефективності політики валютних інтервенцій центральних банків для країн з трансформаційною економікою внесли відомі учені і практики: Дж. Френкель, А. Гальчинський, А. Дзюблюк, Є. Едісон, П. Кашин, С. Михайличенко, В. Стельмах, В. Юценко та інші. Представлений ряд вчених в своїх працях досліджували та аналізували вплив валютних інтервенцій на валютний ринок. Для того, щоб оцінити результативність інтервенцій, слід чітко співвідносити мету втручання (результат) і його стійкість, також важливо враховувати тривалість інтервенцій, об'єм витрачених ресурсів.

З урахуванням викладеного, мета статті – розглянути поняття, основні види, а також роль і місце валютних інтервенцій на валютних ринках як основного методу впливу валютного регулювання.

Отже, валютна інтервенція – значна разова цілеспрямована дія Національного банку на валютний ринок і валютний курс, здійснюване шляхом продажу або закупівлі крупних партій іноземної валюти. Валютна інтервенція здійснюється для регулювання курсу іноземних валют (імовірно, на користь держави). НБУ здійснює валютні інтервенції шляхом купівлі,

продажу або обміну іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку. При покупці валюти Національний банк випускає в обіг гривну, при продажі валюти — зрозуміло, гривну з обігу вилучає [9].

Щодо нашої держави, то особливості проведення валютних інтервенцій в умовах режиму інфляційного таргетування визначені Стратегією валютних інтервенцій Національного банку України на 2016-2020 роки[4]. Постановою Правління НБУ було прийнято Положення про здійснення валютних інтервенцій Національного банку України на валютному ринку України[2], Постанова набрала чинності з дня введення в дію Закону України «Про валюту і валютні операції[3]». З 2018 року Національний банк України перейшов до здійснення валютних інтервенції за найкращим та за єдиним курсом з використанням Matching – нового функціоналу для укладання угод в торговельно-інформаційних системах (Bloomberg, Thomson Reuters). Переваги функціоналу Matching (анонімність, необмежена кількість учасників, оперативність) створюють умови для більш ринкового, прозорого та точного визначення курсу гривні на міжбанківському валютному ринку[8].

Всі валютні інтервенції проводяться Центральними банками різних країн в даний час, можна класифікувати по декількох основних видах. Виділяють три основні види:

Відкрита валютна інтервенція. Заздалегідь оголошується намір Центробанку провести інтервенцію і визначається конкретна дата і час цієї події. Далі в призначений час відбувається покупка або продаж резервної валюти за національну, що робить відповідний вплив на її курс. Проте сила і тривалість цього впливу не завжди передбачені (тут багато що залежить від тієї величини валютних резервів, які ЦБ готовий витратити).

Вербальна валютна інтервенція. Центробанк оповістив намір провести валютну інтервенцію і цим все обмежується. Жодних реальних дій з боку ЦБ не відбувається, проте самого оголошення наміру вистачає для того, щоб вплинути на вирішення основної маси гравців ринку і, відповідно, на курс валюти. Як правило, не діждавшись реального вливання грошових коштів, ринок, після невеликого зрушення, відкатується назад.

Непряма валютна інтервенція. Проводиться Центробанком не безпосередньо, а через посередництво найбільших комерційних банків країни. Комерційні банки, як організації, залежні від ЦБ, вимушені підкорятися.

Нарешті всі валютні інтервенції можна класифікувати по впливу на грошову базу держави:

Стерилізована валютна інтервенція супроводжується зворотною операцією на внутрішньому грошовому ринку країни. Наприклад, продаж Євро на зовнішньому ринку, супроводжується покупкою короткострокових державних облігацій країн Євросоюзу, на внутрішньому грошовому ринку.

Нестерилізована валютна інтервенція – це просто купівля або продаж, без супроводу зворотною операцією на внутрішньому грошовому ринку країни.

Реальна валютна інтервенція – здійснюється відкрито, банк самостійно або через своїх представників виходить на ринок і починає скуповувати лоти. Після проведення операції публікуються її результати з вказівкою конкретних об'ємів.

Фіктивна валютна інтервенція – відбувається, коли з різних джерел поступають повідомлення про можливу операцію, але сама операція не здійснюється. Такі повідомлення фабрикуються не чесними іграми біржі форекс або самими банками для зниження курсу потрібної ним валюти. Реальна валютна інтервенція – здійснюється відкрито, банк самостійно або через своїх представників виходить на ринок і починає скуповувати лоти. Фіктивна інтервенція носить короткостроковий характер і робить менший вплив на підвищення курсу, чим реальна. Але лише не в тому разі якщо чутки підкріплені збільшенням об'ємів здійснюваних операцій на валютному ринку[6].

Доцільність використання тих чи інших форм інтервенцій визначається Національним банком в залежності від ситуації на міжбанківському валютному ринку. Проте на сьогодні, з огляду на необхідність мінімізувати вплив регулятора на напрям курсового тренду, при проведенні інтервенцій для накопичення резервів пріоритет надається тим формам інтервенцій, під час яких Національний банк не пропонує, а приймає запропоновану іншими учасниками валютного ринку ціну. Формами інтервенцій, в яких Національний банк виступає «прайс-тейкером», є валютний аукціон та інтервенції за найкращим курсом [8].

Окрім вказаних мотивів валютних інтервенцій при їх проведенні в розрахунок можуть прийматися і інші чинники, які лежать поза валютною системою. Центробанки можуть керуватися мотивами, що не мають прямого відношення до коливань валютного курсу; деякі власті обґрунтовують операції на валютному ринку політичними або міжнародними подіями. До них можна віднести військові конфлікти, політичні вбивства, вибори керівництва країни і інші події, які можуть відбитися на економічній політиці. Деякі центральні банки також вказують причиною інтервенцій бажання підсилити або скорегувати сигнал грошово-кредитної політики, а також провести координацію з іншими центральними банками. Не дивлячись на прийняті заходи по зниженню втручання Національного банку України у функціонування внутрішнього валютного ринку, він як і раніше використовує офіційні інтервенції як основний інструмент регулювання попиту і пропозиції і, як наслідок, валютного курсу.

Бібліографічні посилання:

1. Груй А., Лепушинський В. Застосування валютних інтервенцій як додаткового інструменту за режиму таргетування інфляції: приклад України. *Вісник Національного банку України*. № 238. 2018. С. 41-59
2. Постанова Правління НБУ «Про затвердження Положення про здійснення валютних інтервенцій Національного банку України на валютному ринку України» від 31.01.2019 № 26. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0026500-19#Text>
3. Про валюту та валютні операції: Закон України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0099500-94>
4. Стратегія валютних інтервенцій Національного банку України на 2016 – 2020 роки URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-valyutnih-interventsiy-natsionalnogo-banku-ukrayini-na-2016--2020-roki>
5. <https://www.azbukatredera.ru/valyutnye-intervencii-centralnogo-banka.html>
6. <http://forexluck.ru/ponyiy/valutnye-intervensyi>
7. https://uabs.sumdu.edu.ua/images/stories/docs/K_BOA/Zhuravka_29.pdf
8. https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=85319
9. <https://index.minfin.com.ua/banks/nbu/intervention/>

Юнін Олександр Сергійович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права
та процесу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**БАНКІВСЬКА ТАЄМНИЦЯ: ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ ТА
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ**

Система правових норм, які регулюють суспільні відносини, пов'язані з банківською таємницею, її розкриттям та захистом, складають один з міжгалузевих інститутів фінансового та цивільного права, який є порівняно новим для права України в цілому. Наразі актуальність дослідження цього правового інституту обумовлена необхідністю вдосконалення банківського законодавства та досягнення стабільності банківської системи нашої держави.

Правовий режим банківської таємниці в Україні регламентовано Цивільним кодексом України, а також Законом України «Про банки і банківську діяльність», норми якого визначають дефініцію «банківська

таємниця», закріплюють порядок правомірного розкриття інформації, що становить банківську таємницю, а також механізм захисту такої інформації та відповідальність за її неправомірне розкриття.

Так, ст. 60 цього Закону визначає банківську таємницю як «інформацію щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третім особам при наданні послуг банку» [1].

До банківської таємниці належать, зокрема, відомості про банківські рахунки клієнтів, у тому числі кореспондентські рахунки банків у Національному банку України; операції, які були проведені на користь чи за дорученням клієнта, здійснені ним угоди; фінансово-економічний стан клієнтів; системи охорони банку та клієнтів; інформація про організаційно-правову структуру юридичної особи-клієнта, її керівників, напрями діяльності; відомості стосовно комерційної діяльності клієнтів чи комерційної таємниці, будь-якого проекту, винаходів, зразків продукції та інша комерційна інформація; інформація щодо звітності по окремому банку, за винятком тієї, що підлягає опублікуванню; коди, що використовуються банками для захисту інформації; інформація про фізичну особу, яка має намір укласти договір про споживчий кредит, отримана під час оцінки її кредитоспроможності, а також інформація про банки чи клієнтів, що збирається під час проведення банківського та валютного нагляду та інформація про банки чи клієнтів, отримана Національним банком України відповідно до міжнародного договору або за принципом взаємності від органу банківського нагляду іншої держави для використання з метою банківського нагляду або запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, чи фінансуванню тероризму» [1].

Верховний Суд в узагальненні судової практики розгляду справ про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб доповнює перелік відомостей, які становлять банківську таємницю, такими положеннями: «персональними даними про діючих клієнтів банку, отриманими банком офіційно; відомостями про майно, яке перебуває на зберіганні в банку (про власника майна, перелік майна та його вартість, про види банківського збереження); інформацією про осіб, які хотіли стати клієнтами банку, але за наявності певних причин ними не стали; інформацією про клієнтів, які вже припинили свої відносини з банком» [2].

Згідно зі ст. 1076 ЦК «банк гарантує таємницю банківського рахунка, операцій за рахунком і відомостей про клієнта. Відомості про операції та рахунки можуть бути надані тільки самим клієнтам або їхнім представникам. Іншим особам, у тому числі органам державної влади, їхнім посадовим і службовим особам, такі відомості можуть бути надані виключно у випадках та в порядку, установлених законодавством» [3].

Сьогодні проблема охорони інформації, що становить банківську таємницю, є досить гострою та актуальною, адже створення та існування ефективного механізму охорони такої інформації та її захисту у відповідних випадках є нагальною потребою для подальшого функціонування національної банківської системи.

У першу чергу необхідно визначити момент, з якого інформація, надана клієнтом (майбутнім клієнтом) банку, набуває правового режиму банківської таємниці. Так, слід погодитись з думкою про те, що моментом визнання такої інформації банківською таємницею, з якого вона підлягає правовій охороні та захисту у необхідних випадках, можна визначити момент укладення договору між банком та клієнтом. При цьому банк стає утримувачем вказаної інформації, а клієнт залишається її власником.

По друге, слід зазначити випадки, при настанні яких розкриття інформації, що становить банківську таємницю, відповідає закону. Зокрема, Верховним Судом визначені дві форми такого розкриття банківської таємниці. По перше, це адміністративна форма, яка забезпечується на вимогу компетентних осіб, зазначених у законі, безпосередньо банком і без попереднього звернення до суду. По друге, це судова форма, тобто надання банком відповідної інформації за рішенням суду або на вимогу суду. «У свою чергу, на вимогу суду банківська таємниця розкривається у двох випадках: а) суддею одноособово з дотриманням режиму секретності; б) судом при розгляді справи у господарському, адміністративному, кримінальному та цивільному судочинстві (щодо останнього, то це правило є актуальним для цивільних справ, у яких вирішуються спори: про поділ майна, про виконання аліментних зобов'язань, про спадкування, оскільки вони пов'язані з дослідженням доказів, що становлять банківську таємницю, витребуваних судом за клопотанням учасників процесу). Відбувається це, як правило, при вирішенні судом питань про забезпечення доказів, витребування доказів, про що судом постановляються процесуальні ухвали» [2].

Розкриття банківської таємниці за інших умов тягне за собою відповідальність для винних осіб у відповідності до чинного законодавства. Винні особи можуть бути притягнуті до цивільно-правової, кримінальної та дисциплінарної (до посадових і службових осіб банків) відповідальності. При цьому застосування дисциплінарної відповідальності не виключає можливості застосування й інших її видів. Однак обов'язковою умовою для притягнення їх до вказаних видів відповідальності є наявність збитків та моральної шкоди (ст. 1076 ЦК, ст. 232 КК).

Таким чином, можна зробити висновок про те, що в Україні наразі створений механізм захисту інформації, що складає банківську таємницю, однак законодавче забезпечення охорони та захисту банківської таємниці потребує подальшого дослідження та вдосконалення. Адже сьогодні повинні бути створені відповідні умови та дієві гарантії для зайняття банківською діяльністю, зокрема, шляхом подальшого вдосконалення правового

регулювання відносин, що пов'язані із захистом інформації, що складає банківську таємницю. Вказане дозволить забезпечити стабільне та ефективне функціонування національної банківської системи.

Бібліографічні посилання:

1. Про банки та банківську діяльність: закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
2. Судова практика розгляду справ про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб : узагальнення / Верховний Суд України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0003700-09#Text>
3. Цивільний кодекс від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Алексєнко Артем Ігорович,
голова адвокатського бюро,
м. Дніпро

ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ БАНКІВСЬКОГО ВКЛАДУ (ДЕПОЗИТУ)

На сьогоднішній день Україна користується найрізноманітнішими банківськими технологіями. Одним із таких технологій є банківський вклад (депозит). Саме сьогодні українці (вкладники) вважають його найбезпечнішим зберіганням своїх коштів в банках. Тому почали акти вносити свої кошти до різних банків України. У зв'язку з цим, дуже важливо на законодавчому рівні закріпити, хто є власником грошової суми (вкладу) за договором банківського вкладу (депозиту) на момент перебування його в банку.

Поняття договору сформульовано в ч. 1 ст. 1058 Цивільного кодексу України (далі – ЦК), відповідно до якої «за договором банківського вкладу (депозиту) одна сторона (банк), що прийняла від другої сторони (вкладника) або для неї грошову суму (вклад), що надійшла, зобов'язується виплачувати вкладникові таку суму та проценти на неї або дохід в іншій формі на умовах та в порядку, встановлених договором». Аналогічне поняття договору сформульовано також і в п. 2.4 Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами (далі – Положення-1), затверджене постановою Правління Національного банку України (далі – НБУ) від 3.12.2003 року за № 516 [1]. А отже, виходячи з цього ми можемо сказати, що предметом договору банківського вкладу (депозиту), безумовно, є грошова сума - вклад (іривневий, валютний). Аксіоматично, що цивільно-правовий договір банківського вкладу (депозиту)

виникає з приводу передачі вкладником грошової суми (вкладу) банку в національній грошовій одиниці чи у валюті. Правова природа грошей як предмета договору банківського вкладу (депозиту) ні в законодавстві, ні в юридичній літературі досі чітко не визначена, що багато в чому пояснює відповідні суперечності та непослідовність в регулюванні досліджуваних відносин.

Тобто, грошовий вклад, не завжди виступав як бумажні паперці, в інших народах, які наприклад, жили із полювання, в них грішми ставала, - худоба, хутро; у хліборобських народів – хліборобські продукти (пшениця, рис, овес і т. д.). Мало є таких речей, які десь не ставали б за гроші. ну а в когось і у вигляді металів. Успіх людства в обробці металів привів до появи металевих грошей. Нарешті загальним еквівалентом стали дорогоцінні метали: золото та срібло, які з часом прийняли вигляд монет. Металева грошова одиниця панувала у світі доти, поки не з'явилися більш зручні паперові гроші [2, с. 6]. Законодавці, вважають, що паперові гроші є більш зручними для нашої країни, тому що їх можна переводити у будь-яку валютну купюру, а ось металеву грошову одиницю – ні. Чому ж, спитаєте ви? Згідно з п. 4.5 Порядку – ці метали з рахунку видаються зливками тієї самої проби та номіналів, що були внесені, з ідентичними характеристиками проби і маси, але виробник їх може бути вже зовсім іншим. Це означає, що несанкціоновані законом предмети, що навіть містять більшість економічних властивостей грошей (як, наприклад, злитки золота), близькі за характеристиками до юридичного значення грошей, все ж ніколи не набудуть юридичних властивостей грошей, не зможуть бути використаними у грошових зобов'язаннях із притаманним останнім особливим правовим режимом [3]. Отже, паперові гроші – це грошові знаки, які замінили в обігу золото та срібло. Вони впроваджені в обіг державою для покриття певних витрат та мають встановлений нею курс. Тому їх реальна вартість не може бути більше вартості золота.

Так, ст. 192 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), яка має назву «Гроші (грошові кошти)» визначає, що законним платіжним засобом, обов'язковим до приймання за номінальною вартістю на всій території України, є грошова одиниця України – гривня. Поняття “гривня” використовується в тому ж значенні, що й у ст. 99 Конституції “Правова інформатика”, № 4(16) / 2007 57 України, тобто як найменування грошової одиниці, у якій повинна бути виражена сума грошового зобов'язання [4].

Грошима (грошовими коштами) є нормативно визначені та виражені у емітованих в обіг паперових і металевих знаках або у безготівковій формі умовні вартості одиниці (гривні, копійки чи відповідні одиниці іноземної валюти, наприклад, долари і центи), які мають забезпечений на законодавчому рівні примусовий курс, що полягає в обов'язковості їх прийняття за відповідною номінальною вартістю речей, робіт, послуг, інших матеріальних та нематеріальних благ, а також втрат (майнової та немайнової

шкоди, збитків тощо), визнаються у цивільному обороті законним платіжним та кредитним засобом і забезпечують здійснення всіх видів платежів та розрахунків у цивільному обороті, виконуючи функції загального еквівалента, обігу і нагромадження. Підкреслимо, що законодавець закріпив за гривнею як предметом матеріального світу властивість бути грошима як законним засобом платежу [6, с. 177].

Також слід зазначити, що законодавство України не містить однозначного розуміння поняття «гроші (грошові кошти)». Так, згідно із Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств» під коштами розуміють гривню або іноземну валюту [5]. Відповідно до Постанови Національного банку України «Про затвердження Інструкції з організації перевезення валютних цінностей та інкасації коштів у банківських установах України» від 14 02 2007 р. № 45 [7] під коштами слід розуміти гроші в національній або іноземній валюті чи їх еквівалент. А згідно із Постановою Національного банку «Про затвердження нормативно-правових актів Національного банку України» від 10.08.2005 р. № 281 [8] під коштами клієнта слід розуміти гроші в національній або іноземній валюті чи їх еквіваленти, що обліковуються на поточних (у тому числі рахунках за спеціальним режимом їх використання) та вкладних (депозитних) рахунках. Відповідно до постанови Національного банку «Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» від 21.01.2004 р. № 22 грошові кошти – це грошова одиниця України, яка виконує функцію засобу платежу та обліковується на рахунках у банках. Таким чином, треба зазначити, що використання законодавцем нарівні поняття «гроші» та «грошові кошти» носить суто філологічний, а не юридичний характер.

Предмет договору – це те, стосовно чого укладається договір. Згідно зі ст. 179 ЦК України річчю є предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки. [4]. Можемо сказати, що гроші – є річчю матеріального світу, а отже, виходячи з цього – можуть бути об'єктом права власності. На банківському вкладі (депозиті) обліковуються кошти не тільки в готівковій, але й у безготівковій формі. Звичайно, безготівкові гроші важко віднести до предметів матеріального світу. Але можемо зазначити, що безготівкові кошти безпосередньо знаходяться у володінні банківської установи, а не клієнта. Враховуючи це, безготівкові кошти на банківському депозитному вкладі не є речами, які існують у формі записів, вони є зобов'язальним правом вимоги клієнта до банку, зміст якого розкривається чинним законодавством, а також договором банківського вкладу (депозиту) між банком та вкладником.

Тому ми пропонуємо внести зміни до цивільного законодавства, а саме до частини третьої ст. 1058 ЦК України, доповнивши її такими словами: «Грошова сума як у готівковій, так і в безготівковій формі, яка була внесена вкладником до банку за договором банківського вкладу (депозиту), на період перебування його в банку належить йому на праві приватної власності».

Бібліографічні посилання:

1. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами. Затверджено постановою Правління Національного банку України від 3.12.2003 р. за № 516. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 29 грудня 2003 р. за № 1256/8577. Офіційний вісник України від 23.01.2004. 2004. № 1. С. 32. Ст. 8.
2. Воробей О. Виникнення та історичний розвиток паперових грошей України. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 1С. 6-8.
3. Порядок відкриття, ведення та закриття поточних рахунків фізичних осіб у банківських металах установами ВАТ «Ощадбанк». Затверджений Постановою Правління ВАТ «Ощадбанк» у 2004р.
4. Цивільний кодекс України. К.: Парламентське вид-во, 2004. 352 с.
5. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28.12.1994 р. № 334/94- ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 4 (24.01.1995 р.). Ст. 28.
6. Цивільне право України: Підручник: У 2 т. / Борисова В.І. (кер. авт. кол.), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатаєвої, В.Л. Яроцького. К.: Ірінком Інтер, 2004. Т.1. 480 с.
7. Постанова Національного банку «Про затвердження Інструкції з організації перевезення валютних цінностей та інкасації коштів у банківських установах України» від 14.02.2007 № 45. *Офіційний вісник України*. 2007. № 17 (16.03.2007 р.). Ст. 668.
8. Постанова Національного банку «Про затвердження нормативно-правових актів Національного банку України» від 10.08.2005 р. № 281. *Офіційний вісник України*. 2005. № 35 (16.09.2005). Ст. 2133.

Комісарова Наталія Вікторівна,
адвокат, м. Запоріжжя

**ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРІВ З ВИКОРИСТАННЯМ
ЕЛЕКТРОННОЇ ФОРМИ ПРЕДСТАВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ**

Стрімкий розвиток засобів дистанційної комунікації між людьми чинить безпосередній вплив на всі сфери життя новітнього суспільства. Не є винятком і сфера ділового спілкування, в якій забезпечується швидке досягнення консенсусу між сторонами й укладення договору між ними. При цьому використання новітніх способів дистанційного спілкування має великі переваги перед більш традиційними засобами обміну інформацією. По-перше, найновіші способи зв'язку суттєво пришвидшують процедуру досягнення згоди між сторонами і, як наслідок, процедуру укладення

договорів між ними. По-друге, ці способи допомагають уникнути бюрократичних перешкод на шляху формування волевиявлення сторін. Таким чином, використання електронної форми представлення інформації істотно спрощує порядок укладення всіх договорів.

У чинному законодавстві України електронна форма представлення інформації визначається як спосіб документування інформації, що означає створення, запис, передачу або збереження інформації у цифровій чи іншій нематеріальній формі за допомогою електронних, магнітних, електромагнітних, оптичних або інших засобів, здатних до відтворення, передачі чи зберігання інформації (ст. 3 Закону України «Про електронну комерцію»).

Тобто, електронна форма розуміється у чинному законодавстві у широкому сенсі, включаючи в себе будь-які види нематеріальної (безпаперової) форми представлення інформації. Тому фактично електронна форма має місце як у випадку представлення інформації, створеної, збереженої чи переданої за допомогою сучасного комп'ютерного обладнання, так і більш застарілих форм, таких як телефакс, телекс тощо. Водночас електронна форма представлення інформації (далі – «електронна форма фіксації») не є поняттям, тотожним електронній формі вчинення правочинів, яка з'явилась у статтях 205 і 207 ЦК України у зв'язку зі змінами, внесеними до Кодексу Законом України «Про електронну комерцію» (далі – Закон про електронну комерцію). З буквального аналізу цих статей випливає, що електронна форма вчинення правочину є різновидом письмової форми, оскільки вона згадується поряд з останньою в дужках. Водночас форма вчинення правочину згідно з ч. 2 ст. 207 ЦК України можливо бути вважатися письмовою лише тоді, коли вона буде містити усі необхідні реквізити, а саме підписи сторони правочину. З огляду на це не будь-яка електронна форма фіксації може бути прирівняна до електронної (письмової) форми вчинення правочину, а лише та, яка містить підпис, передбачений законодавством або письмовою угодою сторін (ч. 3 ст. 207 ЦК). Це може бути електронний цифровий підпис, створений в порядку, передбаченому чинним законом, підпис одноразовим ідентифікатором, передбачений Законом про електронну комерцію, інший аналог власноручного підпису, зразок якого письмово погоджено між сторонами. За відсутності цих реквізитів правочин вважається вчиненим в усній формі, а його електронна форма фіксації вважатиметься підтвердженням факту його вчинення і погодження відповідних умов, і може мати силу доказу в разі спору.

Однак, незважаючи на те, що мова йде лише про технічні особливості оформлення волі сторін, укладення договорів з використанням такої форми має суттєві особливості. Перш за все, використання цієї форми змушує по-новому переглянути проблему співвідношення публічної оферти і реклами. Це пов'язано з тим, що більшість електронних договорів укладаються в інформаційній системі особи, яка розмістила відомості про товари (роботи,

послуги тощо) на своїй веб-сторінці, доступній для перегляду будь-якому користувачеві мережі Інтернет. На рівні міжнародних правових актів до вирішення цього питання був обраний, так би мовити, «обережний підхід». Так, згідно зі ст. 11 Конвенції ООН про використання електронних повідомлень в міжнародних договорах 2005 року «пропозицію укласти договір, яка зроблена за допомогою одного або декількох електронних повідомлень і є загальнодоступною для сторін, що використовують інформаційні системи, слід вважати запрошенням робити оферти, якщо тільки в цій пропозиції ясно не вказується намір сторони, яка робить пропозицію, вважати себе зв'язаною в разі акцепту» [1].

В офіційних роз'ясненнях цієї статті ЮНСІТРАЛ зазначила, що з огляду на потенційно безмежну аудиторію Інтернету, до визначення правового значення подібних «оферт» слід підходити з обережністю. Застосування презумпції зобов'язуючого наміру щодо використання інтерактивних прикладних засобів може мати несприятливі наслідки для продавців, які мають обмежені запаси певних товарів, якщо продавець буде нести відповідальність за виконання всіх замовлень, отриманих від потенційно необмеженого числа покупців [2, с. 73-75]. По-різному це питання визначається й на рівні законодавств зарубіжних країн. Зокрема у Франції пропозиція, розміщена за допомогою електронних технологій для загального огляду, вважається офертою (публічною офертою) (ст. 1369-4 ЦК Франції) [3].

Водночас Закон про електронну комерцію регулює це питання по-іншому. З аналізу ч. 2 ст. 8 і ч. 4 ст. 11 цього Закону випливає, що інформація, яка розміщена постачальником товарів (робіт, послуг тощо) у мережі Інтернет вважається офертою, а не просто запрошенням робити оферти. При цьому сфера регулювання цих норм не обмежується лише договорами роздрібної купівлі-продажу.

Отже, Закон про електронну комерцію, на відміну від ЦК України, презюмує наявність публічної оферти в кожному випадку, коли суб'єкт електронної комерції розмістив повідомлення, що містить всі істотні умови майбутнього договору на веб-сторінці. І хоча в цілому такий підхід можна вважати виправданим (зокрема, у випадках, коли йдеться про укладення договорів щодо надання доступу до певного програмного продукту в режимі онлайн, або про надання ліцензії (дозволу) на використання певної програми), він, тим не менше, не узгоджується із ЦК України, який є основним актом цивільного законодавства.

Оцінити заслуги законодавця складно, оскільки правове регулювання в цій сфері залишається досить суперечливим. В цілому, існує серйозна необхідність у приведенні законодавства, яке регулює відносини між суб'єктами електронної комерції, у відповідність з міжнародними правовими актами.

Бібліографічні посилання:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй об використанні електронних повідомлень в міжнародних договорах URL: http://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/electcom/06-57454_Ebook.pdf
2. Пояснительная записка Секретариата ЮНСИТРАЛ к Конвенции Организации Объединенных Наций об использовании электронных сообщений в международных договорах URL: http://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/electcom/06-57454_Ebook.pdf
3. French Civil Code URL: http://www.legifrance.gouv.fr/content/download/7754/105592/version/4/file/Code_civil_20130701_EN.pdf

Костенко Оксана Миколаївна,

адвокат, м. Дніпро

Ярошенко Артем Сергійович,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ ЩОДО СТЯГНЕННЯ ЗАБОРГОВАНОСТІ У ПОЗАСУДОВОМУ (БЕЗСПІРНОМУ) ПОРЯДКУ

Для економічного розвитку країни, необхідний розумний баланс між діяльністю банківських установ та інтересами громадян. Однак, зміни в законодавчих та підзаконних актах, а також подальше визнання нечинними підзаконних актів судами та відсутність деталізації у законах з даних питань – призводить до правової невизначеності та ставить фізичних осіб у нерівне становище перед банківськими установами, оскільки фізичні особи повинні доводити у суді, факт дотримання ними умов кредитних угод. Вищенаведене, розкриває ту ситуацію в країні, яка сталась з питанням подання банками та іншими фінансовими установами заяв та документів, за якими стягується заборгованість у позасудовому (безспірному) порядку, шляхом вчинення нотаріусом виконавчих написів, за розрахунком наданим банками та іншими фінансовими установами.

Метою даної роботи є аналіз правових норм та практики Верховного суду щодо діяльності банків по стягненню заборгованості у позасудовому (безспірному) порядку та надання рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання зазначених правовідносин.

У статті 87 закону «Про нотаріат» визначено, що для стягнення грошових сум або витребування від боржника майна нотаріуси вчиняють виконавчі написи на документах, що встановлюють заборгованість. Перелік документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів, установлюється Кабінетом Міністрів [1].

Згідно пункту 2 постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів» від 29 червня 1999 р. № 1172 «Стягнення заборгованості з підстав, що впливають з кредитних відносин» кредитні договори, за якими боржниками допущено прострочення платежів за зобов'язаннями. Для одержання виконавчого напису додаються: а) оригінал кредитного договору; б) засвідчена стягувачем виписка з рахунка боржника із зазначенням суми заборгованості та строків її погашення з відміткою стягувача про непогашення заборгованості [2].

Згідно постанови Київського апеляційного адміністративного суду від 22.02.2017 року по справі № 826/20084/14 визнано незаконною та нечинною постанову Кабінету Міністрів України № 662 від 26.11.2014 року, зокрема, в частині доповнення Переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів новим розділом «Стягнення заборгованості з підстав, що впливають з кредитних відносин», у якому знаходився пункт 2 вищевказаного переліку. Ухвалою Вищого адміністративного суду України від 01.11.2017 року, касаційну скаргу по даній справі залишено без задоволення, Постановою Великої палати Верховного суду Верховного суду від 20.06.2018 року відмовлено в задоволенні заяви про перегляд ухвали Вищого адміністративного суду України від 01.11.2017 року [3].

Однак, незважаючи на визнання незаконним та нечинним пункту про стягнення заборгованості з підстав, що впливають з кредитних відносин у безспірному порядку, банки продовжують звертатися до нотаріусів, з метою вчинення останніми виконавчих написів. Проте це не єдине порушення законодавства, що допускається банками при стягненні заборгованості у безспірному порядку. Так, при зверненні банків до нотаріусів, розповсюджене порушення вимог статті 88 Закону України «Про нотаріат», щодо строків притягнення боржника до цивільної відповідальності стягувачем, а саме коли сплив трьохрічний строк з дня виникнення права вимоги по загальному зобов'язанню та рік щодо штрафу та пені.

Так, поширеною є практика, коли банки для невиконання вимог даної статті надають нотаріусу неповну виписку з рахунку боржника із зазначенням суми заборгованості та строків її погашення з відміткою стягувача про непогашення заборгованості, здебільшого обмежуючись випискою-розрахунком за останній рік перед зверненням до нотаріусу.

Надалі, банківські установи, отримавши виконавчий напис можуть звертатися за стягненням заборгованості з фізичних осіб за виконавчим документом до державних або приватних виконавців.

Конституційний Суд України у рішенні у справі за конституційним зверненням громадянина Козлова Дмитра Олександровича щодо офіційного тлумачення положень другого речення преамбули Закону України від 22 листопада 1996 року № 543/96-В «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань» від 11 липня 2013 року у справі №1-12/2013 зазначив, що з огляду на приписи частини четвертої статті 42 Конституції України участь у договорі споживача як слабшої сторони, яка підлягає особливому правовому захисту у відповідних правовідносинах, звужує дію принципу рівності учасників цивільно-правових відносин та свободи договору, зокрема у договорах про надання кредиту [4].

Автори вважають, що у правовідносинах між банками та фізичними особами, що виникають з питань позасудового стягнення заборгованості у безспірному порядку на фізичну особу-споживача (боржника) після вчинення виконавчого напису нотаріусом, покладається невинуватий тягар доведення відсутності безспірної заборгованості, з якої вже стягується дана заборгованість, а отже діяльність банку щодо стягнення «безспірної» заборгованості не відповідає принципу справедливості, добросовісності та розумності та покладає на слабшу сторону – споживача – фінансові (судові витрати, «блокування» грошових коштів, які вже стягнуті банком) та часові втрати.

Таким чином, з урахуванням ситуації, яка склалася у сфері банківської діяльності щодо позасудового (безспірного) стягнення заборгованості, вважаємо за доцільне запровадити відповідальність банків за порушення, яке полягає у поданні неповної, тобто взятої за окремий період, виписки з рахунку боржника із зазначенням суми заборгованості та строків її погашення з відміткою про непогашення заборгованості. Така відповідальність має полягати у вигляді накладення штрафних санкцій на банк або іншу фінансову установу.

Також, пропонуємо посилити відповідальність нотаріусів за вчинення виконавчих написів, у випадку стягнення заборгованості з підстав, що впливають з кредитних відносин щодо заборгованості, що вчинені нотаріусом після 22.02.2017 року. Тобто, після визнання незаконним та нечинними відповідних положень постанови Кабінету Міністрів України № 662 від 26.11.2014 року.

Бібліографічні посилання:

1. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 39. Ст. 383.
2. Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів

- нотаріусів: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.06.1999 № 1172. *Офіційний вісник України*. 1999. № 26. Ст. 69.
3. Про визнання нечиними та скасування п. 1 та п. 2 постанови КМУ № 662 від 26.11.2014 року: Постанова Київського апеляційного адміністративного суду від 22.02.2017 № 826/20084/14. *Офіційний вісник України*. 2017. № 23. Ст. 156.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Козлова Дмитра Олександровича щодо офіційного тлумачення положень другого речення преамбули Закону України «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань» від 11.07.2013 № 7-рп/2013. *Вісник Конституційного Суду України*. 2013. № 4. Ст. 32.

Логінова Марина Вікторівна,
старший оперуповноважений
Полтавського управління
Департаменту внутрішньої безпеки
Нагорна Олена Олександрівна,
викладач кафедри цивільного права
та процесу
факультету підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЦІННІ ПАПЕРИ УСУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК ВИД МАЙНА

Перебудова економічної системи за складних політичних, соціальних та економічних умов апіорі нелегке завдання для любого державного утворення. Одним з способів якісного приросту економічного потенціалу держави та збільшення її ролі на міжнародній арені є ефективне регулювання фінансового ринку, зокрема в частині фондового ринку, що є його важливою складовою. Хоч в Україні дата формально ринок цінних паперів функціонує ще з початку її незалежності, роки політичних диспутів та відсутність якісних реформ призвело до того, що фондовий ринок перебуває лише на стідії свого формування. На сьогоднішній день, фондовий ринок в Україні радше нагадує в собі складну компіляцію різноманітної світової практики, нажаль не завжди ефективною чи позитивною, аніж єдину систему з чітким правовим регулюванням. Тому питання сутності, правової і економічної природи цінних паперів, критерії їх відмежування та аналіз сучасного стану фондового ринку є одним з пріоритетних завдань науковців та практиків.

Відтак, відповідно до частини 2, статті 163 Господарського кодексу України, в Україні можуть випускатися і перебувати в обігу пайові, боргові та інші цінні папери. В свою чергу, Цивільний кодекс України пропонує трішки ширшу класифікацію. Відтак, відповідно до статті 195 Цивільного кодексу України, такий перелік передбачив, що в цивільному обігу можуть знаходитись такі групи цінних паперів : пайові, боргові похідні, іпотечні, товаро-розпорядчі і приватизаційні [1,2]

Аналізуючи правовий режим цінних паперів в Україні, можна сказати, що на цей час Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України та відповідним спеціальним законом —Про цінні папери і фондовий ринок в Україні» поняття цінних паперів має єдине визначення. За цією дефініцією цінними паперами є документ установленної форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право, визначає взаємовідносини емітента цінного папера (особи, яка видала цінні папери) і особи, що має права на цінні папери, та передбачає виконання зобов'язань за таким цінними паперами, а також можливість передачі прав на цінні папери та прав за цінними паперами іншим особам [1,2,4].

Аналіз сучасного стану фондового та його ринку в Україні та його актуальних проблем, демонструє частково диспропорційну картину. Часткове врегулювання та модернізацію юридичних механізмів стихійних ринкових відносин в частині обігу цінних паперів, дає змогу лише оцінити приблизний потенціал розвитку фондового ринку в Україні. Та разом з тим, економічна та політична ситуація в країні, а також прогалини в наявних закріплених чинним законодавством методах регулювання фондового ринку, лише показує недосконалість і застарілість наявної системи, що потребує чіткої стратегії і ефективних способів її модернізації.

Цінні папери є одним з наслідків і одночасно причиною значого поштовху та становлення ринкової економіки. Складність розуміння правової природи цінних паперів полягає в тому, що їх еволюційні зрушення породжуються паралельно двома різними правовими сім'ями. Та саме в розбіжності правозастосування в свою чергу можна зрозуміти природу породженого цими системами дуалізму цінних паперів. Відтак, цінні папери слід розуміти відразу в кількох формах : як річ та як сукупність прав. Надання переваги одному з цих значень не буде означати помилковість судження, адже аргументів хватає в обох сторін. Сам ж дуалізм, на нашу думку є штучним явищем, та після неминучого поєднання правових систем та уніфікації світової практики як явище – буде подоланий [3].

До переваг функціонування ринку цінних паперів можна додати хоч і повільну, але стабільну модернізацію законодавства в сфері правового регулювання фондового ринку, та прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів », що значно підвищив гарантії дрібних вкладників, забезпечив функціонування відновних інституцій у випадку порушень прав вкладників, та допоміг

частково вирішити проблему існування так званих «квазіпублічних» товариств. А також частково позитивна динаміка приросту капіталу на фондовому ринку [4].

Проблемним залишається питання прозорості ринку цінних паперів, відсутності достатнього рівня інформування вкладників та складна соціально- економічна та політична ситуація, що в свою чергу гальмує економіку, відлякує вкладників та в цілому заважає якісному впровадженню нових фінансових інструментів. Іншою не менш важливою проблемою є слабка юридична техніка головного тематичного Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», в якому подекуди не були враховані рекомендації міжнародної спільноти, а його трактування може породжувати викривлене розуміння думки законодавця.

Бібліографічні посилання:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/436-15>.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page>.
3. Гостюк В.І. Цивільно-правові договори з цінними паперами за законодавством України: Автореферат дис. к.ю.н. К. 2005. 20с
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів: Закон України від 07.04.2015 № 289-VIII URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/289-19>.

Німець Олена Михайлівна,
адвокат, старший партнер ПАО
«Консенсус»

Нагорна Олена Олександрівна,
викладач кафедри цивільного права
та процесу
факультету підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

БАНК ЯК СТОРОНА БАНКІВСЬКОГО ПРАВочИНУ

Важлива роль в процесі відродження та розвитку економіки України відводиться банківській сфері. Основні принципи функціонування банківської системи України на початку ХХІ століття реалізуються за наступними стратегічними напрямками:

РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН В СФЕРІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- зростання рівня концентрації банківського капіталу;
- створення умов для збільшення обсягів кредитування реального сектору економіки;
- організація та забезпечення ефективної діяльності Українського банку реконструкції та розвитку, універсальних та спеціалізованих банків;
- зміцнення ресурсної бази комерційних банків;
- розвиток конкуренції на ринку банківських послуг;
- удосконалення системи нагляду за діяльністю банків;
- врегулювання в установленому порядку процедури банкрутства банків;
- удосконалення порядку реалізації заставленого майна з метою захисту інтересів кредиторів;
- удосконалення банківського законодавства тощо.

На тлі перспектив розвитку сфери банківської діяльності роль цивільних правочинів важко переоцінити. Запропоноване дослідження є орієнтиром як банкам так і послугаодержувачам для розуміння юридичних категорій та особливостей запровадження правочинів при наданні банківських послуг. Правове регулювання підприємництва потребує адекватної регламентації як у сфері функціонування горизонтальних відносин (правового статусу учасників, режиму належного їм майна, договорів, що укладаються ними тощо), що забезпечуються нормами приватного права, так і в сфері державного регулювання цієї діяльності (державної реєстрації, ліцензування, квотування, економічної конкуренції тощо), що забезпечується нормами публічного права.

Реформування цивільного законодавства обумовлене необхідністю економічного розвитку держави, призвело до оновлення інституту правочину, від філологічного прочитання *negotium* до сутності окремих юридичних конструкцій. З досить широкого кола правомірних дій, що вчиняються за участю банківських установ, цивільні правочини, що безпосередньо регулюють належне здійснення банківських операцій, відіграють важливу роль у 16 формуванні капіталу, а вщтак сприяють розвитку фінансового сектора економіки країни. Роберт Т. Кіосакі та Шарон Л. Летчер, досліджуючи проблему фінансової свободи зазначали, що навколо нас досить багато речей які нам зрозумілі, які ми бачимо своїми очима. Але існує те, що ми не можемо побачити і що є досить важливим - це правочин, фінансова угода, ринок, управління, фактори ризику, гроші тощо . Дійсно, розуміння зазначених економічних та правових категорій не лежить на поверхні, проте є досить важливим для багатьох учасників суспільних відносин, а відтак потребує глибокого та зваженого науково-практичного дослідження. Латинський термін *negotium* (заняття, справа; діяльність, особливо комерційна) це загальне поняття, що охоплює у першу чергу дозволені відплатні конкретні юридичні дії (угоди, правочини) любого роду, а в подальшому і процесуальні засоби. Односторонні правочини називалися *negotiuma strikti iuris*, у той час як *negotium bonae fidei* інколи мали

зобов'язання для управомоченої особи. Проте, *negotium* не було лише технічним поняттям для загальноприйнятого абстрактного поняття юридичної дії. Про будьяку справу римляни могли сказати - *in ipso negotio* (у ході справи, у процесі). Тим самим у Древньому Римі поняття *negotium* об'єднувало досить широкий спектр юридичних дій, що породжували певні правові наслідки для їх учасників. Наближеним до *negotium* є латинське *contractus* - дозволена угода, що визнана цивільним правом як підстава зобов'язальних відносин між сторонами. Проте, правова конструкція *contractus* вужча за *negotium*. Для *contractus* характерним є як об'єктивний елемент (*causa*), тобто дозволена правом економічна ціль, яку переслідують сторони, так і суб'єктивний елемент (*convencio, consensus, pactio*).

У статті 202 ЦК України правочином визнається дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Відомо, що дії як юридичні факти завжди мають вольовий характер і поділяються на правомірні та протиправні. Правочини - це вольові та правомірні дії, безпосередньо спрямовані на досягнення правового результату, а саме на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Викладений українською мовою юридичний термін «правочин» вказує на правомірність дії, що вчиняється і тим самим формує наше уявлення про його зміст, який носить правовий характер. У минулому, як і тепер, інститут правочину завдяки своїй значимості та актуальності викликав підвищений інтерес вчених - цивілістів. Питання теорії цивільного правочину в різні часи досліджували такі відомі науковці як М. Агарков, Д. Боброва, М. Брагинський, В. Вітрянський, Д. Генкін, О. Дзера, Д. Мейер, І. Новицький, І. Перетерський, Н. Рабінович, Р. Халфіна, В. Шахматов, банківського правочину не може бути лише особливість спеціального статусу відповідного суб'єкта. Проблемам застосування правочинів у банківській діяльності приділяється значна увага у наукових працях М. Агаркова, В. Белова, С. Вільнянського, В. Вітрянського, Р. Карімулліна, Л. Єфімової, Б. Завідова, В. Луця, Л. Новоселової, О. Олійник, Є. Осіпова, Є. Павлодського, С. Сарбаша, К. Флейшиц, О. Шерстобітова, Г. Шершеневича, О. Ерделевського.

Як правило, зміст більшості цивільних правочинів складає певний економічний інтерес. Зрозуміло, що правочини, які регулюють відносини у банківській діяльності мають майновий характер. Термін "банківські правочини" автор розглядає лише в контексті тих правових дій, які обумовлені цивільною дієздатністю банківської установи та вчиняються на підставі спеціального дозволу (ліцензії НБУ). При цьому, організаційно-засновницькі правочини, що спрямовані на встановлення відповідного статусу банківської установи та цивільні правочини, що забезпечують належну господарську діяльність банку, не підпадають під поняття «банківські правочини».

Бібліографічні посилання:

1. http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/MONOGRAFIJ_2011/BEZKLYBUY_2005
2. http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/20...008/Bezklubij_49.pdf
3. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0

Татаренко Валерій Анатолійович,
заступник начальника
Шевченківського РВ у м. Дніпро
ГУ ДМС України в
Дніпропетровській області

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІЗИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В основу визначення правового поняття лізингу, його класифікації покладають різні за суттю економічні та юридичні критерії. Тому лізинг розглядають як кредитні відносини, вид фінансування, лізингову угоду як кредитну операцію, а лізингову діяльність як галузь інвестиційної діяльності. Інші вбачають в лізингу крім цих правовідносин заставу, позику та інші правовідносини. Однак, більшість авторів визначають правову природу лізингу як цілісну трьохсторонню угоду, яка має ознаки договорів купівлі-продажу, позики, кредиту, оренди, інвестиції та інших [1, с. 121].

У чинному законодавстві та спеціальній літературі термін «лізинг» вживається також у кількох значеннях: як вид суспільних (господарських) відносин; як господарська діяльність; як господарська операція; як договір.

Деякі автори розглядають лізинг як майновий кредит, де лізингодавець є кредитором, власником, що здає майно в оренду, а лізинговий орендар - користувачем, що взяв у оренду згідно з договором майно на певний строк. Проте, з таким визначенням важко погодитись, оскільки лізинг тут розглядається лише як вид кредиту, тобто як вид договірної зобов'язання. Не можна не погодитись із О.В. Трофімовою, яка відзначає, що лізингові операції, є комплексом організаційних, фінансових та майнових відносин, що вимагають відповідного комплексного нормативного регулювання, і тому, лізинг не можна зводити до звичайного договору майнового найму (його різновиду) [2, с. 126].

А.О. Золковенр та Т.Е. Белялов вбачають у лізингу сукупність певних процедур між суб'єктами лізингової діяльності, за якими

лізинготримувач отримує у користунвання актив від лізинготримувача на визначений строк за встановлену плату [3, с. 57]. Таке визначення ігнорує правову підставу цих відносин – оговор, системність і обумовленість застосування лізингу. У будь-якому разі в основі цих відносин лежить договір. Тож є сенс навести таке визначення лізингу Європейської федерації національних асоціацій із лізингу обладнання (Євролізинг): «Лізинг - це договір оренди заводу, промислових товарів, обладнання, нерухомості для використання їх у виробничих цілях, тоді як товари купуються орендодавцем, і він зберігає за собою право власності».

У вітчизняному законодавстві, а саме в Законі України «Про фінансовий лізинг» від 11.12.2003 р. [4] не містяться норми, які закріплювали б певні види і форми лізингу. Хоча в попередній редакції Закону України «Про лізинг» від 16 грудня 1997 р. зазначалося, що залежно від форми здійснення лізинг може бути зворотним, пайовим, міжнародним.

Згідно зі ч. 1 ст. 806 ЦК України [5], вітчизняний законодавець виділяє «прямий» і «непрямий» лізинг. Тобто передача у лізинг майна, що належить лізингодавцю, є «прямим» лізингом, а майно, що спеціально придбане для передачі у лізинг лізингоодержувачу – «непрямий» лізинг. Відносини прямого лізингу регулюються загальними положеннями Господарського кодексу та Цивільного кодексу України з урахуванням положень про найм (оренду), а також у відповідних випадках положень про договір купівлі-продажу та положень до договорів поставки. Відносини непрямого ж лізингу регулюються спеціальним нормативно-правовим актом – Законом України «Про фінансовий лізинг».

Норми Цивільного кодексу України встановлюють правовий режим лізингу як окремого виду договірних зобов'язальних відносин, якими опосередковуються відносини щодо передачі майна у тимчасове користування. Так, відповідно до положень глави 58 ЦК України лізинг виступає як один із видів договору найму (оренди) поряд з прокатом, наймом (орендою) земельної ділянки, будівлі або іншої капітальної споруди, транспортного засобу. За договором найму (оренди) наймодавець передає або зобов'язується передати наймачеві майно у користування за плату на певний строк (ч. 1 ст. 759). Цивільний кодекс України (ст. 806) розрізняє два види лізингу - прямий і непрямий; останній має основні (проте не всі) ознаки фінансового лізингу [6, с. 126].

Таким чином, досліджуючи поняття лізингу як економічної категорії, варто відмітити його комплексний і багатоаспектний характер, адже, характеризуючи та підкреслюючи особливості цього поняття, також розглядається низка поєднаних понять – лізингова операція, лізингова угода, лізинговий механізм, лізингова діяльність, лізинговий бізнес, лізингова індустрія, лізинговий ринок. Аналіз наукової економічної літератури та законодавчих документів показав неоднозначність підходів до визначення лізингу, що ускладнює його ефективне використання на практиці, а відтак

потребує науково обґрунтованого уточнення. Розвиток наукових підходів до розуміння сутності лізингових операцій сприятиме всебічному дослідженню теоретико-методологічних підходів до формування ефективного фінансово-кредитного механізму їх забезпечення, що дозволить прискорити відновлювальні процеси в національній економіці.

Відповідно до ст. 806 ЦК України за договором лізингу одна сторона (лізингодавець) передає або зобов'язується передати другій стороні (лізингоодержувачеві) у користування майно, що належить лізингодавцю на праві власності і було набуто ним без попередньої домовленості із лізингоодержувачем (прямий лізинг), або майно, спеціально придбане лізингодавцем у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов (непрямий лізинг), на певний строк і за встановлену плату (лізингові платежі). На жаль, в Україні відсутній належний нормативно-правовий акт, який би відобразив специфіку лізингу. Залишилися неврегульованими і численні прогалини законодавства про лізинг. Все це в сукупності призводить до виникнення на практиці труднощів при кваліфікації договору лізингу та відмежування його від суміжних договорів. У сучасних умовах активізація інноваційної діяльності неможлива без пошуку, залучення, концентрації та ефективного використання наявних кредитно-інвестиційних ресурсів з сучасних інноваційних джерел, одним з яких є фінансовий лізинг. Досвід багатьох країн доводить, що лізинг потенційно може стати альтернативою кредитуванню, а за умови ефективної державної підтримки навіть перевершити його.

Таким чином, в Україні, де лізинг є порівняно новим фінансовим інструментом, не повною мірою використовується накопичений розвинутими країнами досвід використання лізингу як механізму інвестування та оновлення основних фондів. Міжнародний досвід доводить, що співвідношення ринкових і державних регуляторів лізингової діяльності має бути оптимальним. Встановивши чіткі законодавчі обмеження, держава повинна дозволити лізинговому сектору розвиватись вільно за ринковими принципами і законами. Для цього потрібен комплекс організаційно-правових заходів щодо створення розвиненої інфраструктури в сфері лізингу, правові механізми стимулювання розвитку лізингової діяльності та ефективна система захисту прав та законних інтересів суб'єктів лізингу, а також суспільних і державних інтересів у цій сфері.

Бібліографічні посилання:

1. Малишко В. М. Правова природа лізингу. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2015. № 1. С. 121-124.
2. Трофімова О. В. *Правове регулювання лізингової діяльності в Україні*. К.: КИТ, 2005. 216 с.

3. Золковер А. О. Сучасний стан розвитку лізингу в Україні. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія : Економічні науки.* 2017. № 2. С. 56-61.
4. Про фінансовий лізинг: Закон України від 11 грудня 2003 року № 1381 -IV Відомості Верховної Ради України. 2004. № 15. Ст. 231.
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435 -IV Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356.
6. Мартиненко О. Сутність правових основ лізингових операцій в Україні. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє.* 2014. Вип. 19(2). С. 123-129.

Тимошенко Ольга Олександрівна,
начальник відділення правового
забезпечення батальйону патрульної
поліції в місті Кременчук управління
патрульної поліції
в Полтавській області Департаменту
патрульної поліції

Нагорна Олена Олександрівна,
викладач кафедри цивільного права
та процесу
факультету підготовки фахівців для
підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КРЕДИТНІ ВІДНОСИНИ ТА ДОГОВОРИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

На фоні перспектив розвитку фінансової сфери зростає роль правового механізму, який забезпечує належне регулювання відносини між послугонадавачем та особою-послугоодержувачем. Об'єктивний погляд на сучасні відносини в сфері послуг кредитування можливий за умови всебічного дослідження джерел пізнання, що є підґрунтям процесів накопичення та перерозподілу матеріальних активів.

Конструктивну роль у зростанні ефективності механізму правового регулювання кредитних відносин має відіграти цивілістична наука. Теоретичні та практичні проблеми кредитних відносин криються у помилковому розумінні правової природи кредитних правочинів, специфіки їх суб'єктного складу та юридичного змісту, практики використання та застосування чинного законодавства та положень міжнародних правил, а

також в неточному формулюванні визначення окремих юридичних понять та категорій.

Договір про споживчий кредит, договори про надання додаткових та супутніх послуг кредитором і третіми особами та зміни до них укладаються у письмовій формі (у паперовому або електронному вигляді з накладенням електронних підписів, електронних цифрових підписів, інших аналогів власноручних підписів (печаток) сторін у порядку, визначеному законодавством). Кожна сторона договору отримує по одному примірнику договору з додатками до нього. Примірник договору, що належить споживачу, має бути переданий йому невідкладно після підписання договору сторонами. Примірник укладеного в електронному вигляді договору про споживчий кредит та додатки до нього надаються споживачу у спосіб, що дозволяє встановити особу, яка отримала примірник договору та додатків до нього, зокрема шляхом направлення на електронну адресу або іншим шляхом з використанням контактних даних, зазначених споживачем під час укладення договору про споживчий кредит.

Обов'язок доведення того, що один з оригіналів договору (змін до договору) був переданий споживачу, покладається на кредитодавця.

Система цивільно-правових договорів, що застосовуються в кредитних відносинах – це система із складними взаємозв'язками її елементів, характеризується як внутрішньою єдністю, так і диференціацією договірних конструкцій, зумовлених особливостями сфери фінансових послуг.

На сьогоднішній день, кредит і кредитні відносини набули, так би мовити, всесвітнього характеру. Люди все більше починають укладати кредитні договори із компаніями (конторами), що займаються наданням кредитів особам. У зв'язку з цим, дослідження питання особливостей зміни та розірвання кредитного договору має не тільки теоретичне, а й практичне значення. Вивчаючи та розглядаючи підстави зміни та розірвання кредитного договору слід зазначити, що за своїм змістом та правовими наслідками вказані інститути мають істотні відмінності. Насамперед, вони проявляються в тому, що під час зміни умов договору зобов'язання сторін продовжують своє існування, але у перетвореному вигляді, а під час розірвання – всі договірні правовідносини припиняються. Утім, порядки дій осіб щодо зміни та припинення цивільно-правових договорів є однаковими, саме тому у цивільному законодавстві регулювання цих двох інститутів договірного права об'єднується в межах однієї Глави 53 ЦК України і регламентується статтями 651-654 цього нормативного акту. Стаття 651 ЦК України передбачає три основні способи зміни або розірвання договору: 1) за домовленістю сторін; 2) на вимогу однієї сторони за рішенням суду; 3) у разі односторонньої відмови від договору у повному обсязі.

Якщо учасники кредитних відносин не досягли згоди стосовно питання зміни або розірвання кредитного правочину, він може бути змінений чи розірваний за рішенням суду на вимогу однієї зі сторін договору. Остання

вправі звернутись до суду з відповідною вимогою у разі істотного порушення умов договору другою стороною, та в інших випадках, передбачених законом чи договором (ч. 2 ст. 651 ЦК України). Крім цього, законодавством встановлюються спеціальні підстави зміни або розірвання кредитного правочину.

Так, кредитор вправі достроково відмовитись від подальшого кредитування свого контрагента у випадках: порушення позичальником строку, встановленого для повернення чергової частини кредиту (ч. 2 ст. 1050 ЦК України); невиконання позичальником передбачених договором зобов'язань стосовно забезпечення повернення суми позики, або у разі втрати забезпечення виконання зобов'язання чи погіршення його умов за обставин, за які позикодавець не несе відповідальності (ст. 1052 ЦК України); порушення позичальником встановленого кредитним договором обов'язку цільового використання кредиту (ч. 3 ст. 1056 ЦК України). Варто відмітити, що під час зміни чи розірвання кредитного договору за рішенням суду відповідна вимога може бути подана стороною тільки після відмови іншої сторони змінити або розірвати договір, а також у разі не отримання відповіді у строк, зазначений у пропозиції або встановлений договором чи законом.

Аналіз завдань дослідження свідчить про важливу роль, яку відіграє дана наукова робота для практичного застосування теоретичних висновків здобувача.

Отже, слід зробити загальний висновок про те, що зміст тези в повній мірі розкриває поставлені задачі.

1. На самому початку свого дослідження «категорії економічної теорії є підґрунтям багатьох правових категорій. Тому дослідження економічних категорій – передумова для будь-якого дослідження відповідних цивільно-правових категорій». З цією тезою слід погодитись, адже економічні категорії, здебільшого, забезпечують рух певних матеріальних активів, а завдання права, і зокрема, цивільного права вибудувати відповідні правила для такого руху. Жодна економічна операція не залишається поза увагою права. Проте, неможна погодитись з наступним висновком автора: «Підсумовуючи критику прихильників «економічного підходу» до визначення цивільно-правової категорії «кредит», «кредитні відносини» треба зазначити, що запропонований ними підхід безмежно розширює рамки цієї правової категорії, оскільки дає можливість віднести до кредитних відносин широке коло відносин, що виникають на підставі відплатних правочинів, за якими надання товару (робіт, послуг) та сплата грошових коштів за них переважно не збігаються у часі. З урахуванням вищевказаного вважаємо, що категорія «кредит», «кредитні відносини» у цивільному праві має значно вужче значення, ніж однойменна категорія в економічній теорії» (с.30). Розуміємо, що автор має на увазі той факт, що, наприклад, фінансовий лізинг, факторинг тощо, відповідно до законодавства, що діє у банківській сфері, відносяться до кредитних операцій. Разом з тим, зазначені цивільні

правочини віднесені до кредитних операцій в силу тотожності окремих їх елементів договірних конструкцій з кредитним договором. Можливо, треба не звужувати цивілістичну складову кредитування, а навпаки, підкреслювати і обґрунтовувати необхідність цивільно-правового структурування кредитних

2. Розв'язанню теоретичних та практичних проблем дотримання форми кредитного договору приділено значну увагу. Широкий погляд на це питання підтверджується, наприклад тим, що автор аналізує аспекти «зцілення» недійсного кредитного договору, «аналізуючи конвалідацію, слід однак мати на увазі, що дійсним може бути визнано лише правочин, який відповідає іншим умовам його дійсності (ст. 203 ЦК України)» (с. 86). Погоджуючись з цим, хотілось би додати, особливість конвалідації полягає в тому, щоб спробувати нікчемному правочину, яким є кредитний договір, укладений з недотриманням письмової форми, надати юридичної сили з моменту його вчинення. Але, в тому-то й екстраординарність цього явища, що як каже Є. Годеме – «нікчемність незцілена». Проте, можливо було б звернутись до матеріалів судової практики і спробувати відшукати підтвердження або спростування думки відомого французького цивіліста?

3. Визначаючи матеріальний об'єкт кредитного договору автор відносить до останнього грошові кошти (гривня) та іноземну валюту (в готівковій або безготівковій формі), та заперечує у віднесенні до нього електронних грошей та криптовалют. В той же час, незважаючи на те, що законодавство України надає право банкам проводити кредитні операції з банківськими металами, в роботі відсутній аналіз можливості віднесення такої валютної цінності до матеріального об'єкту кредитного договору.

Загалом, прийняття Закону України «Про споживче кредитування» мало на меті підвищення рівня захисту позичальника у правовідносинах з позикодавцем. Позичальник має можливість отримати більше інформації про кредит, що дозволяє оцінити його реальну вартість. До того ж обмеження недобросовісної реклами зменшує ризики введення в оману та обрання не вигідних для споживача умов.

Дослідження на тему: «Кредитні відносини та договори у цивільному праві України» за своєю актуальністю, новизною та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем та практичною корисністю, достовірністю та обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам п.п. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та 567 від 27.07.2016 р.).

Бібліографічні посилання :

1. Тупицька Є. О. Особливості зміни та розірвання кредитного договору. Актуальні проблеми приватного права : матеріали наук.-практ. конф.,

- присвяч. 94-й річниці з дня народж. В. П. Маслова, Харків, 19 лют. 2016 р. Харків, 2016. С. 173-176.
2. Закон України «Про споживче кредитування» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 1, ст.2). Розділ III «Договір про споживчі кредити» (п. 1 ст. 13). URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1734-19>
 3. Споживче кредитування по-новому: чи стало краще?. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/bankivske-ta-finansove-pravo/spozhivche-kredituvannya-ponovomu-chi-stalo-krashche.html>

Резворович Кристина Русланівна,
кандидат юридичних наук, завідувач
кафедри цивільного права та процесу
факультету підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

УНОРМУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОЛЕКТОРІВ ЯК ВИРІШЕННЯ ПИТАННЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРОСТРОЧЕНИХ ЗАБОРГОВАНОСТЕЙ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

З часів кризи 2007-2009 років продовжується шлейф проблем у банків із обслуговування простроченої заборгованості. Однією з складових проблеми є започаткування активної роботи колекторських агенцій. Особливе місце займає діяльність колекторів, які працюють з боргами фізичних осіб.

Вже більше десяти років парламент різних скликань намагається унормувати їх діяльність, звільнивши банки від тягаря непрацюючих активів на балансі з одного боку та убезпечивши позичальника від злонамірених дій тих, хто «вибиває» борг.

Сьогоднішній парламент також підготував відповідний законопроект, і унормувати діяльність колекторів рекомендує парламенту фінансовий комітет Верховної Ради.

Відповідний проект закону члени комітету пропонують прийняти за основу. Передбачається врегулювати діяльність колекторів, які працюють саме з боргами фізичних осіб.

Основними рисами, є те, що передбачено, що колекторів будуть карати за незаконні силові дії. Крім того, хочуть надати право першого викупу боргу фізичним особам.

У планах також визначити орган державної влади, який буде регулювати діяльність колекторів. Це може бути Національний банк або Міністерство юстиції.

Важливо визнати, що на практиці існує дві групи колекторів: одна офіційно зареєстрована, друга – «бандитська». Проте межа між їх діями доволі тонка, і не завжди супроводжуються підписання відповідних договорів між банком, позичальником та самими колектором. Той факт, що колектори не застосовують психологічний тиск та явно дії примусу, які знаходяться за межами закону, ще не означає, що їх діяльність повністю відповідає букві закону на сьогодні.

Все більше і більше позичальник відзначають, що поряд з дзвінками колекторів до них надходять і дзвінки від банківської установи з приводу того ж самого боргу, що вказує на те, що банк і колектор не передали борг один одному, а їх дії є прямим порушенням законодавства та можуть бути кваліфіковані як примус до виконання цивільних обов'язків, що є кримінальним злочином.

Якщо ж фізична особа не надавала особисто дозвіл на використання телефону, фінансова компанія і колектори порушують законодавство.

Якщо надходять дзвінки або листи щодо кредиту, який особа не брала і по якому не виступали в якості поручителя, можна говорити про порушення Закону «Про захист персональних даних». Номер телефону людини і його домашній адреса – це конфіденційні дані. Фінансова компанія, банк і колектори не мають права на їх обробку без згоди власника.

Такі методи роботи колекторів як загрози, цілодобові дзвінки боржнику і членам сім'ї, використання лайливих слів в повідомленнях, поширення образливих фотоколажів і тому подібне порушують ряд положень Конституції (статті 3, 21, 22 і 32), Цивільного кодексу (статті 3, 291, 301, 302 і 308), Кримінального кодексу (стаття 182).

Якщо ж колектор загрожує примусово стягнути борг, то він вводить людину в оману. Адже тільки органи Державної виконавчої служби і приватні виконавці мають законодавчі підстави примусово стягувати заборгованість, дотримуючись офіційних процедур, передбачених Законом «Про виконавче провадження». Колекторські компанії мають право тільки інформувати боржника або поручителя по кредиту про наявність боргу.

Національний банк долучився до розробки законопроекту, над яким працює профільний комітет Верховної Ради, який повинен чітко визначити правила роботи колекторів, заборонити неетичну поведінку і встановити санкції за порушення. Серед головних змін, які пропонуються:

– банки і фінансові компанії ще на етапі підписання договору повинні попереджати клієнта про притягнення колекторів в разі прострочення по кредиту;

– колектори будуть зобов'язані дотримуватися вимог етичного поведінки;

- Національний банк буде вести реєстр колекторів;
- банки і фінансові компанії будуть контролювати поведінку залучених ними колекторів, а також будуть зобов'язуватися повідомляти Нацбанк про укладені угоди з колекторами.

На сьогодні в Україні кількість підприємств, діяльність яких відповідає наданню послуг із повернення боргів, налічується понад 200. Україна є майже єдиною із розвинутих країн світу, в якій така діяльність не визначена в законодавстві. Така ситуація призводить до того, що дії псевдоколекторів можна вважати таким, що підпадають під кримінальні злочини.

Колектори вдаються до психологічного тиску на боржників, членів їх родин, знайомих, колег по роботі. На перший план виходять зневага, вторгнення в приватне життя, порушення прав і свобод, що є прямим нехтуванням Конституцією та законами України.

Важливими кроками стає пропозиція про ліцензування колекторської діяльності та запровадження обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності на суму не менше 10 тисяч мінімальних розмірів зарплати – на сьогодні 50 млн. грн.

Також проект також вводить обов'язкові вимоги до співробітникам колекторів. Вікове обмеження в 25 років, володіння державною мовою, певний рівень освіти – точний критерій мають встановити інші нормативно-правові актами, а також сертифікат про спеціальну освіту колектора, вимоги для отримання якого має розробити Міністерство освіти.

Закон встановить методи, які заборонені в спілкуванні з боржником: заборонено зазіхати на життя і здоров'я, честь і ділову репутацію, заборонено використовувати силу, насильство, погрози в відношенні боржника і членів його сім'ї. Ще раз підкреслюється, що вульгаризми, нецензурна лексика та обмани є поза законом.

Також закон встановить час забори для спілкування колектора з боржником: з 20 годин вечора до 9 годин ранку в робочі дні і в вихідні та святкові. Саме цей час став найбільш прийнятним часом впливу колекторів на боржників та їх родичів. Відвідування родичів та місця роботи є неприпустимим. Тож ділове спілкування має стати єдиною формою роботи відповідальних колекторів.

Зрозуміло, що такі зміни в законодавстві не тішать тих, хто на сьогодні себе вважає колекторами. І погоджуватися на таке регулювання вони вряд чи будуть. Проте таке унормування дозволить знизити ту соціальну напругу, яка на сьогодні вже існує навколо стягнення існуючих боргів перед банками та іншими фінансовими установами.

З іншого боку, унормування діяльності колекторів призведе до якісного покращення вигляду балансів фінансових установ, з яких зникнуть сумнівні та безнадійні борги. Саме ці борги призводять до додаткового резервування в банках та перевитрачання відповідних фондів в банках та фінансових установах, що призводить до збитковості їх діяльності.

Основним позитивом законопроекту є введення в чинне законодавство поняття «колекторська діяльність», яке було відсутнє взагалі, і визначення колекторської діяльності як такої, що підпадає під ліцензування за певних умов. Саме ці аспекти дають підстави сподіватися на отримання захисту від існуючого сьогодні свавілля колекторів, що діють поза законом. Проте говорити про законопроект як про панацею в урегулюванні колекторської діяльності поки рано.

Бібліографічні посилання:

1. Колекторам заперять выбивать долги у украинцев: как это будет работать URL: <https://www.rbc.ua/rus/styler/kollektoram-zapretyat-vybivat-dolgi-ukraintsev-1576193304.html> (дата звернення 16.11.2020).
2. Романюк А. Грязные методы под запретом: защитит ли от коллекторов новый закон URL: <https://economics.segodnya.ua/economics/enews/gryaznye-metody-pod-zapretom-zashchitit-li-ot-kollektorov-novyy-zakon-1375968.html> (дата звернення 16.11.2020).
3. В Раде предлагают урегулировать деятельность должников коллекторов URL: <https://www.5.ua/ru/ekonomyka/v-rade-predlahaiut-urehulyrovat-deiatelnost-dolhovikh-kollektorov-202282.html> (дата звернення 16.11.2020).
4. Угрожают коллекторы: Нацбанк ответил, как защититься. URL: https://biz.ligazakon.net/ru/news/198179_ugrozhayut-kollektory-natsbank-otvetil-kak-zashchititsya (дата звернення 16.11.2020).

Гордієнко Тетяна Олександрівна,
старший викладач кафедри
цивільного, трудового та
господарського права Дніпровського
національного університету імені
Олеся Гончара

ВИЗНАЧЕННЯ СУДОВОЇ ЮРИСДИКЦІЇ СПОРІВ З КРЕДИТНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Правильне визначення судової юрисдикції є необхідною передумовою ефективного захисту прав учасників договірних відносин. Не є винятком і спори, пов'язані з виконанням кредитних договорів. З набранням чинності новими редакціями Цивільного процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України та прийняттям Кодексу України з процедур банкрутства підходи до розмежування компетенції судів зазнали істотних змін, що обумовлює актуальність даного дослідження.

Метою даної роботи є окреслення загальних правил розмежування компетенції судових органів України з розгляду та вирішення спорів з кредитних правовідносин.

Загальновідомо, що спори з приводу виконання кредитних договорів розглядаються в порядку цивільного або господарського судочинства. В чинному процесуальному законодавстві чітко прослідковуються загальні критерії предметної юрисдикції, а саме :

- суб'єктний склад спору;
- характер спірних правовідносин;
- наявність імперативних приписів законодавства щодо предметної юрисдикції справ певної категорії.

Сторонами спорів з кредитних правовідносин зазвичай є банківська установа, позичальник (фізична або юридична особа) та поручитель (фізична або юридична особа).

Згідно з ч.1 ст.19 Цивільного процесуального кодексу України загальні суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи, що виникають з цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства [1].

Спір між банківською установою та позичальником-фізичною особою про стягнення заборгованості за кредитним договором підлягає вирішенню в порядку цивільної юрисдикції. Якщо виконання зобов'язань за таким договором забезпечено порукою фізичної особи, справа про стягнення заборгованості з поручителя також розглядається в загальному суді. Зміст діючої редакції Цивільного процесуального кодексу України в цій частині фактично відтворює норми попередньої редакції кодексу щодо підвідомчості судових справ і помилок при визначенні предметної юрисдикції спорів з таким суб'єктним складом, як правило, не виникає. В той же час, спеціальних приписів щодо предметної юрисдикції спорів за позовами банківських установ, в яких об'єднано вимоги до позичальників-фізичних осіб та поручителів-юридичних осіб в Цивільному процесуальному кодексі України не наведено. На думку автора, в силу імперативних обмежень ст.20 Цивільного процесуального кодексу України такі вимоги слід розглядати окремо – за позовом банку до позичальника-фізичної особи в порядку цивільної юрисдикції, а до поручителя-юридичної особи – в порядку господарського судочинства.

Правила предметної юрисдикції спорів з кредитних правовідносин в господарському процесуальному законодавстві є дещо складнішими.

Коло осіб, що можуть виступати в якості сторін в господарському процесі, визначається за правилами ч.2 ст.4 Господарського процесуального кодексу України (юридичні особи та фізичні особи-підприємці, а також фізичні особи, які не є підприємцями, державні органи, органи місцевого

самоврядування – якщо спір підлягає вирішенню в порядку господарського судочинства).

Згідно з ч.1 ст.20 Господарського процесуального кодексу України господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності (крім справ, передбачених частиною другою цієї статті), та інші справи у визначених законом випадках [2]. Зокрема, відповідно до п.1 ч.1 ст.20 Господарського процесуального кодексу України до юрисдикції господарських судів належать справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні правочинів у господарській діяльності, крім правочинів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем, а також у спорах щодо правочинів, укладених для забезпечення виконання зобов'язання, сторонами якого є юридичні особи та (або) фізичні особи – підприємці [2].

Отже, в господарських судах підлягають розгляду справи за позовами банківських установ до позичальників – юридичних осіб або фізичних осіб-підприємців, а також до будь-яких поручителів за даними договорами (навіть якщо таким поручителем виступає фізична особа, що не є суб'єктом підприємницької діяльності). Дані правила запроваджено лише з набранням чинності Господарським процесуальним кодексом України в редакції Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України та Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.17р. №2147-VIII (а саме, з 15.12.17р.), тому доволі часто такі вимоги помилково заявляються в порядку цивільної юрисдикції.

Окремо слід зупинитися на судовій юрисдикції спорів з кредитних правовідносин у випадку порушення у відношенні позичальника справи про банкрутство. За приписами ч.2 ст.7 Кодексу України з процедур банкрутства господарський суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, в межах цієї справи вирішує всі майнові спори, стороною в яких є боржник [3]. Дана норма поширюється на юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та фізичних осіб, що не є суб'єктами підприємницької діяльності. Відповідно, вимоги до боржника, щодо якого порушено справу про банкрутство, підлягають розгляду в господарському суді в межах розгляду даної справи.

Питання предметної юрисдикції спорів за позовами до фізичних осіб-поручителів за особою, щодо якої порушено справу про банкрутство, законодавством прямо не врегульоване, проте виходячи з приписів п.1 ч.1 ст.20 Господарського процесуального кодексу України вони підлягають розгляду господарським судом в межах провадженні у справі про банкрутство.

Після визначення предметної юрисдикції справи з кредитних правовідносин слід приділити увагу питанням територіальної юрисдикції.

Згідно з ч.1 ст.27 Цивільного процесуального кодексу України позови до фізичної особи пред'являються в суд за зареєстрованим у встановленому

законом порядку місцем її проживання або перебування, якщо інше не передбачено законом (загальна територіальна підсудність). Для спорів з кредитних правовідносин можливе застосування норм ч.15 ст.28 кодексу щодо підсудності справ за вибором позивача (альтернативна підсудність) – якщо позов пред'являється до кількох позичальників. В ч.7 ст.30 Цивільного процесуального кодексу України визначено, що у випадку об'єднання позовних вимог щодо укладання, зміни, розірвання і виконання правочину з вимогами щодо іншого правочину, укладеного для забезпечення основного зобов'язання, спір розглядається судом за місцезнаходженням відповідача, який є стороною основного зобов'язання. Тобто, у випадку пред'явлення позову про стягнення заборгованості з позичальника та поручителя місце розгляду спору визначається за правилами виключної підсудності і такий спір підлягає розгляду в суді за місцезнаходженням позичальника.

Аналогічні підходи до визначення територіальної юрисдикції спорів з кредитних правовідносин в господарському процесі наведено в ст.27, 29, 30 Господарського процесуального кодексу України.

У випадку порушення у відношенні боржника за кредитним договором справи про банкрутство, грошові вимоги до такої особи (зокрема, за кредитними договорами) розглядаються господарським судом за зареєстрованим місцезнаходженням (місцем проживання) боржника (ч.9 ст.30 Господарського процесуального кодексу України).

Слід зазначити, що спеціальних правил визначення предметної та територіальної юрисдикції позовів позичальників (поручителів) до банківських установ (наприклад, про визнання недійсними кредитних договорів, договорів поруки) чинне законодавство не містить, тому ці питання вирішуються відповідно до загальних правил (за винятком порушення справ про банкрутство, внаслідок чого такі питання розглядаються в межах процедури банкрутства згідно ч.2 ст.7 Кодексу України з процедур банкрутства).

Викладене дозволяє зробити висновок, що чинне процесуальне законодавство містить низку нових правових підходів до питання юрисдикції спорів з кредитних правовідносин. Пріоритетним, на думку автора, визначено розгляд справ даної категорії в господарських судах (якщо інше не передбачено законом). В той же час, зазначені зміни потребують ретельного опрацювання на основі загальнотеоретичних принципів та аналізу виявлених практикою проблемних питань визначення компетенції судових органів.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.04р. №1618-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення : 27.10.2020).

2. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.91р. №1798-ХІІ / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення : 27.10.2020).
3. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.18р. №2597-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення : 27.10.2020).

Круглова Ольга Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

РОЛЬ БАНКІВ У СТВОРЕННІ УМОВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ БОРЖНИКОМ ВЗЯТИХ НА СЕБЕ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Нестабільна складна економічна ситуація, фінансова криза та, відповідно, криза малого і середнього бізнесу, ситуації щодо порушення прав кредиторів-контрагентів стають дедалі поширенішими в нашій країні. Актуальним стає питання захисту прав та законних інтересів кредиторів, боржники яких з різних причин не повертають борги. Отже на сьогодні важливим являється питання щодо визначення меж та способів впливу на майновий стан боржника, передбачений законом, з метою виховання останнього у напрямку адекватної оцінки ризиків, на які він погоджується вступаючи у зобов'язальні правовідносини, дисциплінування його у разі порушення прав та інтересів кредиторів та мінімізації негативних наслідків. У процесі створення таких умов значну роль відіграє банківська система.

Банки, з одного боку, все частіше стають самі тими кредиторами-контрагентами чиї боржники-клієнти не виконують своїх зобов'язань.

Якщо боржник є клієнтом банку і має заборгованості перед ним по кредитному договору, то коло заходів впливу на нього також має свою специфіку. Відповідно до вимог Закону України «Про Національний банк України», Закону України «Про банки і банківську діяльність», нормативно-правових актів Національного банку України, документів Базельського комітету з банківського нагляду, з урахуванням загальноприйнятої банківської практики і міжнародного досвіду в цій сфері, у 2015 році були прийняті Методичні рекомендації щодо роботи банків з боржниками - фізичними особами, у яких виникли/можуть виникнути фінансові труднощі

[1]. Виходячи з положень цієї методички, банкам було рекомендоване здійснювати роботу з боржником, у якого виникли/можуть виникнути фінансові труднощі, шляхом вжиття наступних заходів. Їх спрямування - створення прийнятних умов для забезпечення виконання боржником взятих на себе зобов'язань за кредитним договором. До таких заходів відносяться:

- спілкування з боржником;
- оцінка фінансового стану та стану забезпечення кредиту;
- проведення реструктуризації заборгованості;
- робота зі скаргами.

Якщо боржник є клієнтом кількох банків одночасно, то доцільним визнається ініціювання банком перед іншими банками-кредиторами питання про вжиття спільних заходів.

З іншого боку, банки віднесені законом до переліку суб'єктів, що мають сповіщати виконавчу службу (приватного виконавця) про факт звернення до них особи, дані про яку внесені до Єдиного державного реєстру боржників.

Єдиний реєстр боржників був створений у 2016 році (відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 року та Положення про автоматизовану систему виконавчого провадження від 05.08.2016 року №2432/5) [2] [3].

Даний реєстр розташовується на офіційному сайті Міністерства юстиції України. Внесення в нього даних щодо відповідного боржника створює низку обмежень та ускладнень для останнього.

Створений реєстр боржників, являється засобом правового впливу на боржників для стимулювання їхньої дисципліни під час реалізації зобов'язальних відносин. Це достатньо новий спосіб впливу на боржника встановлений у законі. Він дозволяє виявляти майно боржників.

Отже банк про факт звернення особи за вчиненням певної дії з приводу власного майна – відкриття або закриття рахунку, мають сповіщати і перевіряти наявність її даних у реєстрі боржників. Це дозволяє виявляти майно боржників. Таким чином, банки сприяють задоволенню інтересів інших кредиторів.

Відповідно до ст.62-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність», якою закон був доповнений лише у 2018 році, у разі відкриття або закриття рахунку фізичної особи банк зобов'язаний перевірити наявність інформації про внесення такої особи до Єдиного реєстру боржників [4]. Для цього він робить запит до Єдиного реєстру боржників в електронному вигляді та отримує на кожний запит квитанцію-відповідь про наявність/відсутність відповідної інформації в Єдиному реєстрі боржників.

У разі відкриття рахунку на ім'я фізичної особи, внесеної до Єдиного реєстру боржників, у тому числі через відокремлені підрозділи банку, або закриття рахунку такою особою *банк зобов'язаний у день відкриття або*

закриття рахунка повідомити про це зазначений у Єдиному реєстрі боржників орган державної виконавчої служби або приватного виконавця.

Порядок надання такої інформації та форма повідомлення встановлюються Національним банком України за погодженням з Міністерством юстиції України.

Правління Національного банку України прийняло постанову від 18.04.2019 № 60 «Про затвердження Положення про порядок надання банками інформації про відкриття/закриття рахунків фізичних осіб, унесених до Єдиного реєстру боржників, до органів державної виконавчої служби або приватних виконавців». В ньому зокрема пояснюється, що взаємодія банків з виконавцями забезпечується за рахунок електронного сервісу інформаційної взаємодії, що запроваджується адміністратором автоматизованої системи виконавчого провадження, визначеним Положенням про автоматизовану систему виконавчого провадження.

П. 9 цього Положення містить вказівку на те, що інформація, що надається в повідомленнях відповідно до цього Положення, становить банківську таємницю. Вимоги щодо захисту, зберігання, використання та розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, визначаються нормативно-правовим актом Національного банку України [5].

Отже, з одного боку інформація щодо фінансово-економічного стану клієнта банку становить банківську таємницю (ст. 60 п.3 Закону «Про банки і банківську діяльність»), а з іншого банки зобов'язані сповіщати певні інстанції про фінансові дії клієнтів. У даному випадку мова йде про порядок розкриття банківської таємниці передбачений ст. 62 п.6 того ж Закону.

Таким чином, важливим відступленням від загального правила щодо збереження банківської таємниці є надання інформації щодо відкриття/закриття рахунків відповідним інстанціям виконавчої служби. Такі заходи, що реалізуються банківською системою створюють умови для ефективнішого забезпечення прав кредиторів.

Бібліографічні посилання:

1. Методичні рекомендації щодо роботи банків з боржниками - фізичними особами, у яких виникли/можуть виникнути фінансові труднощі Схвалені Постановою Правління Національного банку України 21.07.2015 № 467 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0467500-15> (дата звернення 25.04.2020).
2. Про виконавче провадження: Закону України від 02.06.2016 року № 1404-VIII / Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19> (дата звернення 29.10.2020).
3. Положення про автоматизовану систему виконавчого провадження: Наказ Міністерства юстиції України від 05.08.2016 року №2432/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1126-16> (дата звернення 25.04.2020).

4. Про банки та банківську діяльність: Закон України від від 07.12.2000 № 2121-III / Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 29.10.2020).
5. Положення «Про порядок надання банками інформації про відкриття/закриття рахунків фізичних осіб, унесених до Єдиного реєстру боржників, до органів державної виконавчої служби або приватних виконавців»: затв. Постановою Правління Національного банку України від 18.04.2019 № 60 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0060500-19#Text> (дата звернення 29.10.2020)

Нагорна Олена Олександрівна,
викладач кафедри цивільного права
та процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

БАНКІВСЬКИЙ РАХУНОК ЯК ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

Розрахункові відносини все більше набирають обертів як в усьому світі, так і в Україні, зокрема, важливе значення в організації грошового обігу, розуміється рух коштів в безготівковій та в готівковій формі. Розрахунки між юридичними та фізичними особами, найчастіше, здійснюються у безготівковій формі через банки, що значно спрощує та прискорює грошовий обіг. Можливість здійснення безготівкового розрахунку обумовлюється договором банківського рахунку, який регулює відносини між комерційними банками та клієнтами.

Згідно ст. 1066 Цивільного кодексу України відповідно договору банківського рахунку банк зобов'язується приймати і зараховувати на рахунок, відкритий клієнтові (володільцеві рахунка), грошові кошти, що йому надходять, виконувати розпорядження клієнта про перерахування і видачу відповідних сум з рахунку та проведення інших операцій за рахунком [1].

В Цивільному кодексі України, встановлено вимоги до договору банківського рахунку, а саме в ст. 1067 Цивільного кодексу України зазначено, що :

1) Договір банківського рахунку укладається для відкриття клієнтові або визначеній ним особі рахунку у комерційному банку на умовах, погоджених між сторонами.

2) Банк зобов'язаний укласти договір банківського рахунку з клієнтом, який звернувся з пропозицією відкрити рахунок на оголошених банком умовах, що відповідають закону та банківським правилам.

З розвитком електронного документообігу договір банківського рахунку, на кожному етапі поступово змінювався та був:

1. різновидом договору банківського вкладу;
2. змішаним договором з елементами договорів позики, доручення та зберігання;
3. самостійним договором.

Слід зазначити, що предмет договору банківського рахунку є комбінованим та таким, що складається як з дій сторін, так і грошових коштів (майно), які необхідно розглядати у взаємозв'язку.

Аналізуючі норми законодавства України можна виділити наявні ознаки публічності в договорі банківського рахунку. Головною ознакою публічного договору є те, що одна сторона бере на себе обов'язок здійснювати надання послуг кожному, хто до неї звернеться (у тому числі здійснювати банківське обслуговування). Банківська чи інша фінансова установа не може відмовити клієнтові у відкритті рахунку, при надходженні звернення. Банківський рахунок є одним із основних засобів для організації та здійснення фінансово-економічної діяльності всіх суб'єктів.

Відкриття рахунку та вчинення дій, спрямованих на отримання банківських послуг та здійснення банківських операцій, дає можливість клієнту реалізовувати і контролювати власні економічні й фінансові інтереси. Договірні відносини становлять предмет цивільно-правового регулювання, у сфері якого норми ЦК України мають найвищу силу перед усіма іншими правовими актами.

Відповідно до ст. 1066 ЦК України за договором банківського рахунку банк зобов'язується приймати і зараховувати на рахунок, відкритий клієнтові (володільцеві рахунку), грошові кошти, що йому надходять, виконувати розпорядження клієнта про перерахування і видачу відповідних сум з рахунку та проведення інших операцій за рахунком [2].

Договір банківського рахунку вважається укладеним з моменту досягнення угоди між сторонами з усіх істотних умов.

Такий висновок випливає зі ст. 1067 ЦК України, норма якої не пов'язує момент укладення договору з необхідністю передачі клієнтом майна у вигляді грошових коштів.

Наведене вище дає можливість зробити висновок про те, що юридичним вираженням банківського рахунку є укладений між банком (або іншою фінансовою установою) та клієнтом договір банківського рахунку. Останній посідає важливе місце серед інших банківських правочинів. Але він має схожість з іншими договорами (зберігання, позика), проте даний вид договору є самостійним різновидом і займає основне місце серед інших договорів банківського рахунку.

Тому виникає доцільність надання права банку на односторонню відмову від договору банківського рахунку при наявності мінімальної суми на такому рахунку або при відсутності будь яких операцій протягом календарного року. Та збільшить рівність прав та умов при укладенні даного договору для можливості більш ефективного захисту прав сторін банківського договору.

Бібліографічні посилання:

1. Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах : Інструкція, затверджена Постановою Правління Національного банку України від 12.11.2003 № 492;
2. Про організацію бухгалтерського обліку, бухгалтерського контролю під час здійснення операційної діяльності в банках України : Положення, затверджене Постановою Правління Національного банку України від 04.07.2018 р. № 75;
3. Безклубий І.А. Банківські правочини : монографія. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре». 2007. 456 с.

Юніна Марина Петрівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКИХ ПРАВОЧИНІВ

Актуальність дослідження даної теми обумовлена необхідністю створення науково обґрунтованої системи цивільно-правових договорів та приведення чинної нормативної бази у відповідність зі світовою практикою розвитку договірних відносин у банківській сфері.

Банківські правочини дуже поширені у сучасному світі. Без них сучасне життя важко уявити, адже кожного дня пересічні громадяни користуються можливостями банківської системи. Під банківським правочином слід розуміти односторонній, дво- або багатосторонній цивільний правочин, дія якого обумовлена спеціальною правоздатністю банку, що надає фінансові послуги шляхом здійснення відповідних банківських операцій та спрямована на досягнення сторонами певного правового результату.

Всі банківські правочини в науковій літературі поділяються на дві

групи: правочини, що регулюють відносини при наданні банківських послуг, та банківські правочини, які не передбачені актами цивільного законодавства, але відповідають загальним засадам цивільного законодавства, з урахуванням принципів презумпції правомірності правочину та свободи договору, тобто належать до непоіменованих договорів [4].

Незважаючи на те, що банківським правочинам притаманні всі ознаки цивільно-правових договорів, однак існують і певні відмінності від інших правочинів.

Так, банківський правочин – це комплекс правових дій, зумовлених цивільною дієздатністю банківської установи, які здійснюються на підставі спеціального дозволу (ліцензії НБУ – ст. 19 ЗУ «Про банки і банківську діяльність») [5].

Також характерною ознакою для будь-якого банківського правочину є його ризиковість. Цей аспект враховується банком при намаганні за допомогою правових засобів мінімізувати кредитні ризики при здійсненні відповідних операцій. Ризик банківських операцій зумовлений їх економічною природою та довірчим характером. Але банківські правочини не можна віднести до алеаторних, тобто правочинів, виконання яких залежить від обставин, невідомих сторонам при їх вчиненні [1].

Зважаючи на розподіл прав та обов'язків між сторонами правочину, банківські правочини можуть бути як односторонніми (наприклад, гарантія) так і двосторонніми (наприклад, договір банківського вкладу тощо). Однак обидва види банківських правочинів на реалізацію певного правового результату при наданні фінансових послуг. Двосторонні банківські правочини (банківські договори) належать до групи договорів про надання послуг.

У більшості випадків для регулювання банківських правочинів застосовуються імперативні норми, дію яких спрямовано на охорону приватно-правових інтересів послугоодержувача та захист прав банку як кредитора. Запроваджені в банківській діяльності адміністративно-правові норми виконують контрольню-наглядові функції й безпосередньо не мають впливу на цивільні правовідносини у цій сфері;

Таким чином, природа деяких банківських правочинів визначається на основі класичних цивілістичних правочинів. Водночас, законодавчою системою та банківською практикою вдосконалюється сталий та запроваджуються новітній цивілістичний інструментарій, який набуває самостійного юридичного характеру в системі цивільних правочинів. Зазначені основні ознаки характеризують банківські правочини як приватно-правовий інститут, що посідає важливе місце в системі цивільних правочинів [4].

Зважаючи на існуючі особливості банківських правочинів, на нашу думку, їх слід виокремити з числа цивільно-правових договорів у окрему самостійну групу. Також слід констатувати, що система банківських

правочинів не обмежується таким видами правочинів, що передбачені нормами ЦК України. Сфера банківських послуг та принцип свободи договору зумовлюють можливість формування та застосування досить широкого кола банківських правочинів, не вказаних у цивільному законодавстві.

Бібліографічні посилання:

1. Агарков М. М. Основы банковского права. Курс лекций. Издание 2-е. М.: БЕК. 2005. 336 с.
2. Банківське право: підручник. За ред. С.П. Гайворонського. К.: Друкарський двір Олега Федорова. 2018. 346 с.
3. Безклубий І. А. Банківські правочини: цивільно-правові проблеми: Монографія. К.: Київський університет. 2005. 456 с.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. / За відповід. ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2012. Т. II. 1218 с.
5. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 року № 2121-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 5-6. Ст. 30.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. Ст. 461.

Безрідна Наталія Олександрівна,
курсантка 2 курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Юніна Марина Петрівна,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА

Після проголошення незалежності Україна мала на меті створити та розвинути особисту банківську систему, яка вже сьогодні охоплює

сукупність різних видів банків та кредитних установ. Діяльність банківської системи в нашій державі регулюється такими нормативно-правовими актами як Конституція України, Закони України «Про банки і банківську діяльність», «Про Національний банк України», постановами Верховної Ради України, указами Президента України та багатьма іншими законодавчими актами.

Актуальність даної теми полягає у тому, що наявність ефективно діючої банківської системи є гарантією функціонування економіки держави. Тому її необхідно розвивати та досліджувати саме для стимулювання зростання економіки в сучасних умовах.

Звертаючись до словника фінансово-правових термінів, поняття банківської діяльності можна розуміти як процес залучення коштів фізичних та юридичних осіб, розміщення зазначених коштів не тільки на власних умовах, але і на власний ризик, комплекс дій та заходів щодо відкриття та ведення банківських рахунків фізичних і юридичних осіб [2, с. 27].

Українська банківська система складається з Національного банку України, філій іноземних банків, які розташовані на території нашої держави та діють відповідно до чинного законодавства, а також інших банків. Національний банк України, відповідно до ч.1 статті 56 Закону України «Про Національний банк України», видає нормативно-правові акти з обов'язкових питань, які підлягають обов'язковому виконанню органами державної влади, органами місцевого самоврядування, організаціями, підприємствами та установами (незалежно від форм власності), а також іншими банками. Вирізняються такі форми регулювання банківської діяльності головним банком України (НБУ):

1. Адміністративна форма регулювання полягає в тому, що НБУ здійснює такі дії, як реєстрація банків, нагляд за їх роботою, ліцензування їх діяльності, встановлення певних обмежень щодо банківської діяльності, застосовує санкції адміністративного або фінансового характеру.

2. Індикативна форма регулювання полягає у встановленні економічних нормативів та норми відрахувань до резервів на покриття ризику від активних банківських операцій [1, с. 412].

Для ефективної діяльності банків велике та особливе значення має існування належної законодавчої бази, яка забезпечує правове регулювання банків та їх діяльності у відповідних сферах. О. А. Костюченко стверджує, що якісне функціонування банківської системи в Україні буде неможливим без визначення правового статусу суб'єктів кредитної системи та конкретного регламентування різних аспектів банківської діяльності [4, с. 13].

Важливо акцентувати увагу на безпеці діяльності банків, адже вона є головною складовою їх успішної та довгострокової праці. Економічну безпеку банківської діяльності можна розглядати як комплекс умов та заходів, завдяки яким небезпечні дії чи обставини зведені до мінімального рівня та нездатні завдати шкоди роботі банків [3, с. 228]. Тому наявність

економічної безпеки ставить за мету забезпечити збереження та відтворення майна й інфраструктури банків, досягнення ними статутних цілей.

Досліджуючи складові діяльності банківської системи можна зазначити наступне, що суб'єкти мають повне право самостійно здійснювати діяльність, вирішувати та приймати рішення, але при цьому вони не повинні суперечити чинному законодавству. Держава, з одного боку, здійснює регулювання та управління банківською системою в інтересах своїх громадян, а з іншого, виникають приватні інтереси клієнтів, тобто діє рівноцінність інтересів усіх суб'єктів банківського права. Діяльність банків повинна полягати не тільки в максимальному отриманні прибутку, але і в задоволенні необхідних потреб клієнтів, тому повинен діяти принцип взаємної зацікавленості між банківськими установами та їх клієнтами.

Отже банківська діяльність повинна відповідати вимогам суспільства високою якістю фінансових послуг, а найголовніше не суперечити чинному законодавству. Високий результат праці та отримання бажаних результатів полягає у чіткому виконанні поставлених задач. Основними принципами банківської системи повинні бути принципи законності, об'єктивності, незалежності, гласності, обґрунтованості. В діяльності банків важливий зовнішній та внутрішній контроль. Банківська система повинна підтримувати порядок створення та діяльність банків, їх взаєморозуміння з юридичними та фізичними особами, порядок виконання банківських операцій в інтересах клієнтів, інших банків та держав.

Бібліографічні посилання:

1. Фінансове право : підручник. За заг. ред. О. М. Бандурки, О. П. Гетманець, ; Ю. М. Жорнокуй, О. В. Кашкарьова, Т. В. Колесник та інші. Х. : Екограф, 2015. 500 с.
2. Словник фінансово-правових термінів. За заг. ред. д.ю.н., проф. Л.К. Воронової. 2-ге вид., переробл. і доповн. К.: Алерта, 2011. 558 с.
3. Кириченко О. А., Мелесик С. В. Економічна безпека банківської системи України в умовах глобальної фінансової кризи. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 8. С. 223-232
4. Костюченко О.А. Банківське право : підручник. 3-тє вид. К. : А.С.К., 2003. 928 с.

Бондаренко Олексій Сергійович,
курсант 4 курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Ярошенко Артем Сергійович,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри
цивільного права та процесу
факультету підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗНАЧЕННЯ, МІСЦЕ ТА ПРОБЛЕМИ БАНКІВСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Банківська діяльність є невід'ємною частиною безпосередньо для функціонування всіх сфер економіки, в основному як результат відповідного функціонування та забезпечення діяльності грошового, валютного, кредитного, фондового ринків, а також для належного забезпечення роботи банківської системи в нашій країні. Всі відповідні відносини банківської діяльності діють на безпосередній основі цілісності окремої системи нормативно-правових актів, які визначаються саме терміном «банківського права».

Відповідно до чинного Закону України «Про банки та банківську діяльність», саме банк являє собою юридичну особу, яка безпосередньо на підставі банківської ліцензії має власне право надавати та забезпечувати функціонування банківських послуг кожному громадянину, відомості про які відповідно вносяться до Державного реєстру банків.[1] Виходячи з визначення, саме банківську систему слід розглядати як інститут, що займається здійсненням та регулюванням грошового обороту в відповідній формі (готівковій та безготівковій), діяльність якої пов'язана з комерційними інтересами, інтересами громадян та самого суспільства.

Слід зазначити, що на сьогодні все частіше виникають актуальні проблеми щодо правового регулювання банківської діяльності та набувають відповідного вирішального значення в кожному випадку. Це безпосередньо пов'язано з забезпечення стійкої стабільності банківської системи, а особливо в часи фінансової кризи, де головним питанням виступає саме забезпечення національної безпеки від вирішення якого цілком залежить фінансова безпека всієї держави.[3]

В працях деяких вчених визначається, що до безпосереднього об'єкта банківського права слід відносити визначення саме правового становища банків, а їх відповідну організацію, яка професійно та ефективно на постійній основі здійснює окремі банківські операції і саме їх правове становище.[2] Якщо далі розглядати їх праці, то можна помітити, що дані науковці цілком змінили свою точку зору та почали формулювати поняття щодо кредитного права. Вони віднесли до предмету цього права вище зазначені об'єкти та ще доповнили їх іншими кредитними установами і тим самим віднесли банківське право до частини кредитного права. На мою думку, чи праві вони чи ні, дуже важко сказати, бо логічним було би розподілити їх навпаки, тобто щоб кредитне відносилось як частина банківського права.

Зазначимо, що велика кількість авторів відносить банківське право тільки суто до фінансового права чи відповідне банківське законодавство до окремого внутрішньогалузевого законодавства, яке безпосередньо виступає як складова фінансового законодавства.

Отже, можна зробити висновок, що банківське право хоч і охоплює норми різних галузей права, але ж не є саме по собі простою їх сукупністю, адже воно є відповідною сукупністю правових норм, що безпосередньо регулюють відносини в банківській сфері. Найбільш актуальною проблемою в банківській системі виступає саме фінансова криза, яка посягає на фінансову безпеку інтересів суспільства в цілому.

Бібліографічні посилання:

1. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. Дата оновлення: 03.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
2. Карчева Г. Т., Смовженко Т. С., Міщенко В. І. та ін. Ефективність та конкурентоспроможність банківської системи України : монографія / Київ. ДВНЗ «Університет банківської справи», 2016. 279 с.
3. Карчева Г.Т. Проблеми забезпечення фінансової стійкості банківської системи України в умовах макроекономічної нестабільності. Вісник Одеського національного університету. Економіка». 2016. Том 21. Випуск 5. С. 146-149.

Виріжок Вікторія Дмитрівна,
курсант 4 курсу факультету
для підготовки фахівців для
підрозділів стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Юніна Марина Петрівна,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ВІДМИВАННЯ КОШТІВ ЯК ОДИН З ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОГО ЗЛОЧИНУ

Осучаснення економічної сфери суспільного життя України, її направленість на європейські стандарти зустрічає деякий супротив з боку частки населення, що вбачає шляхи обходу законних шляхів збагачення, тому існує тенденція зростання рівня економічної злочинності. Явище «відмивання грошей» стало досить розповсюдженим оскільки тісно пов'язано з діловим середовищем, контроль якого здійснити вкрай важко. Використання якого можна зустріти при проведенні незаконних операцій з торгівлі зброєю, наркотиками, фінансування тероризму, розповсюдження зброї масового знищення. Статистичні дані дають змогу пересвідчитися, що процес боротьби з даним економічним злочином набирає обертів: Національним банком України було вжито заходів впливу до 12 банків станом на початок 2018 рік, в свою чергу, у 2014 році банками було отримано 94 таких штрафів, отже, існує тенденція зменшення проявів порушення фінансового законодавства[4]. Викоренити «відмивання грошей» та інших видів економічних злочинів – складний процес, який потребує детального аналізу та якісного підходу до розробки законодавства, з урахуванням міжнародних стандартів та інструментарію, а також детальне дослідження та подальше внесення законодавчих змін.

Метою нашого дослідження є з'ясування сутності економічного злочину «відмивання грошей», здійснення моніторингу та узагальнення можливих шляхів подолання негативних фінансово-економічних наслідків, а також врахування міжнародного досвіду при організації боротьби та розслідування таких злочинів.

Актуалізуючи необхідність дослідження питань легалізації

(відмивання) доходів, що є новим напрямом наукового пошуку, відзначимо дослідників, які присвятили низьку робіт вивченню проблемних питань: М.Л. Доля, М.І. Мельник, О.О. Глущенко, С.А.Буткевич, О.В. Капліна, А.В. Новікова, П.П. Андрущенко та ін.[5]

І. М. Гаєвський відзначає роль міжнародних організацій у протидії «відмивання грошей», зокрема діяльність Групи з розробки з відмивання грошей та фінансування тероризму (FATF), які визначають міжнародні стандарти організації такої боротьби: рекомендації FATF. Зазначені положення містять в собі відповідні положення, а також визначено обов'язки суб'єктів, які працюють на фінансових та нефінансових ринках – додаткові заходи щодо політичних осіб[1, с. 78].

Тлумачення поняття «легалізація (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом» знайшло своє відображення у Кримінальну кодексі України, починаючи з 2001 року, відповідно до ст. 209 – це вчинення фінансової операції чи правочину з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, а також вчинення дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, зміну їх форми (перетворення), а так само набуття, володіння або використання коштів чи іншого майна, одержаних внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів.

Це спричиняє низку негативних наслідків, що має вплив на розвиток національної економіки. Зокрема, О.О. Глущенко було узагальнено такі: втрати для жертви (предикатного злочину) і вигоди для злочинця; створення споживання та заощаджень; спотворення інвестицій; недобросовісна конкуренція; зміни в імпорті та в експорті; зміни у виробництві, доходах і зайнятості; репутаційні ризики країни та зміни у прямих іноземних інвестиціях та потоках капіталу; вплив на показники економічного зростання [2, с. 120].

На державному рівні законодавець закріпив норми та шляхи вирішення даної проблеми, що знайшло своє відображення у низці нормативно-правових актів, безпосередньо це Закони України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», «Про банки і банківську діяльність», «Про засади державної антикорупційної політики в Україні» (Антикорупційна стратегія) на 2019-2023 роки», Кримінальний Кодекс України, а також положення щодо діяльності спеціальних уповноважених суб'єктів: органи Національної поліції України; Національне антикорупційне бюро України; Національне агентство з питань запобігання корупції; Державне бюро розслідувань; Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів; Вищий антикорупційний суд.

Як відзначає Л. М. Кашпур, легалізація доходів найчастіше знаходить свій прояв у діяльності організованих злочинних груп, що ускладнює розслідування таких злочинів, оскільки вони є латентними й злягоджено організовані від соціального контролю, тому досить успішні у реалізації [3, с. 105].

Таким чином, здійснивши короткий аналіз з тлумачення поняття «легалізації (відмивання) доходів», окреслення повноважень, спеціально-уповноважених органів на боротьбу такими економічними злочинами, та встановлення наслідків, можемо підбити підсумки щодо небезпечності даного злочину для національної економіки та безпеки загалом. Вартує зазначити, що дана проблема потребує подальшого дослідження та розроблення новітніх засобів щодо виявлення та протидії негативним економічним проявам у всіх сферах суспільного життя.

Бібліографічні посилання:

1. Гаєвський І. М. Відмивання коштів і корупція: співвідношення та аналіз взаємозв'язків. Публічне право: наук.-практ. юрид. журн. Київ, 2014. № 3. С. 78-84.
2. Глуценко О. О., Райхерт Х. Я. Наслідки відмивання нелегальних доходів для фінансово-економічної безпеки України. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр..Вип. 2. Харків, 2014. с. 115-124.
3. Кашпур, Л. М. Протидія легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Інвестиції: практика та досвід: наук.-практ. журн.(№ 3). Київ, 2018. с. 103-106.
4. Посібник по протидії відмиванню грошей в Україні. Evris Law Firm LLC.: веб сайт. URL: <https://evris.law/uk/stattja-posibnik-po-protidii-vidmivannju-groshej-v-ukraini/>. (дата звернення 21.10.2020)
5. Халін О.В. Розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 244 с.

Воробець Христина Олегівна,
курсант 4 курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Юніна Марина Петрівна,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ В ПРОТИДІ ТІНЬОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Стратегія національної безпеки України визначає високий рівень тінізації економіки актуальною загрозою національній безпеці держави та необхідність системної протидії їй на основі формування переваг легальної економічної діяльності. Організована злочинність, тіньова економіка та корупція нерозривно пов'язані між собою, що зумовлює взаємозалежність корупційних злочинів з отриманням матеріальної вигоди.

Тінізація економіки є чинником, який негативно впливає на ефективність економічної системи, забезпечення стійкого економічного розвитку та підвищення рівня життя населення. Тіньова економіка України негативно позначається на міжнародному рівні та загострює соціально-економічну кризу.

Масштаби тінізації національної економіки стимулюють деструктивні процеси у всіх сферах економіки, що є суттєвою перешкодою на шляху проведення економічних реформ [1].

Тіньова економіка – це економічна діяльність суб'єктів господарювання, яка не враховується, не контролюється і не оподатковується державою і/або спрямована на отримання доходу шляхом порушення чинного законодавства [3]. Системними наслідками тінізації в Україні є: втрата дієвості важелів грошово-кредитної політики внаслідок значного обсягу оборотів гривневої та валютної маси, який не підпадає під регулювання засобами банківської системи; втрата дієвості фіскальних інструментів, марнотратство дефіцитних бюджетних ресурсів; втрата потенціалу соціальної політики, занепад соціальної сфери, поширення тіньової зайнятості, зростання диференціації доходів населення; зниження рівня нагромадження в суспільстві та втрата ним інвестиційного потенціалу;

гальмування переходу до інноваційної моделі розвитку в зв'язку з недостатнім розвитком інвестування та неефективним відтворенням людського капіталу тощо [1].

Для країн з розвинутою економікою чинники формування її тіньового сектора економіки мають дещо іншу спрямованість, ніж в країнах, що розвиваються. У класичному варіанті до них можна віднести великі масштаби офіційного безробіття, високі витрати виробництва, скорочену тривалість робочого дня, збільшення середньої тривалості життя, проблеми пенсійного забезпечення. У розвинених країнах тіньове виробництво пов'язане в основному з використанням неконкурентної робочої сили: іммігрантів, домогосподарок, студентів, пенсіонерів. Для цієї категорії осіб особливу значимість набуває отримання будь-якої роботи, яка не зв'язується зі ступенем її правомірності [2].

Серед заходів протидії тіньовій економіці, які доцільно віднести до тих, що застосовуються на управлінському рівні, слід виділити насамперед контрольну діяльність та обмін інформацією між органами виконавчої влади, уповноваженими щодо здійснення контролю за законністю фінансової та господарської діяльності.

Зменшення рівня корупції в Україні сприятимуть вивчення та адаптація зарубіжного досвіду боротьби із цим негативним соціальним явищем. Антикорупційне законодавство більшості країн розвивається у напрямі використання всього арсеналу правових засобів боротьби, особлива увага при цьому приділяється попередженню.

Боротьба з тіньовою економікою відбувається за такими напрямками: Боротьба з корупцією; зміни в податковій політиці; обмеження тіньового ринку робочої сили ЄС; боротьба з відмиванням брудних коштів; боротьба з кримінальним сектором тіньової економіки, насамперед із наркобізнесом [3].

Боротьба з тіньовою економікою в Європейському Союзі має комплексний характер. З точки зору методів, які застосовуються в інших країнах, протидія негативним проявам тіньової економіки не обмежується тільки санкціями за порушення умов заборони, для ефективного запровадження санкцій необхідна велика кількість бюджетних коштів.

Слід погодити з думкою, що основною зброєю в арсеналі урядів країн ЄС у боротьбі з тіньовою економікою є: прозоре податкове, кримінальне та цивільне право; високий рівень оплати праці державних службовців; ефективний механізм захисту прав і свобод громадян перед посяганнями державних структур; дієвий ринковий механізм та високий рівень конкуренції [4].

Міжнародна тіньова економічна діяльність – загальносвітова проблема в умовах глобалізації, яка негативно впливає не лише на світову економіку, а й на неекономічні сфери суспільства.

Щодо сфери трансформації тіньової економіки у співробітництві України та Європейського Союзу втілено в Угоді про партнерство та

співробітництво і спільні плани дій, які можуть дати позитивні результати за умови постійного моніторингу цього процесу з боку міжнародних організацій та наднаціональних установ ЄС, а також ретельного виконання Україною взятих на себе зобов'язань.

Бібліографічні посилання:

1. Про Концепцію подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності»: Указ Президента України від 11 вересня 2006 р., № 742/2006 URL: www.president.gov.ua/documents/4908.html.
2. Тищенко Ю. Протидія корупції: дії, пропозиції та ініціативи кандидатів у президенти. *Твій вибір – 2010: Електронний бюлетень*. Випуск № 6. С. 2 URL: www.ucipr.kiev.ua/print.php?sid=1329.
3. Polackova H. Government Contingent Liabilities: A Hidden Risk to Fiscal Stability. URL: <http://www.worldbank.org>.
4. Akyuz Y. Debt Sustainability in Emerging Markets: A Critical Appraisal // DESA Working Paper. 61. November 2018.
5. Кулеба В. Запобігання корупції: українська версія. *Освіта регіону*. 2019. № 2. С. 65 -70.

Гринберг Олександр Станіславович,
курсант 4 курсу факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

Науковий керівник:

Ярошенко Артем Сергійович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
цивільного права та процесу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ ГРОШОВОЇ ОДИНИЦІ: ПРАВОВІ ЗАСАДИ

Велике значення для економіки будь-якої країни мають банки. Відомо, що здавна з'явилися люди, які брали на зберігання гроші інших або, навпаки, давали кошти в борг під певні відсотки. Проте надалі, почали створювати

спеціальні установи, що нині зветься банки. На сучасному етапі, вони виконують низку важливих функцій.

Слід зазначити, що у кожній країні існує головний – Центральний або Національний банк. Його завдання – емісія грошей, тобто їх випуск і друкування. В Україні цю функцію виконує Національний банк України. Від кількості грошей, випущених в обіг, залежить економічний стан держави.

Інші банки здійснюють різні грошові операції: надають кредити своїм клієнтам, зберігають кошти на рахунках і проводять платежі за дорученням клієнтів. В нашій країні сьогодні є сотні комерційних банків. Кожен з яких повинен бути зареєстрований, також має одержати ліцензію (дозвіл) Національного банку на свою діяльність [1].

Згідно з Конституцією основною функцією Національного банку є забезпечення стабільності грошової одиниці України – гривні. Проте, на жаль, за підсумками останніх новин, українська гривня ослаблюється відносно долара. Ця тенденція може стати досить довготривалою через значні проблеми в економіці, що пов'язані з пандемією, також політичною нестабільністю та паузою у взаємовигідних відносинах із західними донорами.

Проте, все ж таки існують чинники, що дають зміцнення гривні. Наприклад, те, що в порівнянні з тим, який імпорт був до періоду пандемії, наразі він упав, також через ситуацію у світі люди стали заощаджувати набагато менше ніж раніше, а тому мало хто купує долар. Цим самим він залишається на ринку та зміцнює гривню.

На думку експертів, в Україні на сучасному етапі, немає економічних передумов ні для потужного обвалу курсу гривні, на для стрімкого її зміцнення. Сьогодні ми можемо спостерігати так званий баланс, який зумовлює тому, щоб ситуація, яка існує на даному етапі на валютному ринку, залишалась стабільною.

Розглянемо ряд чинників що можуть допомогти зміцненню української гривні. Наприклад: іноземні інвестиції, яких наразі недостатньо нашій країні, також важливим чинником є допомога міжнародних донорів та розміщення державних облігацій. Якщо в українців буде менший попит на купівлю іноземних валют, це може зміцнити гривню. Важливо також збільшення експорту та зменшення рівня імпорту. А також, політична стабільність; зважена монетарна політика Національного банку України та уряду; політична стабільність [1].

Таким чином, наявність фінансової системи – одна з ознак держави. Саме завдяки їй держава формує свій бюджет, забезпечує існування державних органів, системи освіти, охорони здоров'я культури, армій, тощо.

Важливу роль в економіці держави відіграють банки, зокрема Національний банк України, діяльність яких також регулюється спеціальними законами.

Підсумовуючи, хотілося б зазначити, що проблеми які постають перед банками України, не є неподоланими. Проте, вони потребують реформ та цілеспрямованої роботи комерційних банків, а також органів державної влади. Чітко спланована та послідовна інтеграція вищевказаних заходів до банківської системи України може прискорити її розвиток, а також допоможе стабільно виконувати основну функцію Національного банку України - забезпечення стабільності грошової одиниці.

Бібліографічні посилання:

1. Наровлянський О.Д. Основи правознавства: Експерим. Підручник. К.: Магістр-S, 1997. 320 с.

Дембицька Тетяна Павлівна,
курсант 4 курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Юніна Марина Петрівна,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

**ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ В СУСПІЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОМУ СЬОГОДЕННІ**

Роль і місце Держбюджету України в підсистемі фінансового регулювання зумовлене функціонуванням системи регламентування розподільних відносин у суспільстві в цілому і у суб'єктів господарювання зокрема. З переходом до ринкових відносин регламентуванню підлягають в основному взаємовідносини підприємств, організацій і установ з бюджетом [1, с. 325].

У підсистемі фінансового регулювання Держбюджет України займає провідне місце, що визначається роллю його складових, у першу чергу, податків [2, с. 147]. Саме через них встановлюється система регулювання доходів юридичних та фізичних осіб, а відтак, і система економічних

інтересів. Нараховуючи податки за діючим механізмом їх стягнення, держава встановлює свого роду правила гри, в якій останні виступають одним з найбільш дієвими економічними інструментами, що за наявності чіткої і продуманої податкової політики забезпечують реалізацію будь-яких державних завдань.

Можна вважати, що Державний бюджет України, будучи дуже складним і багатогранним явищем, повинен розглядатися з декількох сторін: як ланка державних фінансів, як централізований фонд фінансових ресурсів, як фінансовий план держави. Економічна категорія – державний бюджет – виражає взаємозв'язок, що виникає між державою та іншими учасниками суспільного виробництва в процесі розподілу та перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту шляхом створення централізованого та децентралізованих фондів фінансових ресурсів і їх використання на цілі розширеного відтворення та підвищення рівня життя суспільства.

Головне призначення Державного бюджету України – регулювати розподіл і перерозподіл валового внутрішнього продукту за підрозділами виробництва, галузями економіки, адміністративно-територіальними утвореннями, верствами населення, ґрунтуючись на потребах ринкового господарства відповідно до визначеної фінансової політики [3].

Роль Державного бюджету в житті суспільства полягає у його впливі на сферу соціальних відносин, оскільки кошти Держбюджету України є основним джерелом фінансування комплексних цільових соціальних програм, що сприяє прискоренню соціального розвитку і соціального захисту населення. Слід зазначити, що фінансування невиробничої сфери (освіта, охорона здоров'я, культура і мистецтво) відбувається в основному з Державного бюджету України. Роль бюджетних видатків має велике значення, оскільки вони дають змогу розвивати вищезазначені галузі, що є індикатором рівня життя населення.

Роль Державного бюджету в житті індивідуумів полягає в забезпеченні захисту національних інтересів, стійкості до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатності до розвитку та захищеності життєво важливих інтересів людей, суспільства, держави. Під життєво важливими інтересами в даному контексті розуміють сукупність потреб, які забезпечують існування і прогресивний розвиток особистості, суспільства, держави. Роль Держбюджету України в дотриманні економічної безпеки є також однією зі складових національної безпеки, яка охоплює також оборонну, екологічну безпеку тощо [4, с. 53].

Отже, Державний бюджет України повинен формуватися на реалістичних макропоказниках економічного і соціального розвитку держави з урахуванням зміни податкової бази шляхом ліквідації адміністративних перешкод розвитку бізнесу та з одночасним залученням ресурсів і відповідати поставленим цілям. Бюджет відіграє важливу роль у діяльності держави, визначає її можливості, пріоритети розвитку, роль і форми реалізації закріплених за нею функцій. Можна сказати, що Держбюджет

України є регулятором економіки, що відображає обсяги необхідних державі фінансових ресурсів, визначає конкретні напрями використання коштів та вектори фінансової діяльності держави.

Бібліографічні посилання:

1. Бюджетна система України / О.Д. Василик та ін.: навчальний посібник. Київ: ЦНЛ, 2004. 542 с.
2. Бюджетний менеджмент: підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін. / За заг. ред. В. Федосова. К.: КНЕУ, 2004. 864 с.
3. Бюджетний кодекс України: Зміни до Закону України від 12.04.2017. *Уряд. кур'єр*. 2011. № 8.
4. Азаров М.Я., Ярошенко Т.І., Єфименко Т.І. та ін. Державна фінансова політика та прогнозування доходів бюджету України. К.: НДФІ, 2004. 712 с.

Дурицький Денис Сергійович,
курсант 2 курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Резворович Кристина Русланівна,
кандидат юридичних наук
завідувач кафедри
цивільного права та процесу
факультету підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ КРЕДИТНОГО ДОГОВОРУ

Особливістю механізму кредитних договорів є те, що вчиняються вони з використанням легальних форм господарської діяльності, зокрема, шляхом обманного укладання кредитного договору.

Крім того, у кожній сфері злочинні технології диференціюються у залежності від предмету посягання та спрямованості умислу. Зокрема, таку специфіку мають технології, які використовуються у сфері кредитно-банківських відносин для заволодіння кредитами.

На мою думку, вони визначаються формами, в яких реалізується злочинна поведінка. Першою формою є обманне отримання кредиту, другою

формою - його викрадення. Особливістю злочинних технологій також є те, що вони носять динамічний характер.

Недоліками даних визначень було і те, що поняття споживчого кредиту розкривалося через термін «кредит», що ні дозволяло усвідомити сутність споживчого кредиту. тенденція до виключенню цього недоліку намітилася до 2008 року. проект закону «про споживчий кредит» від 2008 року як такої формулювання споживчого кредиту не містив, проте в ньому було присутнє визначення споживчого кредитування, під яким розумілося надання фінансових послуг з надання кредитними організаціями (Кредиторами) споживачам грошових коштів на підставі договору споживчого кредиту, а також надання супутніх послуг [3].

Очевидно, що була неоднозначною трактування поняття споживчого кредиту в практиці. Якщо Центральний Банк чітко позначав ознаки споживчого кредиту як: 1) фізичне особа – позичальник – споживач 2) мета кредиту - придбання товарів, замовлення робіт, отримання послуг в цілях, не пов'язаних із здійсненням підприємницької діяльності (особисті, сімейні, побутові та інші потреби), то пам'ятка позичальника і проект закону конкретизують іншу сторону договору – кредитора, яким виступає банк або некомерційна організація [1].

Зокрема, не відповідали дійсності дані техніко-економічного обґрунтування використання кредиту, копії договорів купівлі-продажу сировини та устаткування, для сплата яких передбачався кредит [1]. У довідці про доходи були значно завищені показники доходної частини. Після укладення кредитного договору з ХКБ «Харківлегбанк» і отримання кредиту у сумі 30000 гра, Ж. використав кошт не на щжбуткову діяльність, а для погашення наявних заборгованостей. Тому зобов'язання за договором у встановлений термін виконані не були. Договір неодноразово пролонгувався, а запозичені кошти були повернені банку частинами на вкрай не вигідних для нього умовах [1].

Також слід зазначити таку підставу визнання кредитного договору недійсним як укладення такого договору особою без письмової згоди другого з подружжя (підставою є ст. 65 Сімейного кодексу України). Це правило поширює свою дію і на осіб, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, і які набули майно за час їх спільного проживання (ст. 74 СК України).

Теорія кредиту пройшла тривалий шлях розвитку, на кожному етапі повертаючись до питання про сутність і роль кредиту в економіці. Однак, незважаючи на те, що її формулювання присутні майже в кожному підручнику з економіки і, звичайно, в підручниках з банківської справи, дискусійність проблеми зберігається [4].

Таким чином, економічна і правова наука розглядають споживчий кредит як різновид банківського, а також комерційного кредиту, кредитором при якому можуть виступати кредитна організація, або інша некомерційна

організація. Вчені в свою чергу виділяли відмінні риси споживчого кредиту 1) позичальник – фізична особа 2) мета кредиту – витрати особистого характеру.

Визначення кредиту давалося через довіру. «Грошовий і капітальний ринок суть ринки, на яких торгують кредитом, в буквальному сенсі слова «довірою». Банки виступають посередниками в довірі. Відповідно, обсяг наданих кредитів принципово вільний і ні з чим не пов'язаний, бо це ідеальний, що корениться в наявності довіри момент [3].

А. Ган на протипагу традиційному погляду, згідно з яким обсяг операцій банку визначається розміром вкладів, що залежать від розміром власного капіталу банку і що впливають із відтворювального процесу, висуває тезу про передування активних операцій пасивним. Це положення є новим у порівнянні з положенням про тому, що банки створюють кредит, кредит є капітал, і тим самим банки створюють капітал.

Бібліографічні посилання:

1. Чернявський С.С. Злочини у сфері банківського кредитування. К: Юрінком Інтер, 2003. 264 с.
2. Кириленко О.П. Фінанси (Теорія та вітчизняна практика). Тернопіль: СМП «Астон», 2002. 212 с.
3. Фогельсон Ю. Б. Избранные вопросы общей теории обязательств. Курс лекций. М.: Юрист, 2001. С. 183–184.
4. Процьків Н. М. Правове регулювання розірвання цивільно-правових договорів за цивільним законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.03 / НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. К., 2003. 180 с.

Комар Микита Юрійович,
курсант 2 курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Круглова Ольга Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права
та процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ БАНКІВСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Варто зазначити, що через активний процес реформування сучасного законодавства та всіх галузей життєдіяльності почався стрімкий розвиток економічної структури, зокрема банківських відносин.

Банківські правовідносини завжди мали низку спірних положень, які потребують вдосконалення та перегляду не лише на законодавчому рівні, а й на практичному. Слід зауважити, що проблеми банківської діяльності гальмують не лише діяльність відповідного підприємства, установи чи організації, але й сприяють занепаду виробництва, що згодом призводить до зменшення відсотку рівня економічного забезпечення не лише на даному підприємстві, а й по всій Україні.

Проаналізувавши вищезазначене, ми вважаємо, що досить необхідним є дослідження країн з гарно розвиненим рівнем економічної структури, досвід яких має велике значення для побудови успішних банківських правовідносин в Україні.

Для прикладу можна взяти такі країни як Фінляндія та Швейцарія. Дані країни мають досить гарну розвинену економіку та банківську діяльність, не зважаючи на суворі кліматичні умови. За допомогою надсучасних технологій у сфері банківської діяльності не лише держава може слідкувати куди та як витрачаються кошти будь-якого підприємства, а й громадяни, які вносять благодійні внески та прагнуть домогтися відкритості та прозорості у банківській діяльності [1,с.388].

Окрім цього, більшість науковців дискутують з приводу того, що фінансове право ніяким чином не впливає на банківську діяльність. Ми вважаємо, що дана думка є невірною, адже фінансова діяльність лежить в

основі банківських правовідносин. Слушною є думка Левина Е.В., який зазначає що ведення прозорої та ефективної фінансової діяльності є запорукою успішного здійснення банківських правочинів [2,с.10].

Слід звернути увагу також на те, що чинне законодавство з приводу банківського права досить рідко змінюється, а у зв'язку з орієнтацією України до європейських стандартів дані зміни слугують неодмінним вектором на шляху до реформування всього українського законодавства.

Варто звернути увагу на те, що банківські правовідносини встановлюють між учасниками юридичний зв'язок організаційного і майнового характеру, котрий врегульовано нормами банківського права. З огляду на це, можна стверджувати що банківські правовідносини мають конкретні функції, які притаманні лише даній сфері відносин, зокрема, закріплюють конкретну поведінку учасників у процесі банківської діяльності або при здійсненні банківських операцій; визначають коло суб'єктів, на яких поширюється дія норм банківського права; забезпечують приведення в дію юридичних засобів для реалізації суб'єктивних прав і юридичних обов'язків.

Основною проблемою банківських правовідносин слугують суб'єкти даного спектру відносин. Суб'єктами банківських правовідносин можуть бути державні органи, юридичні особи та фізичні особи. А також, згідно з чинним законодавством одним із обов'язкових суб'єктів банківської діяльності є банк або фінансова установа [2,с.19].

Найпроблемнішим питанням у сфері банківських правовідносин є взаємодія між всіма учасниками даних відносин, адже здійснення банківської діяльності повинно бути законним та погодженим з обох сторін. Досить часто виникають проблеми з виконанням своїх договірних зобов'язань, які породжуються на основі нечесної та прихованої банківської та фінансової діяльності однієї зі сторін угоди.

У підсумку, варто зауважити, що банківські правовідносини відіграють дуже важливу роль в діяльності всіх підприємств, установ та організацій як державних, так і недержавних, тому досить важливим є налагодження таких правовідносин, адже вони складають систему фінансового права, що відіграє досить важливу роль у формуванні економічної картини в Україні.

Також, варто зазначити на необхідності реформування сучасного банківського законодавства з можливим запровадженням закордонного позитивного досвіду з метою підвищення рівня економічної ситуації в нашій країні.

Бібліографічні посилання:

1. Сідак М. В. Правове регулювання банківських відносин у країнах-членах Європейського Союзу: порівняльний аналіз : тези доп. Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку» 23–24 листопада 2007 р. Київ. : ПП «Укртехнопрінт», 2007. С. 387–390.

2. Лёвина Е. В. Финансово-правовые принципы банковской деятельности : автореф. дисс. ... канд. юрид наук : спец. 12.00.14. Саратов, 2012. 28 с.

Латиш Анна Валеріївна,
курсантка 4 курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Нагорна Олена Олександрівна,
викладач кафедри цивільного права
та процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ БАНКУ В УМОВАХ КРИЗИ

З проблемами погіршення фінансового стану кредитних організацій банківська система стикається регулярно. Подібні проблеми можуть виникати і в економічно сприятливі часи, і в часи економічних криз, що викликані як макроекономічними причинами, так і процесами на світових фінансових ринках. Нестабільність в період економічних криз лише посилює наявний взаємозв'язок між банківською та фінансовою системами.

В цілому, кризу можна визначити як загострення внутрішніх протиріч у банку (або банківській системі), що приводить до погіршенню виконання найважливіших функцій банківськими установами, яке загрожує їх стабільності та надійності [1, с. 157].

В економічній літературі є велика кількість точок зору щодо сутності поняття «фінансова стійкість», а також чинники, що впливають на фінансову стійкість окремого банку та банківської системи взагалі [2, 3]. Як правило, ці чинники розподіляються на внутрішні та зовнішні.

До зовнішніх чинників слід віднести:

- стан глобальної економіки;
- рівень економічного розвитку країни, в якій функціонує банк;
- політичні ризики; стан законодавчої бази;
- характер грошово-кредитної політики, що проводиться Центральним банком;
- інші чинники, що впливають ззовні на банківський сектор.

До внутрішніх чинників належать:

- рівень достатності капіталу; стратегія банку відносно ризиків, що ним приймаються (кредитного, відсоткового, ризику втрати ліквідності тощо);
- структура активів та пасивів;
- якість персоналу;
- організація ризик-менеджменту.

Фінансова стійкість банку – це головна умова його нормального функціонування. Вона формується під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників і оцінюється за допомогою як окремих показників (коефіцієнтного методу), так і рейтингових оцінок діяльності банків.

Основними показниками, що відображають ефективність діяльності банку, є показники ліквідності, стійкості, ділової та рейтингової активності.

Показники ліквідності забезпечують своєчасність, повноту і безперервність ви конання всіх грошових зобов'язань банківської системи та достатність коштів відповідно до потреб розвитку економіки. Вони поділяються на: коефіцієнт загальної ліквідності; коефіцієнт довгострокової ліквідності; коефіцієнт співвідношення позик і депозитів; коефіцієнт ліквідності цінних паперів; норматив платоспроможності банку та ін.

Показник стійкості аналізують динаміку та порівнюють зі значенням аналогічних показників банків. Поділяються на структура та достатність капіталу банку (коефіцієнт надійності, коефіцієнт фінансового важеля, коефіцієнт маневрування, коефіцієнт концентрації власного капіталу); структура залучених та запозичених коштів (коефіцієнт співвідношення строкових та онкольних депозитів, коефіцієнт співвідношення капіталу та строкових депозитів); динаміка складових активу та пасиву (коефіцієнт приросту активів, коефіцієнт приросту позик, депозитів).

Показники ділової активності дозволяють оцінити наскільки ефективно банк використовує свої ресурси. Показники ділової активності поділяються на: коефіцієнт рівня дохідних активів; коефіцієнт кредитної активності; коефіцієнт інвестиційної активності.

Головним недоліком коефіцієнтного аналізу є те, що окремий фінансовий коефіцієнт визначає лише один певний напрям діяльності банку. Тому для ефективного фінансового аналізу банківської діяльності необхідно використовувати велику кількість різноманітних коефіцієнтів.

Що стосується рейтингових моделей, які застосовуються у вітчизняній банківській практиці то найрозповсюдженішою є американська система CAMELS, сутність якої полягає у визначенні загального стану банку на основі єдиних критеріїв, що охоплюють усю його діяльність. Така система допомагає визначати банки, фінансовий стан, операції або менеджмент яких мають недоліки, що здатні призвести до банкрутства (табл. 1).

Параметри системи CAMELS [4].

Назва параметра	Характеристика параметра
-----------------	--------------------------

РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН В СФЕРІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

C	Capital adequacy	достатність капіталу	Визначає достатність капіталу для покриття ризикованих відкритих позицій
A	Asset quality	якість активів	Визначає ступінь ризикованості активів банку
M	Management	менеджмент	Оцінює якість банківського менеджменту на основі оцінки всієї фінансової звітності і визначення результатів діяльності
E	Earnings	надходження	Визначає достатність доходів для майбутнього росту банку та формування резервів для покриття очікуваних ризиків
L	Liquidity	ліквідність	Визначає ступінь спроможності банку виконувати свої зобов'язання
S	Sensitivity to market risk	чутливість до ринкового ризику	Оцінює вплив ринкового ризику на прибутковість та капітал банку

Параметри системи CAMELS оцінюються за п'ятибальною шкалою, де «1» є найвищою оцінкою, а «5» – найнижчою. На підставі оцінок усіх параметрів за п'ятибальною шкалою складається зведений рейтинг.

У зв'язку з суттєвим впливом банків на розвиток інших суб'єктів економічних відносин та їх значною уразливістю через чинники зовнішнього середовища істотного значення набуває оцінка фінансового стану банків. В умовах фінансової кризи особливу актуальність здобуває проблема управління фінансовими, операційними й функціональними ризиками. Рівень системи ризик-менеджменту необхідно враховувати у процесі розрахунку інтегрального показника фінансового стану кредитної установи.

Бібліографічні посилання:

1. Тавасиєв, А.М. Антикризисное управление кредитными организациями: учеб. пособие по антикризисному управлению. М.: Издательство «ЮНИТИ-ДАНА», 2010. 480 с.
2. Фетисов Г.Г. Устойчивость банковской системы и методология ее оценки: монография. М.: Экономика, 2003. 400 с.
3. Бабилова Е.А. Факторы, влияющие на устойчивость банков в условиях финансового кризиса. Банковское дело. 2010. № 1. С. 12–14.
4. Буздалин А.С., Британишский А.И. Экспертная система анализа банков на основе методики CAMELS. *Бизнес и банки*. 2008. №22. С. 10.

Ленкова Тетяна Русланівна,
курсантка 4 курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Юніна Марина Петрівна,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ГРОШІ ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Сучасні уявлення про гроші та їх правову природу змінюються, оскільки нині світ вступає в еру електронних грошей, тенденції до застосування яких у вигляді платіжних засобів лише поглиблюються. Про паперові гроші все більше і більше забувають і переходять до банківських карток. Але ж гроші відносяться до об'єктів цивільно-правових відносин через їхню приналежність до речей матеріального світу.

Головною особливістю грошей як об'єкта цивільних прав є те, що вони, будучи загальним еквівалентом, можуть замінити собою майже будь-який об'єкт майнових відносин, що має сплатний характер. Відповідно до ст. 99 Конституції грошовою одиницею України є гривня. Згідно зі ст. 192 ЦК гривня – це національна валюта, яка є законним платіжним засобом, обов'язковим до приймання за номінальною вартістю на всій території України [1]. Якщо глянути далеко в історію, протягом тисячоліть в якості валюти використовували речі матеріального світу, тобто речами можливо було відкупитись, або навпаки продати, обміняти.

Гроші мають окремий правовий режим. Вони є загальноприйнятим еквівалентом, можуть замінити собою майже будь-який інший об'єкт майнових відносин. Гроші можуть виступати у таких формах: готівковій та безготівковій. Але на даний час сучасні економічні відносини породжують нові форми платіжних інструментів, з'являються замітники грошей, криптовалюта, тому і розширюється роль і сфера застосування грошей як платіжного засобу, тобто нові замітники грошей з'являючись збільшують їхню роль у всіх сенсах.

В Україні номінальною грошовою одиницею є гривня. Вона представлена у формі паперових банкнот та монет. Гроші дозволяють

визначити вартісні характеристики відповідних правомірних або неправомірних дій суб'єктів цивільних правовідносин [2]. Але непотрібно забувати про безготівкову форму грошей. Адже правовий режим готівкових і безготівкових грошей має суттєві відмінності та особливості, які виявляються під час здійснення платежів або переказів.

Наприклад під час розрахунку в магазині за готівку ми укладаємо угоду з магазином, тобто угоду з грошима як із майном, що має вигляд речі, на той час як безготівкові платежі здійснюються шляхом видачі платіжного документу (наприклад, чеку в магазині), що містить грошове зобов'язання. Тобто у першому випадку має місце наше право розпорядження власними готівковими грошима, а в другому відсутня передача матеріальних речей (тобто грошей) у вигляді банкнот і монет. Тобто з цього можна зробити висновок, що готівка – це речове право, а безготівкові гроші – це зобов'язальне право.

Сучасні гроші виконують ряд функцій, а саме: засіб обігу, одиниця рахунку (міра вартості), засіб утворення скарбів, засіб платежу, світові гроші. Розглянемо детальніше ці функції [3]. Гроші як засіб обігу означає, що люди можуть продавати свій товар, надавати послуги за гроші, а в подальшому обмінювати гроші на товар або ті ж послуги. Внаслідок цього процесу гроші сприяють розподілу праці, і завдяки розподілу праці люди можуть самі не тільки створювати якісь товари, а й купувати їх за кошти. Тобто за допомогою цього кожна людина може за допомогою власних старань і праці створювати речі матеріального світу, або надавати послуги і отримувати за це гроші. Таким чином можна підсумувати що гроші як засіб обігу є важливим чинником для сучасної економіки.

Гроші як одиниця рахунку (міра вартості) – це засіб визначення вартості товару, або тої чи іншої послуги. Одиниця рахунку є загальноприйнятою мірою. В Україні такою одиницею є гривня, а ось, наприклад, в Америці такою одиницею є долар. Одиниця рахунку – це масштаб, що дає змогу людям легко порівнювати відносні вартості товарів і послуг. Раніше, коли в обігу були тільки металеві гроші, їх частіше за все обмінювали на золото і робили, так би мовити, умовні «запаси». Але зробити це було не дуже і легко, адже золото та срібло вилучали з обігу, ховали у скрині. А на даний момент золотовалютні резерви існують в багатьох країнах таких як: Італія, США, Німеччина, але список не є вичерпним. Золотий запас також має і Україна, він складається із золота в злитках, має велику цінність, і становить частину золотовалютних резервів України.

Дедалі більше триває спір з приводу чи є гроші родовою або індивідуальною річчю. Дехто говорить, що гроші визначені родовими ознаками тому і є родовою річчю. Тобто вони доводять що кожна грошова одиниця має ознаки, властиві іншим грошовим одиницям, і є замінною, тобто, взявши грошову одиницю номіналом в 20 гривень, ми можемо замінити її на іншу грошову одиницю номіналом в 20 гривень. Але дехто все

ж таки думає що грошова одиниця має індивідуальні ознаки. Такою ознакою є те, що у кожної паперової одиниці є власний індивідуальний номер, за яким ми можемо визначити так би мовити «власну» банкноту. Але, на мою думку, гроші все таки є родовою річчю, тому що кожну банкноту певного номіналу ми можемо замінити іншому банкнотою такого ж номіналу.

Отже, беручи до уваги вищевикладене, можна зробити висновок про те, що на відміну від інших об'єктів цивільних правовідносин особливість грошей полягає в тому, що їм властива якість загального еквівалента. За допомогою грошей ми маємо можливість обмінювати їх на товари та послуги. Також можна зауважити, що грошова одиниця є родовим предметом, але спори з приводу того так це чи ні виникають і досі.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. : за станом на 16 листопада 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Даниленко О.В. «Правовий режим грошей як об'єкта цивільних правовідносин». автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право; цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» Харків, 2017р. ст. 67-127
2. Іванів Н.І. «Гроші як об'єкт цивільних відносин». Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, сер.: Юриспруденція, 2015 №17 том 2, ст. 63-66, URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2015_17%282%29__18

Попко Станіслав Васильович,
курсант 2 курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Круглова Ольга Олександрівна
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЗАСТЕРЕЖЕННЯ ПРИ ВИКОРИСТАННІ БАНКІВСЬКИХ КАРТОК

У наш час банківська система постає як невід'ємна частина у життєдіяльності населення, адже кожного разу, коли людина купує щось у супермаркеті, бере позику, оформлює кредит, придбає товар у розстрочку за допомогою банківської картки, вона безпосередньо стає суб'єктом банківських правовідносин. Виникає питання: «Чому банківська система почала відігравати таку важливу роль у життєдіяльності людей?» Усе це дуже просто пояснити. Це зручно й швидко, а якщо швидко, то економить час, а якщо економить час, то вигідно. Тобто люди, використовуючи послуги, які надає система банків отримують безліч переваг, які в сучасному житті стають невід'ємною частиною суспільного життя.

Але, попри всі привілеї, якими користуються банківські клієнти, існують певні ризики при взаємодії людини з банківською системою. Це можуть бути втрачені вкладені гроші у банк при його розпаді або фальшиві відсотки при начебто вигідній розстрочці чи позиці. Також не можна забувати про валютні, процентні, фондові, внутрішні й зовнішні, а також ліквідні ризики при яких людина може потрапити у «банківську пастку» та втратити власний капітал та майно.

Пропонуємо розібратися, навіщо потрібні банківські картки для дітей. Це дуже зручний інструмент, який допомагає збирати кошти, швидко ділитися з дитиною необхідною сумою і повністю контролювати її витрати. Багато великих банків прагнуть зробити життя своїх клієнтів ще зручніше, тому пропонують дитячі дебетові картки з певними обмеженнями. Вони дають величезні можливості для батьків і юних власників карт.

Згідно із законодавством саме з 6 років діти вже впораються з покупкою різних дрібних речей. Відповідно, в період від 6 до 14 років дитина здатна користуватися будь-якою картою, яку для неї замовлять батьки, в тому числі дублікатами його рахунку.

Їм дозволяється користуватися тільки дебетовими картами, зате дитині можна задати ліміт по списаннях. Фактично це додаткова карта, яка випускається до основного рахунку.

У цих карт є певні переваги, про які варто розповісти:

- батьки можуть контролювати витрати своєї дитини через смс-сервіс, Інтернет і мобільний банк;

- легко ставляться будь-які ліміти на покупки – по товарах, по сумах, по днях;

- можна отримувати нарахування на залишок через дитячу дебетову карту і повертати частину витрачених грошей у вигляді кешбека;

- найчастіше цю карту діти використовують в якості платіжного засобу в офлайн-магазинах і в Інтернеті, знімати готівку або поповнювати зазвичай не можна [1, с .44].

Дитяча банківська карта – це не тільки зручно, але і вигідно. Не доводиться шукати дрібниці, щоб відправити дитину в магазин, вони можуть самі платити за себе в транспорті, купувати морозиво на прогулянці, платити в шкільному буфеті. А батьки можуть в будь-який момент подивитися, скільки було витрачено і на що.

Незважаючи на те, що банки запевняють своїх клієнтів в надійності і безпеці використання пластикових карт, шахраї знаходять нові способи незаконного списання коштів. За даними ЦБ за 2019 рік зловмисники вивели з карткових рахунків 1,3 мільйона гривень, що в 1,5 рази перевищує аналогічний показник за попередній період.

Обдурити або зламати банківську систему безпеки досить складно, тому злочинці намагаються будь-якими способами виманити інформацію про карту у самого власника. Для досягнення своєї мети вони використовують всі доступні ресурси-телефон, інтернет-сайти, онлайн-банк, мобільний банк та інші канали. По телефону даний вид шахрайства має безліч варіацій, які об'єднує те, що власнику карти дзвонять з незнайомого номера і під будь-яким приводом просять повідомити її реквізити. У більшості випадків зловмисники використовують такі схеми: виграш в лотерею. Злочинець представляється менеджером відомої компанії і повідомляє, що клієнт став переможцем розіграшу. Для отримання винагороди необхідно терміново вислати реквізити своєї банківської карти.

Дзвінок зі Служби безпеки банку. Фальшивий «співробітник» сповіщає клієнта про те, що його карту намагалися зламати і просить уточнити дані для виправлення ситуації. Телефонні шахраї завжди говорять впевнено, мають добре поставлений голос, а на будь-яке питання клієнта мають заздалегідь підготовлену відповідь.

Через СМС. Ця схема має багато спільного з попереднім способом. Різниця полягає в тому, що помилкова інформація приходить в тексті СМС-повідомлення. Розсилка здійснюється з незнайомого номера, але шахраї підписуються відомою компанією. Поширений приклад подібних фейкових повідомлень: «Ваша карта заблокована. Передзвоніть за номером + 7926xxxxxxx. Ваш Ощадбанк». Якщо клієнт не реагує, то злочинці можуть надіслати повторне СМС із загрозою стягнення штрафу або комісії [2, с .1].

Через «Мобільний банк». Послуга «Мобільний банк» дозволяє здійснювати операції за допомогою СМС-команд. Щоб перевести кошти іншому клієнту, досить відправити повідомлення на короткий номер банку з того телефону, який прив'язаний до карти. Шахраї використовують дану опцію в наступних випадках: телефон був загублений власником. До моменту блокування SIM-карти будь-яка людина може списати гроші з картки за допомогою СМС-команд, перелік яких розміщений на сайті будь-якого банку. Клієнт відмовився від послуг конкретного стільникового оператора і не відключив «Мобільний банк». В цьому випадку номер телефону потрапить в руки нового абонента, який може виявитися шахраєм і списувати гроші за допомогою СМС-команд. Завдяки використанню мобільного банку зловмисник також легко вирахувати, в якій організації власник телефону відкрив карту.

Щодня зловмисники винаходять нові способи розкрадання коштів з банківських карт, тому неможливо передбачити всі сценарії розвитку подій. Однак при дотриманні зазначених елементарних заходів безпеки будь-який користувач зможе запобігти нанесенню збитку від дій шахраїв.

Бібліографічні посилання:

1. Пластиковая экономика / Б. О. Руденко: *Наука и жизнь*, 2010. № 1. С. 44 – 47.
2. Шахрайство з кредитними картками: що мав зробити і не зробив банк / Т. А. Орленко: *Юридичний вісник України*, 2016. № 14. С. 1.

Пронічкіна Анастасія Сергіївна,

курсант 4 курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Нагорна Олена Олександрівна,

викладач кафедри цивільного права
та процесу факультету підготовки

фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Сьогодення вимагає від кожного українця розуміння процесів функціонування того, або іншого банку, який функціонує на території нашої держави. Насамперед, потрібно бути обізнаним про банківську таємницю, адже лише за умови, що буде збережена банківська таємниця можливе нормальне функціонування всіх комерційних банків.

Законодавство України передбачає, що банківські установи мають право зберігати таємницю операцій своїх клієнтів, їх рахунки та вклади. Також нормативно-правовою базою, а саме у Законі України «Про банки і банківську діяльність» в статтях 60-62, та в ст. 1076 ЦК України, визначені підстави, з якими банки набувають можливість розкриття інформації, що містить банківську таємницю як фізичних, так юридичних осіб. Тому існує необхідність розкриття та вдосконалення питання правової охорони банківської таємниці [1].

Потрібно відмітити, що в ст. 1076 ЦК України прописане гарантування банківськими установами таємниці банківського рахунку, дані клієнтської бази та будь-які їх банківські операції [2]. Лише клієнти та їх офіційні представники мають право здійснювати передачу інформації про банківські операції та рахунки. Будь-яким іншим суб'єктам, дана інформація може надаватися тільки у випадках та в порядку, який передбачений ЗУ «Про банки та банківську таємницю» [3].

Важливим для підтримання механізму захисту банківської таємниці є встановлена законодавством відповідальність за незаконне викриття банком інформації, що являють собою банківську таємницю. В даному випадку у кожного клієнта відповідної банківської установи є можливість відшкодувати моральну шкоду та завдані матеріальні збитки від банку.

Для того, щоб надати визначення банківській таємниці, слід звернутись до ст. 60 ЗУ «Про банківську таємницю», в першій частині якої зазначено, що банківською таємницею є інформація, яка стосується діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним або третім особам при наданні послуг банку, є банківською таємницею [3].

Особи, які будь-яким чином пов'язані із діями, які стосуються порушення використання відомостей, що становлять банківську таємницю, повинні нести кримінальну (ст. 231 та ст. 232 КК України), цивільну (статті 611, 623, 1076, 1172 ЦК України) та дисциплінарну відповідальність

відповідно. При чому, дисциплінарну відповідальність несуть лише службові особи банку, в випадку порушення ними умов контракту, який стосується захисту банківської таємниці, а також невиконання зобов'язання охорони банківської таємниці. В даному випадку керівництво банківської установи найчастіше вирішує звільнити службову особу, проте будь-яке інше покарання за викриття банківської таємниці має відповідати існуючому законодавству.

Отже, нині в Україні правова забезпеченість банківської таємниці починається не лише з працівників банківських установ, які підписуючи згоду про нерозголошення банківської таємниці, у подальшому несуть відповідальність у випадку її розголошення, а й із закріплення у низці статей КК України та ЦК України. Таким чином для клієнта банківських установ існують неабиякі гарантії того, що інформація про нього або його фінансового стану буду збережена в таємниці.

Бібліографічні посилання:

1. Зберігання, захист, використання та розкриття банківської таємниці. Безоплатна правова допомога. : *офіційний веб-сайт*. URL : https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Зберігання,_захист,_використання_та_розкриття_банківської_таємниці
2. Цивільний кодекс України. Редакція від 16.10.2020, підстава - 124-IX *офіційний веб-сайт*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Про банки і банківську діяльність. Закон України. Редакція від 03.07.2020, підстава - 720-IX. *офіційний веб-сайт*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

Прудка Юлія Сергіївна,
курсант 4 курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Юніна Марина Петрівна,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

БАНКІВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТИТУТ ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Удосконалення банківської діяльності у державі та її правового регулювання відіграє важливу роль для розвитку фінансової системи України та ефективного функціонування банківської системи. Адже розвинена банківська діяльність впливає на економічний успіх держави та сприяє надійності функціонування банківської системи.

Фінансово-правові питання у юридичній сфері вже досить тривалий час активно розглядаються багатьма вченими. Серед них: Ю.В. Ващенко, Л.К.Воронова, О.М.Олійник, О.П.Орлюк та безліч інших.

Фінансове право визначають як систему норм права, які регулюють розподільні та перерозподільні відносини у сфері публічних фінансів з метою створення державних і муніципальних фондів коштів для задоволення суспільних потреб [2,с.99].

Поняття «банківська діяльність» є ключовим елементом у фінансовій системі держави, а норми фінансового законодавства відіграють важливе значення для визначення ролі банківської діяльності в організації руху публічних фінансових ресурсів.

Цілком влучно визначає О.П. Орлюк, що банківська діяльність – це система діючих спеціальних суб'єктів та операцій, яка здійснюється ними як учасниками єдиної банківської системи щодо грошей, цінних паперів та валютних цінностей як засобів платежу, заощадження й товару. Таке визначення характеризує банківську діяльність в найбільш широкому розумінні [2, с.100].

Неможливо не помітити як банківська діяльність пов'язана з фінансовою функцією держави. Адже щоб реалізовувати власні завдання та функції, держава має бути забезпечена відповідними фінансовими ресурсами.

Тому фінансове право розглядає фінансову діяльність держави як об'єктивну необхідність, яка є процесом збирання, розподілу, перерозподілу та використання централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів, які будуть забезпечувати виконання усіх завдань держави. На думку науковців, фінанси виступають системою економічних відносин, що виражають утворення та використання фондів грошових коштів в інтересах забезпечення розширеного відтворення та задоволення інших суспільних потреб [3].

Безсумнівно, фінансові ресурси завжди пов'язані з використанням грошей. Саме тому першочерговим завданням для держави у фінансовій сфері є організація грошового обігу. Оскільки банки є обов'язковим суб'єктом грошового обігу, держава повинна регулювати банківську діяльність. В основі фінансової діяльності держави у банківській сфері лежить розвиток банківської системи та інших фінансових установ, підвищення їх прибутковості та в цілому підтримання стабільності всієї грошово-кредитної системи. Крім того, через банківську систему державі потрібно впливати на економічний розвиток суб'єктів господарювання, на зростання обсягу державних фінансів та їх подальший обіг у фінансовій сфері [3].

Фінансово-правова природа відносин з приводу банківської діяльності має своєрідні характеристики, пов'язані не лише з формуванням, розподілом, використанням та контролем грошових фондів, а і з банківським регулюванням, як функції, що характеризує виключно діяльність НБУ в банківській сфері. Предмет фінансових відносин, як і банківських, складають публічні фінансові ресурси, які по суті є майновими, тобто грошовими. Організацією цих відносин займається держава [4].

Можна зробити висновок, що банківська діяльність, як фінансово-правовий інститут, має основну ознаку – об'єкт, тобто публічні фінанси, і вагому характеристику – владно-примусовий характер, який притаманний діяльності її головного суб'єкта, а саме НБУ [1].

Банківська діяльність, що включає рух фінансових ресурсів, які мають грошовий характер і складають основу фінансової системи держави, хоч і знаходиться на межі публічно-правового регулювання, вимагає чіткого механізму правового регулювання з боку держави та уповноважених суб'єктів. Банківські відносини, що складаються в процесі банківської діяльності, не можуть розглядатися виключно з точки зору цивільного права, або адміністративного, або господарського права, оскільки грошовий обіг в цілому і, в тому числі банківські операції, регулюються спочатку з публічно-правових позицій, а потім вже з метою захисту приватних інтересів.

Бібліографічні посилання:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15> (дата звернення 19.11.2019)

2. Грабовська В.М., Белуга Ю.М. «Ноу-хау» й «комерційна таємниця»: співвідношення понять. Порівняльно-аналітичне право. № 1. 2016. С. 98-100. URL: http://pap.in.ua/1_2016/28.pdf
3. Про забезпечення прав на інтелектуальну власність: Директива № 2004/48/ЄС Європейського парламенту і Ради ЄС від 29.04.2004 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/994_b39 (дата звернення 19.11.2019)
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 19.11.2019)

Прунчак Станіслав Вікторович,
курсант 2 курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Круглова Ольга Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права
та процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ПУБЛІЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Правовідносини у банківській системі мають характерну особливість опосередкування ними відносин тимчасового або постійного переміщення чиїхось грошових коштів між учасниками, які використовують певний рівень довіри між ними [1].

Простежується певна закономірність, чим вищий рівень довіри вказаних відносин, тим стабільнішими і динамічнішими стають фінансово-економічні взаємовідносини, що у наслідку приносять ефективність для економічної системи.

Одне з головних місць займає відповідне правове регулювання відносин у сфері банківської діяльності. Приходимо до висновку, що на відносини у межах банківської системи суттєво впливатиме злагоджений механізм правового регулювання, який враховуватиме і збалансовуватиме приватний та публічний інтерес, як стабілізатор фінансового благополуччя

суб'єктів господарювання та вкладників-фізичних осіб. Узагальнюючи систему відносин щодо сфери банківської діяльності, виділимо ті, які відобразатимуть приватний і публічний інтерес.

Ці відносини за критерієм інтересу поділяємо на такі, що опосередковують охорону приватних та публічних інтересів. Зважаючи на характер відносин, на упорядкування яких спрямовується правове регулювання банківської діяльності, слід розділяти приватноправове регулювання та публічно-правове регулювання у сфері банківської діяльності. Поняття «публічно-правове регулювання банківської діяльності» походить від загальнотеоретичного поняття «правове регулювання» — упорядкований вплив на певне коло суспільних відносин шляхом їх урегулювання завдяки праву юридичного закріплення, захисту та розвитку. Публічно-правове регулювання банківської діяльності можна характеризувати в аспекті «правового регулювання», як поняття «механізму правового регулювання», що являє собою систему правових засобів, завдяки яким упорядковуються суспільні відносини, що є предметом правового регулювання [3].

Таким чином, взявши до уваги обсяг, специфічність і неоднорідність відносин публічно-правового регулювання банківської діяльності, окреслимо аспекти, що викликають суперечки: коло відносин, що становлять предмет публічно-правового регулювання банківської діяльності; галузеву належність механізму публічно-правового регулювання банківської діяльності; удосконалення окремих напрямів публічно-правового регулювання відносин у банківській системі України.

У виданнях з банківсько-правової проблематики знаходимо пояснення поняття категорії «банківські правовідносини» — правова форма окремого виду суспільних відносин, які з'являються та існують у процесі банківської діяльності, становлять структуру банківського права [4].

Звертаючи увагу на характеристики правовідносин, спробуємо відмежувати публічно-правові та приватноправові відносини, а для цього звернемо увагу на основні критерії: суб'єктний склад відносин, особливості правового становища учасників відносин, різницю у методі регулювання правовідносин.

Відносини у сфері публічно-правового регулювання характеризуються такими ознаками: обов'язковим суб'єктом є Національний банк України (НБУ), який застосовує свій вплив; особи, що мають справу з НБУ, мають певну залежність, а отже виконуватимуть умови прав та обов'язків, нав'язаних НБУ; метод правового регулювання таких відносин окреслюється імперативністю у регулюванні цих відносин [5].

Визначення терміну «банківська діяльність» - залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і

ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб. Публічно-правові банківські відносини мають певні риси, що притаманні суспільним відносинам і становлять предмет адміністративно-правового регулювання. Серед таких ознак – обов'язкова участь в їх реалізації органу державної влади (центральний банк країни, контрольно-наглядові органи) який, вступаючи у такого роду правовідносини, здійснює свої владні повноваження [6].

Обов'язковим учасником публічно-правових банківських відносин, які складаються в рамках функціонування банківської системи країни, є НБУ, іноді інші органи державної влади. Адміністративно-правові відносини складаються переважно у галузі державного управління. Отже, чи належить окреслене вище коло банківських відносин до сфери державного управління?

Згідно визначенню у юридичній літературі, поняття «державне управління банківською системою» — діяльність уповноважених державою суб'єктів, за допомогою яких вона у правовій формі впливає на суспільні відносини, що складаються в процесі формування та функціонування банківської системи країни з метою стабілізації грошового обігу, зміцнення гривни, удосконалення платіжного механізму, що є важливою умовою для реалізації державної економічної політики [7]. Тому, вагомим аргументом опису публічно-правових банківських відносин як таких, є те, що вони безпосередньо пов'язані та потребують державного управління, а метою управління буде забезпечення стабільного розвитку та діяльності банків в Україні, створення належного конкурентного середовища на фінансовому ринку, забезпечення захисту законних інтересів вкладників і клієнтів банків, створення сприятливих умов для розвитку економіки України та підтримки вітчизняного товаровиробника [8].

Для публічно-правових банківських відносин характерним є їх регулювання на рівні норм актів законодавства, за винятком окремих випадків, коли врегулювання взаємовідносин між їх учасниками базується на договірних засадах регулювання. Такі відносини виникають на підставі актів управління або специфічних спеціальних правомірних дій [9].

Звідси випливає, на основі порівняльного аналізу визначальних ознак адміністративних правовідносин та публічно-правових банківських відносин, останні містять достатню кількість характеристик для кваліфікації їх як таких, що можуть становити предмет адміністративно-правового регулювання.

Бібліографічні посилання:

1. Банківське право України: Навч. посібник // [За заг. ред. А. О. Селіванова]. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. С. 27 (автор розділу - А. О. Селіванов). URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/CUL/01-Bankivske_pravo-Getmancev.pdf

2. Банчук О. Сучасне значення розмежування приватного та публічного права в Україні // Приватно-правовий метод регулювання суспільних відносин: стан та перспективи розвитку: Зб. тез Міжнародної наук. конф. студ. та аспірантів (25-26 листопада 2005 р.). К. Хмельницький, 2005. С. 7-9; URL: <http://www.yourfuture.org.ua/ua/pb/2011/2/banchuk.pdf>
3. Ващенко Ю. В. Банківське право: Навч. посібник. К.: Центр навч. літ., 2006. С.26. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Vaschenko_Yulia/Bankivske_pravo.pdf?PHPSESSID=990d77025311b47d45a0a714cb493bbe
4. Гончарук О. В. Дихотомія права: право публічне та право приватне: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. - К., 2006. - 20 с. URL: [http://194.44.11.130/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=S&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21FMT=fullwebr&S21ALL=%28<>A%3DГончарук\\$<>%29&FT_REQUEST=&FT_PREFIX=&Z21ID=&S21STN=1&S21REF=10&S21CNR=20](http://194.44.11.130/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=S&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21FMT=fullwebr&S21ALL=%28<>A%3DГончарук$<>%29&FT_REQUEST=&FT_PREFIX=&Z21ID=&S21STN=1&S21REF=10&S21CNR=20)
5. Заверуха І. Б. Банківське право. Львів, 2002. С. 12 URL: http://megalib.com.ua/book/19_Bankivske_pravo.html
6. Закон України «Про банки і банківську діяльність»: Науково-практичний коментар // [За заг. ред. В. С. Стельмаха]. К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. С. 4. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/36841/26-Nagrebelny.pdf?sequence=1>
7. Карманов Є. В. Банківське право України: Навч. посібник. Х. : Консум, 2000. С. 28. URL: https://the-law.at.ua/load/juridichna_literatura/bankivske_pravo/bankivske_pravo_ukrajini_karmanov_e_v_navchalnij_posibnik_kharkiv_konsum_2000_464_s/32-1-0-138
8. Латковська Т. А. Проблеми інституційності банківського права // Держава і право. Вип. 27. К., 2005. С. 423. URL: <http://www.disslib.org/finansovo-pravove-rehuljuvannja-orhanizatsiyi-ta-funktsionuvannja-bankivskoyi-systemy-v.html>
9. Орлюк О. П. Теоретичні питання банківського права і банківського законодавства. К., 2003. С. 5-28 URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/MONOGRAFIJ_2011/ORLYK_2003.pdf
10. Скакун О. Ф. Теория государства и права: Учеб. Х.: Консум, 2000. - С. 529. URL: <https://lawbook.online/page/pvv/ist/ist-16--idz-ax308.html>
11. Сорокин В. Д. Правовое регулирование: Предмет, метод, процесс (макроуровень). СПб.: Юрид. центр Пресе, 2003. 659 с.

Рец Віолетта Володимирівна,
курсант 4 курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Ярошенко Артем Сергійович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського
державного
університету внутрішніх справ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Банк є головною складовою фінансово-кредитної системи. Якщо звернутися до етимологічного словника, то слово «банк» походить з італійської мови і перекладається як «стіл». Саме за цим столом стояли мінняли і проводили обмін товарів або монет більшого номіналу на свої монети, які були розкладені на цьому столі в різних ємностях або мішках. Якщо мінняло ставав банкрутом, тобто до нього втрачали довіру, то стіл, на якому він розкладав монети, розбивали зі словами *banco rotto*. Від цього і походить слово «банкрут», тому що словосполучення італійською мовою співзвучне із аналогічним словом українською мовою. У російській мові це слово з'являється з 1707 року, і вже з XIX століття, з розвитком товарно-грошових відносин на території України, поступово приходять до вокабуляру українців [1].

Сьогодні науковці не мають чіткої позиції стосовно періоду виникнення банківських установ. Одні вважають, що виникнення кредитно-банківських установ пов'язано із Італією XIV-XV століть, тому що вона у цей період була центром світової торгівлі, а розвиток банківської системи припадає на значно пізніші часи, коли з'являються великі капіталістичні підприємства і зростає потреба у проведенні кредитних операцій або формування рахунків тощо. Друга група вчених схиляється до того, що банки, а точніше їх прототипи, виникли ще до нашої ери. Це аргументується тим, що у Стародавньому Вавилоні та Єгипті практикувалася вкладна операція: приймання внесків і сплата за ними відсотків. Згадування про перші кредитні операції належать до VI ст. до н.е [1].

Незважаючи на таку неоднотайність у дослідженні генези банківських установ серед науковців, варто підкреслити, що банки виникають задовго до появи перших форм виробництва і їх поява пов'язана із жвавим розвитком товарно-грошових, товарно-обмінних і кредитних відносин. Крім того, найпершим і найбільш стабільним банком на теренах Європи, слід вважати Англійський банк, який розпочав свою діяльність у 1694 році. Він створив пропозицію кредиту в банківських білетах.

Центральним інститутом у банківській діяльності можна вважати комерційні банки, тому що їх ефективна діяльність є запорукою економічного розвитку держави. Результативність роботи даного банку залежить від раціонального вибору організаційно-правової структури. Однак вона також залежить від ряду факторів, серед яких:

- розмір банку;
- види операцій та їх масштабність;
- обсяги зовнішньоекономічної діяльності;
- форма власності [2, с. 107-108].

Сьогодні в Україні найбільшу питому вагу становлять універсальні банки, серед них і універсальні комерційні банки. Не існує двох аналогічних організаційно-правових форм у двох банківських установах, проте є структурні складові, які є обов'язковими для кожної даної установи. Загальну структуру комерційного банку можна розділити на два великі сегменти: структури органів управління та функціональних підрозділів і служб банку [2, с. 107-108].

Що стосується органів управління, то вони наділені класичним функціоналом, тобто забезпечення безперебійного ефективного керівництва комерційною діяльністю банку, яке здійснюється з метою виконання його функцій. До органів управління комерційного банку належать:

- загальні збори акціонерів (учасників). Колегіальний орган, який збирається класично один раз на рік для вирішення важливих стратегічних питань, які стосуються визначення напрямів діяльності фінансової установи, доповнення або зміни статуту, розподілу прибутку тощо;
- спостережна рада банку. Колегіальний орган, який обирається із представників засновників та акціонерів банку і здійснює загальне керівництво банком і період між загальними зборами учасників;
- правління (рада директорів) банку на чолі з головою [3, с. 396-401].

Поряд з цими органами існує контролюючий орган – ревізійна комісія, який здійснює контроль за дотриманням законодавства України та нормативно-правових актів Національного банку України, розгляд звітів зовнішніх та внутрішніх аудиторів, внесення до розгляду питань, які входять до компетенції ревізійної комісії.

Стосовно функціональних підрозділів, то основним підрозділом, який здійснює банківські операції та обслуговування клієнтів, є департамент банку. Такими департаментами в комерційному банку можуть бути:

департамент прогнозування діяльності банку; маркетингу і зв'язків з клієнтурою; кредитний та валютний департаменти; департамент депозитних операцій; розрахунково-касового обслуговування тощо.

До організаційної структури банку відносять також різноманітні служби, зокрема:

- відділ кадрів;
- відділ безпеки;
- адміністративно-господарський відділ;
- юридичний відділ;
- ревізійний відділ (служба внутрішнього аудиту);
- бухгалтерія;
- відділ впровадження і експлуатації ЕОМ [2, с. 110].

Звертаючи увагу на менеджмент банків, варто підкреслити, що в організаційній структурі банки все частіше звертаються до департаменталізації, тобто створення підрозділів за основними напрямками роботи та визначення їх функціоналу. У вітчизняній банківській системі найпоширенішими залишаються дивізіонально-регіональні структури, утворені за місцем розміщення філій банку. Основна мета такого підходу полягає в забезпеченні адекватної реакції на зміни зовнішнього середовища завдяки чіткому визначенню відповідальності, орієнтації на реалізацію маркетингової політики, урахуванню специфіки регіону.

Останнім часом у банках поширилася дивізіональна департаменталізація, орієнтована на споживача. На нашу думку, такий підхід до організації структури комерційних банків є найбільш вдалим, тому що він дозволяє розділяти клієнтів обслуговування на категорії. Такий підхід є зручним не тільки для установи, але й самих клієнтів.

Отже, банківські відносини з'явилися досить давно, вони виникли із перших відносин товарного обміну або кредиту. Досліджуючи становлення банків в ретроспективі слід зауважити, що фінансово-кредитна система не відразу набула сучасного вигляду, пройшовши трансформацію від найпростіших до надскладних фінансових операцій сьогодні. Варто зауважити, що складовою банківської системи є комерційні банки, а тому дослідження теоретичних засад їх функціонування проведені багатьма науковцями. Зокрема, наукові праці стосуються організаційно-правових форм таких банків та менеджменту. Перш за все, фінансові установи повинні бути спрямовані на врахування інтересів та побажань своїх клієнтів. Саме тому у структурі комерційних банків сьогодні набуває поширення департаменталізація.

Бібліографічні посилання:

1. Теоретичні засади діяльності комерційних банків. Лекційне заняття. 2013.
URL:

<http://banking.uabs.sumdu.edu.ua/images/department/banking/discip/gik/bs/Tema13.pdf> (дата звернення: 20.10.2020).

2. Гроші та кредит. Навчальний посібник Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. 370 с.
3. Приказюк Н.В. Теоретичні засади та роль інвестиційної діяльності комерційних банків на ринку цінних паперів. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Економіка. 2011. Вип. 16. С. 396-401.

Розиєва Надія Русланівна,
курсант 4 курсу факультету
для підготовки фахівців для
підрозділів стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Юніна Марина Петрівна,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПУБЛІЧНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ДЕРЖАВИ

Однією з важливих функцій держави, за Конституцією України, є соціальний захист громадян. Саме система соціальної безпеки, що ґрунтується на принципі соціальної справедливості, є одним із головних обов'язків держави і забезпечує матеріальну підтримку громадян не залежно від їхнього попереднього трудового внеску. Цей обов'язок здійснюється у формі, що залежить від рівня охоплення населення певними соціальними виплатами і доходами з одночасним врахуванням реального впливу різних політичних сил на цей процес. Кожний тип соціальної держави здатен функціонувати за умови створення відповідної фінансової системи та вироблення відповідних способів і методів фінансування соціальних програм і заходів. [1].

Управління публічними фінансами – це складова частина управління економікою, його здійснює спеціальний апарат за допомогою специфічних прийомів і методів. Пересічному громадянину складно розібратися не лише зі структурою бюджетної системи, а зі стадіями формування і використання

Державного бюджету та інших централізованих фондів держави [2]. Тому із самої природи цього виду управлінської діяльності випливає, що доступність громадян до управлінських процесів має доволі обмежений характер. Але проблема формування і виконання бюджету в контексті учасницької демократії, на думку О. Чорного, потребує дослідження та вирішення. Він також зазначає, що «участь громадськості – важливий чинник як політичного розвитку, так і належного стану фінансової системи, важливими характеристиками, яких у сучасному розумінні є прозорість, зв'язок із нагальними інтересами соціальних груп, репрезентація цих інтересів у соціальній і економічній політиці» [1, с. 5].

Громадяни можуть вплинути на процес формування і використання бюджетних коштів через участь у консультаціях, порядок проведення яких визначено положенням Кабінету Міністрів України «Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики». Відповідно до нього в обов'язковому порядку проводяться консультації з громадськістю щодо проектів нормативно-правових актів, які стосуються прав, свобод і законних інтересів громадян; проектів державних і регіональних програм економічного, соціального і культурного розвитку, рішень щодо ходу їх виконання; звітів головних розпорядників коштів Державного бюджету України про витрачання бюджетних коштів за минулий рік; інформації про роботу Кабінету Міністрів України, центральних і місцевих органів виконавчої влади [2].

Традиційною сферою уваги бюджетного моніторингу є законність і чесність при сплаті податків та здійсненні видатків. Питання бюджетної прозорості звичайно не виступають предметом обговорень усієї громадськості, оскільки є важкими для сприйняття і вважаються технічними. Але прозорість – важливий фактор розвитку. Реформи, що забезпечують бюджетну прозорість, розвивають демократію і дають можливість застосовувати спеціальні методи планування й управління.

Важливе досягнення сучасної цивілізації – вироблення інструментів і процедур, які забезпечують контроль громадян відносно держави. І головне місце тут займає фінансовий контроль. Його застосування дозволяє забезпечити стабільність функціонування фінансової системи, надати відповідні гарантії для залучення в економіку приватних інвестицій та особистих коштів громадян. А результатом розвинутої економіки є створення соціальної, правової держави [3].

Реалізацію принципу публічності покликані забезпечувати органи вищого фінансового контролю, яким в Україні є Рахункова палата. Одним із пріоритетних напрямів діяльності цього органу є організація системного, своєчасного і об'єктивного інформування громадськості про стан бюджетної дисципліни в Україні. Керуючись ст. 98 Конституції України [4] та ст. 40 Закону України «Про Рахункову палату», виходячи з позицій прозорості, відкритості та гласності, Рахункова палата постійно забезпечує

оприлюднення матеріалів проведених контрольно-аналітичних та експертних заходів [5].

Отже, публічні фінанси є неодмінним атрибутом функціонування держави, вони забезпечують життєдіяльність усіх сфер суспільного виробництва та є засобом задоволення потреб населення і підвищення його добробуту. Аналіз підходів до розуміння сутності публічних фінансів дає підстави зробити висновок, що неоднозначність трактування цього поняття ускладнює процес управління ними. А існування низки проблем у сфері формування, розподілу та використання державних і місцевих фінансів через корупцію, бюрократизм та некомпетентність керівної ланки зумовлює потребу пошуку нових підходів в управлінні публічними фінансами. Також, розвиток демократичної, соціальної держави неможливий без формування громадянського суспільства, яке повинно оцінити ступінь прозорості при накопиченні, використанні бюджетних коштів та адекватність інституціональної системи, а також повинно проводити компанії на підтримку реформування управління публічними фінансами.

Бібліографічні посилання:

1. Чорний О.С. Управління бюджетним процесом на регіональному рівні. Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02. *Механізми державного управління* 2005. 18 с.
2. Сушинський О.І. Контроль у сфері публічної лади: теоретико-методологічні та організаційно-правові аспекти 2019. 468 с.
3. Кен Дэйви, Габор Петер. Введение: вопросы по поводу бюджетной прозрачности. *Государственное управление в переходных экономиках*. 2018. С. 4 – 6.
4. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.: за станом на 20 листопада 2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Про Рахункову палату: Закон України за станом на 22 листопада 2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text>

Русило Марина Олексіївна,
курсант 4 курсу факультету
підготовки фахівців для
органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Резворович Кристина Русланівна,
кандидат юридичних наук
завідувач кафедри цивільного права
та процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ПРАВОВЕ ПОЛОЖЕННЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Користуючись ст. 2 закону України «Про банки і банківську діяльність» можна дати визначення, що банк – це юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до Державного реєстру банків.[1]

Як відомо, банківські установи є юридичними особами та економічно незалежними. Банки керуються власною фінансовою політикою стосовно кожної індивідуальної особи, де в результаті закінчення процедури є отримання прибутку, що є основною метою ринкових відносин, які враховують подальший розвиток кожного клієнта, який позичав гроші і в результаті чого змінюють статус фінансування залежно від його «кредитоспроможності». Відповідальність за співпрацю між банком та клієнтом полягається на обидві сторони учасників (економічна і правова)

Згідно зі ст. 4 закону України «Про банки і банківську діяльність» Національний Банк України (далі - НБУ) має визначений перелік підвидів щодо спеціалізованих банків, а також про порядок та набуття банком статусу спеціалізованого. Отже, українські банки можуть здійснювати свою роль , у якості як й універсальних, так і спеціалізованих. Як правило, банк завжди на свій розсуд регулює напрямки діяльності, а також спеціалізації за видами операцій. Через економічні сталі правила та нормативно-правове гарантування відносно тих операцій, які були здійснені спеціалізованими банками операцій, НБУ здійснює регулювання саме їхньої діяльності. Потрібно зауважити, що за рішенням Кабінету Міністрів України можливе створення державного банку як банка, якому 100% капіталу належить Україні (державі). [1] А також, в законі про Державний бюджет України на кожен окремий рік є передбачення про витрати на формування статутного капіталу

державного банку. [2] А що ж тоді робить сама Держава? Вона виконує реалізацію доручення безпосереднього власника відносно акцій, які належать державі та знаходяться у статутному капіталі держ.банку, що виконується через органи управління держ.банку. Такими управлінськими органами є спеціальна наглядова рада, а також керівництво банку, основним органом контролю – є ревізійна комісія, яка має персональний та кількісний склад, який призначається наглядовою радою держ.банку. Президентом України призначається п'ять членів наглядової ради держ.банку, методом прийняття відповідного указу. Верховна Рада України призначає п'ять членів наглядової ради державного банку шляхом прийняття відповідної постанови. Кабінет Міністрів України призначає п'ять членів наглядової ради також шляхом прийняття відповідної постанови.

Щодо складу місцевого кооперативного банку, то мінімальна кількість учасників (мається на увазі у межах області) має бути не меншою 50 осіб. Якщо кількість учасників банку зменшилась, то кооперативний банк повинен на протязі року збільшити кількість працівників, а якщо і цього не було виконано тоді банк ліквідують або ж припиняють діяльність установи шляхом зміни організаційно-правової форми. Членами центрального кооперативного банку є місцеві кооперативні банки, тобто банк в середині банку. Зазначимо основні функції центрального кооперативного банку. Окрім передбачених законом України «Про банки і банківську діяльність», існують такі функції як централізація та перерозподіл ресурсів, накопичених місцевими кооперативними банками, а також здійснення контролю за діяльністю кооперативних банків регіонального рівня.

Органи, які управляють кооперативними банками, як правило є загальні збори учасників, рада, яка спостерігає рада та правління банку, орган контролю – є ревізійна комісія банку. Усі зазначні органи управління та контролю кооперативних банків виконують свої дії згідно закону України «Про банки і банківську діяльність».

Розберемо тих, хто може і не може бути учасниками банку. Можуть бути: юридичні і фізичні особи; резиденти й нерезиденти; держава в особі Кабінету Міністрів України або уповноважених ним органів.

Учасниками банку не можуть бути : юридичні особи, в яких банк має істотну участь; об'єднання громадян; релігійні та благодійні організації.

Реєстрація банків виконується згідно із законодавством з питань державної реєстрації юридичних/фізичних осіб, тобто підприємців з урахуванням особливостей, які встановлені главою 3 закону України «Про банки і банківську діяльність», у якому йдеться про те, що банк має право реалізувати свою діяльність тільки після того, як вони отримують банківську ліцензію. Реформування банківської установи проходить за добровільним рішенням його власників, а якщо ж ні, то примусово за рішенням НБУ. Така реформа може реалізуватись шляхом об'єднання, приєднання, розділу, виокремлення, змінення. Відомо, що держава не несе відповідальність перед

діяннями банків, а банки не відповідають за зобов'язання держав, якщо такого не передбачено законом чи встановленим договором.

Щодо усіх витрат, які пов'язані із обслуговуванням, заборгованістю, надання пільг відносно державних кредитів, то все це виконується за рахунок коштів держави. У свою чергу банки за для усунення можливих грошових поразок, повинні мати резервний фонд, який зможе у випадку чого покрити грошові збитки та втрати. Керуючись ст. 36 закону України «Про банки і банківську діяльність» можна дізнатися про розміри про розмір суми, яка має відраховуватись до створеного резервного фонду, що становить не менше 5% від загальної суми прибутку. [1]

Для того, щоб зробити загальний підсумок правового становища банків, а також їх змісту необхідно визначити основні принципи банківської діяльності.

1. Перший і значний принцип діяльності банків - є спроможність роботи в межах дійсних та наявних ресурсів. Мається на увазі, що банк може виконувати операції відносно безготівкових платежів, а також погоджувати кредити, поміж цього одержувати готівку, яка залишається в лімітах остачі грошей на кореспондентських спеціальних рахунках. Але, при цьому банківська установа повинна нести як повну відповідність між своїми джерелами і кредитними вкладками, так і добиватися змістовності характерних банківських активів завдяки мобілізованим ним ресурсами.

2. Другий принцип. Йдеться про те, що правове становище банків разом з економікою потребує можливості отримання необхідного права для того, щоб здійснити професійну діяльність тільки за наявності необхідної держ.реєстрації і відповідної ліцензії, які визначають зміст та розмір банків документами, що засвідчують правосуб'єктність та правоспроможність банків.

3. Третій принцип, але не останній по важливості говорить про взаємовідносини між банками та їх клієнтами, які створюються на основі ринкових стосунків.

4. Четвертий, завершальний принцип, відносно якого відбувається створення діяльності комерційних банків, а в результаті чого неупереджена господарська незалежність, яка допускає свободу у розпорядженні власними засобами і залученими джерелами, тощо [3].

Бібліографічні посилання:

1. Про банки і банківську діяльність: закон України в редакції від 03.07.2020 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
2. Про Державний бюджет України на 2020 рік: Закон України, Редакція від 04.10.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20#Text>
3. Бандурка О. М., Гетманець О. П., Жорнокуй Ю. М., Фінансове право Підручник МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. 392 с.

Сароян Ріпсіме Мгерівна,
курсант 4 курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Ярошенко Артем Сергійович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Для всіх держав, незалежно від економічної моделі та способу організації соціальних взаємин, банківська система відіграє головну роль. Адже саме банківська система забезпечує економіку необхідним обсягом фінансових ресурсів, забезпечуючи рух капіталу, розрахунки суб'єктів господарювання, кредитування економіки, до того ж реалізацію інших функцій і завдань [1].

Задля гарантування стабільної та ефективної роботи цієї системи державою забезпечуються належні умови та гарантії задля зайняття банківською діяльністю, головною з таких гарантій прийнято вважати банківську таємницю. Тому правовий інститут банківської таємниці є обов'язковою частиною правової системи держави, зміст якої обумовлюється особливостями економіко-правової доктрини та законодавством.

Саме тому розгляд питання нормативно-правового регулювання банківської таємниці можна вважати дуже актуальною темою.

Банківська таємниця є гарантом стабільності банківської системи держави та, до того ж, вона спрямована на забезпечення ефективного функціонування.

Наразі, правовий режим банківської таємниці в Україні обумовлюється Конституцією України, Цивільним кодексом України, Кримінальним кодексом України, Кримінальним процесуальним кодексом України, Цивільним процесуальним кодексом України, Законами України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р., «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р., «Про інформацію» від 02.10.1992 р., «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. .

До того ж, правлінням Національного банку України було закріплено Постанову Національного банку України «Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці» від

14.07.2006 р. № 267, де визначається, що банки зобов'язані забезпечувати зберігання та захист інформації, що складає банківську таємницю, зокрема задля запобігання її незаконного розкриттю [4]. В зазначених вище нормативно-правових актах було визначено правові засади поняття «банківської таємниці», а також вимоги щодо захисту, зберігання, використання та розкриття інформації, що складає банківську таємницю

Стаття 1076 Цивільного Кодексу України визначає, що банком гарантується таємниця банківського рахунку, операцій за рахунком та відомості про клієнтів. Вказана інформація може надаватись лише самим клієнтам чи їхнім представникам. Іншим особам (це стосується і органів державної влади, їхнім посадовим і службовим особам) такі відомості надаються лише у випадках та в порядку, установлених Законом № 2121-III (Про банки і банківську діяльність) [3].

Наводимо перелік інформації що являє собою банківську таємницю:

- встановлені дані про банківські рахунки всіх клієнтів, а також кореспондентські рахунки комерційних банків у Національному банку України;

- операції, які поводитись на користь чи за потребою клієнтів, а також завершені ними угоди;

- відомості про фінансово-економічний стан кожного з клієнтів;

- система охорони банків та клієнтів;

- будь-які відомості про організаційно-правову складову юридичної особи (клієнта, її керівників та спрямованість їхньої діяльності);

- визначені відомості щодо комерційної діяльності клієнтів чи комерційної таємниці, а також проектів, винаходів та інша комерційна інформація;

- дані із звітності кожного з банків, за винятком тих даних, які підлягають опублікуванню;

- шифри та коди, які використовуються в своїй діяльності банками для захисту інформації.

- відомості, які залишаються в банку після смерті особи

Також банківською таємницею можна вважати будь-які відомості що стають відомі банку на протязі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третім особам та яка не є легкодоступною для інших осіб. Така інформація може відноситись не тільки до клієнта а й до банку, яким обслуговується клієнт.

Підводячи підсумки, хотілось би наголосити, що банківська таємниця є самостійним інститутом.

Правовий інститут банківської таємниці є частиною правової концепції держави, яка обумовлюється особливостями соціально-економічної та правової системи держави. Визначення банківської таємниці законодавчо закріплено у Законі України «Про банки і банківську діяльність», яким регламентується сутність банківської таємниці, зобов'язання банків щодо її

збереження, а також порядок розкриття. Окрім цього інститут банківської таємниці освітлювався у безлічі роботах дослідників та в інших законодавчих актах.

Бібліографічні посилання:

1. Гетманцев Д. О. Банківське право України. К. : Центр учбової літератури, 2007. URL: http://ebk.net.ua/Book/law/getmantsev_bpu/part7/701.htm (дата звернення 28.10.2020);
2. Цивільний кодекс України : закон України : від 16.01.2003 р. № 435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 29.10.2020);
3. Про банки і банківську діяльність : закон України : від 07.12.2000 р. № 2121-III Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/> (дата звернення 29.10.2020);
4. Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці: Постанова Національного банку від 14.07.2006 № 267 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0935-06#Text> (дата звернення 29.10.2020);

Сень Олександр Валерійович,
курсант 2 курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Круглова Ольга Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного
права та процесу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН У
БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ ЗА УЧАСТЮ НЕПОВНОЛІТНІХ**

Багато нових правоохоронних норм з'явилися після набуття Україною незалежності, під час стрімкого виникнення нових механізмів. Один з них –

комплекс нормативно-правових норм якими регулюються відносини пов'язані з діяльністю банків.

Банківський – один із найважливіших секторів будь-якої країни, бо саме через нього проходить значна більшість фінансових ресурсів, що є рушійною силою для всіх галузей зайнятості. Саме тому вибрана мною тема є актуальною та потрібне належне правове регулювання, чіткі правила, закони щодо діяльності та регламентування.

Джерелами банківського права виступають законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють відносини, що виникають у процесі утворення та функціонування банківської системи [1].

Важливу роль відіграють цивільний, господарський, адміністративний, податковий кодекси у сфері регулювання банківськими відносинами, бо банківська система являє собою підприємство, а значить регулюється і цивільним, господарським, адміністративним, податковим та іншими законодавствами, крім Конституції та актів, регулюючих безпосередньо діяльність банківської індустрії.

Особлива роль у регулюванні банківських правовідносин належить нормам, що складають зміст спеціального банківського законодавства. Його систему складають Закони України «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», «Про іпотеку» та іншими [2].

Варто звернути увагу на пливкі умови користування банківськими послугами для дітей: неповнолітній (віком з 14 до 18 років) власноруч може розпоряджатися власними грошовими засобами, будь то стипендія, заробітна плата чи інші доходи. При цьому, відсутні уточнення з приводу проведення інших банківських операцій.

Істотним є і те, що чітка структура банківської системи відсутня, що відкриває можливості чинити злочини у рамках закону, тож для вдосконалення регулювання правовідносин потрібно, як на мене, створити єдиний кодекс/акт щодо банківської діяльності в цілому, узгодивши вже наявні нормативні акти, закони та відомості щодо банків та їх діяльності у кодексах, які були зазначені вище.

Протидії численним злочинам стосовно сфери банківського діяння супроводжується збалансованістю банківської діяльності та відсутністю прямого зв'язку контактування банків із правоохоронними органами та іншими суб'єктами протидії злочинам у банківській сфері, недосконалість нормативних актів, які регулюють діяльність банківських установ, непрофесійне обслуговування споживачів банківських послуг, неякісний добір кадрів на посади службових осіб банківських установ та інші причини сприяють криміналізації сфери банківської діяльності в Україні.

Незрозумілим є момент діяння Національного Банку України, яке фактично можна вважати монополістичним, що негативно впливає на природній розвиток ринкової економіки та конкуренції. Для поліпшення, слід більш чітко розмежувати повноваження основного та комерційних банків, а також законодавчих та виконавчих органів банківської сфери.

До економічного правового регулювання відносять регулювання, що сприяє досягненню економічних цілей, тож встановлені нормативи мають здійснювати контролюючу функцію стосовно ризиків, напряду пов'язані з капіталом, ліквідністю та іншими інструментами грошових відносин.

Отож в умовах проведення в Україні економічних, податкових та інших реформ, особливо актуальним є питання забезпечення ефективності правового регулювання відносин у банківській сфері, практичного впровадження кращого позитивного досвіду європейських держав, посилення довіри фізичних осіб як клієнтів банків й інших фінансово-кредитних установ до банківської системи держави.

Ефективність правового регулювання банківської діяльності є оптимальним співвідношення між його практичною реалізацією і соціально корисним результатом. При цьому корисним результат може бути як для всіх суб'єктів банківської діяльності, так і для держави у цілому.

Бібліографічні посилання:

1. Берлач А.І. Банківське право: навч. посіб. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/O_Vaklan_BP_p_2018_FPMV.pdf
2. Косьяненко Л.М., Паскал А.Р. Проблемні аспекти правового регулювання банківської системи в Україні: міжнар. юр. вісник URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/muvnudp_2018_2_28.pdf
3. Лаврик Г.В. Банківське право: навч посібник. Полтава. 2016 р. URL: http://pravo.puet.edu.ua/files/lic2016/bp_03.pdf
4. Нагребельний В.П. Публічно-правове регулювання банківської діяльності в Україні: дисерт. Київ. 2016 р. URL: https://uu.edu.ua/upload/Nauka/Specializovani_vcheni_radi/Kovalenko/Kovalenko_diser.pdf

Темрієнко Наталія Володимирівна,
курсант 4 курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Ярошенко Артем Сергійович,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри
цивільного права та процесу
факультету підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТА ФУНКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про Національний банк України» Національний банк України є юридичною особою публічного права, яка передбачає процедуру державної реєстрації, яка впливає з визначення юридичної особи. Після реєстрації в порядку, встановленому законом, юридична особа наділена цивільною дієздатністю та правоздатністю, може бути позивачем і відповідачем у суді, тобто у цьому випадку можна констатувати існування цивільного статусу Національного банку України. Так, відповідно до ст. 42 Закону України «Про Національний банк» Національним банком України є суб'єкт господарювання, який здійснює фінансові та інші види операцій, необхідних для виконання своїх функцій, при цьому він має право стягувати плату за надані ним послуги відповідно до законодавства (здійснені операції).

Отже, існування цивільно-правового статусу Національного банку України визначає його як суб'єкт, який пройшов процедуру державної реєстрації та отримав статус юридичної особи публічного права та здійснює фінансові операції як безкоштовно, так і за гонорар. Наступним типом правового статусу Національного банку України, є фінансовий та юридичний статус. Зважаючи на поняття та елементи фінансово-правового статусу органу публічної адміністрації, О. Семчик зазначає, що фінансовий та правовий статус держави як суб'єкта фінансового права охоплює систему таких елементів:

- 1) завдання та функції орган у сфері бюджету;
- 2) правовий режим функціонування державних коштів фондів, що належать державі;

3) здійснення нормативної діяльності для забезпечення найбільш ефективної реалізації прав та обов'язків усіх суб'єктів фінансового права; 4) єдину фінансову політику державних органів;

5) компетентність і, відповідно, визначення діапазону прав та обов'язків держави у сфері фінансової діяльності;

б) відповідальність держави перед особою, громадянином, народом за неспроможність виконувати свої функції та обов'язки [1].

Запропонована структура фінансово-правового статусу дуже схожа на елементи адміністративно-правового статусу органу публічної адміністрації, але відрізняється від сфери діяльності, тобто предмета, об'єкта, завдань управління, функцій, тощо. Як ключовий елемент сучасної банківської системи Національний банк України має особливу компетенцію у сфері фінансів та грошового обігу. Він відіграє роль «диригента» офіційної монетарної політики та фінансує державу. Враховуючи юридично визначений факт наявності статусу спеціального центрального уряду в Національному банку України, можна констатувати, що Національний банк України має певний фінансовий та правовий статус на таких підставах:

- джерела формування статутного фонду Національного банку України є частиною свого прибутку до розподілу, а при необхідності – Державного бюджету України;

- у разі недостатності коштів загальних резервів перевищення витрат Національного банку України на його доходи компенсується за рахунок Державного бюджету України на наступний фінансовий рік;

- після направлення прибутку до розподілу на належним чином визначеному

мета закону, прибуток до розподілу підлягає повному переведенню до Державного бюджету України;

- Національний банк України не має права перерахувати до Державного бюджету України суму частини прибутку до розподілу більшого, ніж вказано в річній фінансовій звітності, що підтверджується зовнішнім аудитом та затверджується Радою Національного банку України;

- Кабінет Міністрів України, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних місцевих рад зобов'язані утримувати бюджетні кошти в Росії Національний банк України, відкритий центральний орган виконавчої влади, який здійснює державну політику у сфері бюджетних коштів казначейського обслуговування [2];

- з метою організації готівкового обігу в Україні Національному банку України були надані такі повноваження державної влади, як виробництво та зберігання банкнот та монет, створення їх резервних фондів; встановлення систем захисту, платіжні ознаки банкнот; встановлення правил випуску, обігу, зберігання, транспортування, вилучення та збору готівкових коштів; визначення порядку проведення касових операцій. Банкноти та монети є безумовними зобов'язаннями Національного банку України, забезпечені

всіма його активами та ін.

Таким чином, фінансово-правовий статус Національного банку України проявляється в тому, що Національний банк України є суб'єктом бюджетних відносин, що виникають між нею та суб'єктами публічної адміністрації щодо розподілу бюджетних коштів, заповненням Державний бюджет, а також виконання функцій, спрямованих на забезпечення грошово-кредитної та монетарної політики та стабілізацію національної валюти.

Здійснення повноважень Національного банку України здійснюється шляхом виконання своїх обов'язків та прав, які воно наділене. Права та обов'язки знаходяться в постійному взаємозв'язку і взаємопов'язані між собою. Характеризуючи права та обов'язки Національного банку України, першість відноситься до обов'язків, які складають сукупність вимог та завдань, які накладаються на Національний банк України в процесі своєї діяльності, тоді як права, визначені Гі Петров, передбачені для виконання зобов'язання і є «офіційним засобом їх реалізації»[3]. Зміст компетенції Національного банку України визначається функціями, призначеними Національному банку України,

тобто зміст компетенції в основному обумовлений сутністю функцій цього суб'єкта. Наприклад, Закон України «Про Національний банк України» передбачає, що Національний банк України має певні функції у сфері фінансово кредитної сфери в межах своєї компетенції – параграф 23 частини першої ст. 7 Закону, тобто типи функцій визначають межі компетенції. У той же час обсяг прав Національного банку України визначається сумою функцій, які вона виконує. Наприклад, Національний банк України має право виконувати інші операції, необхідні для виконання його функцій [2]. Однак слід звернути увагу на той факт, що законодавець не завжди чітко відокремлює правильне використання понять «обов'язок» та «авторитет». Так, у ст. 19 Закону України «Про Національний банк України» передбачено обов'язки та повноваження Голови Національного банку. У той же час законодавчий орган не чітко розмежує, що має зробити Глава Національного банку України, і як він повинен виконувати свої обов'язки.

Правовий статус Національного банку України характеризується такими особливостями:

1) має право видати обов'язкові правові акти, які виконуються у формі рішень Правління Національного банку України та рішень Ради Національний банк України, які підлягають реєстрації в Міністерстві юстиції України;

2) має широку банківську систему нагляду, кожна з яких виконує певні статутні обов'язки;

3) здійснює реєстраційну діяльність, зокрема, реєструє банк або відмовляється реєструвати, дає позитивний висновок щодо доцільності створення державного банку тощо;

4) здійснює контроль та нагляд за діяльністю комерційних банків

РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН В СФЕРІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

(проводить різні види перевірок відповідно до чинного законодавства);

5) має право застосовувати заходи адміністративного примусу, зокрема, заходи адміністративного попередження, накладання адміністративних санкцій;

6) його державна влада поширюється на всю банківську систему. Відносини між цією темою та іншими органами державної влади базуються на субординації, тобто на вертикалі;

7) Національний банк України може бути стороною адміністративного судочинства;

8) публічно-правова мета Національного банку України здійснюється за допомогою функцій регулювання грошової системи, ліцензування банківської діяльності, встановлення економічних норм, формування правил, контролю та нагляду за дотриманням банківського законодавства;

9) статутні права та обов'язки. функції Національного банку України – це всі види діяльності, які вона здійснює на будь-якому етапі своєї діяльності з метою досягнення та підтримки стабільності цін у державі, включаючи стабільність банківської системи.

Отже, при визначенні повноважень та компетенції Національного банку України законодавець виділяє пріоритетність функцій Національного банку України, які визначають права та обов'язки. Однак, згідно з аналізом положень Закону України «Про Національний банк України», законодавець дещо узагальнює поняття «повноваження» та «функції Національного банку України», хоча, на нашу думку, поняття «функції» та «повноваження» по суті різні, і паралельно вони можуть розглядатися лише як елементи компетенції суб'єкта. Наприклад, в ст. 7 Закону «Про Національний банк України» перелічено інші функції Національного банку України. У цьому випадку, згідно з частиною першою статті 22 цієї статті, законодавчий орган заявляє, що Національний банк України здійснює повноваження у сфері депозитарних документів відповідно до його компетенції. Крім того, ст. 34 цього Закону передбачено, що виключне право випуску в обіг (випуск) гривні та обмінних монет, організація їх обігу та вилучення з обігу належить Національному банку України, а ст. 7 передбачено, що однією з функцій Національного банку України є монопольне здійснення випуску національної валюти України та організації готівкового обігу. Таким чином, категорія «компетенція Національного банку України» ширша, ніж поняття «повноваження Національного банку України», які визначаються обсягом функцій, що виконуються Національним банком України.

Бібліографічні посилання:

1. Органи публічної влади як суб'єкти бюджетних правовідносин: монографія. Хмельницький: ХУУП, 2011. 383 с.
2. Про Національний банк України: Закон України від 20 трав. 1999 р. №

679-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 29. Ст. 238.

3. Петров Г. И. Основы советского социалистического управления. Ленинград: Изд-во ЛГУ, 1974. 180 с.

Трень Тетяна Олександрівна,
курсант 2 курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Юніна Марина Петрівна,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

МІСЦЕ БАНКІВСЬКОГО ПРАВА В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ

Правове регулювання окремих груп суспільних відносин потребує вироблення нових правових норм, які згодом об'єднуються у правові інститути, підгалузі й галузі права. Прикладом таких правовідносин можуть слугувати суспільні відносини у сфері банківського права. В умовах, коли Україна прагне побудувати демократичну, незалежну, правову державу з економікою, яка ґрунтуватиметься на ринкових засадах, дуже важливу роль відіграють саме банківські установи. У зв'язку з цим дуже важливим завданням є законодавче закріплення принципів та порядку здійснення банківської діяльності[1].

Сьогодні застосування терміну «банківське право» уже не викликає сумнівів ні у теоретиків, ні у практиків. Проте треба сказати, що досі немає однозначної позиції щодо визначення місця банківського права в системі права України. Серед науковців панують різні думки з приводу цього, що ще раз підтверджує актуальність дослідження цієї теми.

Слід зазначити, що банківське право сьогодні розглядають у кількох аспектах. Вважаємо за необхідне коротко проаналізувати кожен із них та викласти власну позицію щодо місця банківського права в системі права України.

Для початку зазначимо, що частина науковців визначають банківське право як підгалузь фінансового права України, що має на меті мобілізацію, використання і розподіл централізованих фондів з метою забезпечення виконання завдань держави. Така думка панувала ще у радянські часи і треба сказати, що ця позиція була цілком виправданою, адже всі відносини у банківському секторі чітко регламентувалися державою. Тобто банківські відносини дійсно були різновидом фінансових. Сьогодні ж кредитна система України має тенденції до функціонування на ринкових засадах, а отже, змінюється і характер державного регулювання зазначених відносин [2].

На думку іншої групи фахівців, під банківським правом треба розуміти самостійну галузь права з власним предметом і методом. Однак для того, аби визначитися з проблемою існування такої окремої галузі як банківське право, треба проаналізувати критерії виділення сукупності правових норм у окрему галузь права. В цьому аспекті потрібно виходити зі специфіки предмета та методу правового регулювання.

Під предметом будемо розуміти все те, що підлягає врегулюванню, тобто відносини, що підлягають правовому впливу. Визначаючи предмет банківського права, наведемо узагальнену позицію науковців, відповідно до якої його предмет – це суспільні відносини, які виникають у процесі здійснення банківської діяльності, зокрема відносини, які регулюють процес побудови, функціонування і розвитку як банківської системи, так і окремо взятого банку, здійснення банками банківських послуг, регулювання банківської системи з боку державних органів в інтересах громадян, організацій держави тощо [3].

Важливо відмітити, що класифікація виключно за предметом правового регулювання є недостатньо ефективною і зводить питання системи права лише до системи суспільних відносин. Тому ще одним критерієм виділення правових норм в окрему галузь є метод правового регулювання. Під методом слід розуміти спосіб, за допомогою якого держава впливає на суспільні відносини. Зазначимо, що метод банківського права не є однорідним. З одного боку, використовується метод владних приписів, коли мова йде про державне регулювання банківської діяльності, з іншого – цивільно-правовий метод регулювання суспільних відносин, в основі якого лежить юридична рівність сторін [4].

Також, окрім диспозитивного та імперативного методів, у банківському праві відокремлюють комплексний метод, який, на думку деяких науковців, дозволяє визначити належність банківського права до комплексних галузей. Характерними рисами цього методу є майнова самостійність учасників правовідносин, застосування переважно способів економічного впливу на учасників, поєднання регулювання відповідних суспільних відносин шляхом видання нормативно-правового акту і укладення договору, який має цивільно-правовий характер. Погоджуємося з думкою, що виділення такого методу є не зовсім виправданим, адже суспільні відносини не можуть

регулюватися протилежними за своєю природою способами та прийомами, оскільки таким чином втрачається єдність правового регулювання [5].

Банківське право хоч і охоплює норми різних галузей права, однак не є простою їх сукупністю. Це система правових норм, яка здійснює регулювання відносин у банківській сфері, а тому, з цієї точки зору, його потрібно розглядати як комплексну галузь права. У процесі здійснення банківської діяльності виникають різні види відносин. Це відносини Національного банку України та інших банків, банків та клієнтів, банків між собою. Усі вони різні за своєю природою, а тому відрізняються ступенем державного регулювання. Виходячи з вищезазначеного, банківські відносини мають таку спільну ознаку, як виникнення у сфері банківської діяльності, а також є неоднорідними за своєю правовою природою, регламентуються нормами різних галузей права. Саме банківське право, як комплексна галузь права, об'єднує за єдиними предметними, тематичними та цільовими ознаками юридично неоднорідні відносини в цілісне утворення, що збагачує їх зміст, сприяє виробленню якісно нових понять, положень і у зв'язку з цим – суттєвому розвитку юридичної термінології. Виходячи з цих міркувань, схилиємося до думки, що банківське право є комплексною галуззю права.

Отже, сьогодні у вітчизняній науці спірним є питання щодо місця банківського права в системі права України. Зокрема, його розглядають як окрему галузь права, комплексну галузь та підгалузь фінансового права. Підводячи підсумки, треба сказати, що банківське право – це не механічне об'єднання норм основних галузей права, а якісно нове, юридично цілісне правове утворення, яке потребує серйозного вивчення та є надзвичайно важливим та актуальним.

Бібліографічні посилання:

1. Баклан О.В., Тімашов В.О., Гайворонський Є.П., Гуржій Т.О., Корольков О.В., Пустовіт Ю.Ю. Банківське право: підручник [для студентів закладів вищої освіти, слухачів аспірантури та курсів підвищення кваліфікації] / За заг. ред. Гайворонського Є.П. К.: Друкарський двір Олега Федорова, 2018. 346 с.
2. Гуревич И.С. Очерки советского банковского права / И.С. Гуревич. Л.1959. 131с.
3. Госунян Г.А., Викулин А.Ю., Экмальян А.М. Банковское право Российской Федерации. Общая часть: Учебник / Под общ. ред. акад. Б.Н. Топорнина. М.: Юристъ, 1999
4. Банківське право України: навч. посіб. / За заг. ред. А. О. Селіванова. К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. 384 с
5. Гетманцев Д. О. Банківське право України : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2007. 344 с.

6. Банківська система /навч.посіб./ (Л.І. Катан, Н.І.Демчук, В.Г. Бабенко-Левада, Т.О. Журавльова); за ред. І.М. Мазур. Дніпро: Пороги, 2017. 444 с.

Уроченко Богдан Віталійович,
курсант 2 курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Круглова Ольга Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права
та процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції

ФІНАНСОВІ УСТАНОВИ, ЯК УЧАСНИКИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Актуальність теми обумовлена значною кількістю процесів та процедур, якими користується кожен з нас задля обліку та фіксації проведених транзакцій з власних рахунків. Фінансові установи надають одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги, пов'язані з наданням фінансових послуг, у випадках прямо визначених законом [1]. Слід зазначити, що діяльність фінансових установ та цивільно-правові відносини між особою, якій було надано певну послугу, та установу, яка надала їх, регулюють законодавчі акти, а саме Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України та Бюджетний кодекс України. Слід зазначити, що фінансові ресурси з набуттям незалежності змінили власну економічну та правову природу. Одним із основних джерел формування публічних фондів коштів стали фінансові результати діяльності суб'єктів господарювання, тому назріло питання про захист суб'єктів та гарантії, які повинні надаватись. Фінансове законодавство становить собою інструмент, яким окреслено основні рамки діяльності та забезпечено примусовий характер для учасників цивільно-правових відносин. Враховуючи закономірність функціонування фінансів та фінансової системи, формується економічна політика загалом і її фінансова політика [2, с. 81]. Загалом держава є найбільшим позичальником на фінансовому ринку, власником найбільшої кількості цінних паперів підприємств та найбільшим продавцем корпоративних цінних паперів. Відповідно, аналіз перспектив розвитку

фінансового ринку в Україні потребує ролі держави як учасника ринку [3, с. 56]. Саме держава надає фінансову спроможність для установ, щоб вони могли реалізувати фінансові послуги в межах своєї компетентності, а також забезпечити нормалізовану діяльність установи та налагодити правовий зв'язок між особою, яка користується послугами та особою, яка їх надає. Цивільні правовідносини, які виникають у процесі надання фінансових послуг окреслюють коло прав та обов'язків сторін, якими наділені особи. За характером фінансових правових норм правовідносини можна поділити на матеріальні та процесуальні. До матеріальних відносять обов'язки, які виникають на основі матеріальних норм фінансового права, а до процесуальних - норми процесуальних фінансово-правових норм. Крім того, фінансові правовідносини класифікують за видами фінансово-правових інститутів, а саме: 1) бюджетні; 2) податкові; 3) з грошового обігу та розрахунків; 4) фінансово-контрольні; 5) з валютного регулювання; 6) за неоподаткованими платежами; 7) з державного страхування; 8) з кошторисно-бюджетного фінансування. Дана класифікація допомагає розмежувати предмет фінансових правовідносин та визначити коло суб'єктів, а також їхні права та обов'язки.

Підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що фінансові установи є учасником цивільних правовідносин та здійснюють надання послуг у сфері фінансів. Кожного дня ми проводимо певні фінансові операції, не помічаючи значну роль законодавчих актів, які регулюють як діяльність осіб, які користуються послугами, так і фінансових установ, які їх надають, тому закон захищає права та контролює виконання обов'язків, покладених на сторони правових відносин.

Бібліографічні посилання:

1. Про державне регулювання фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 №2664-III / Ст.1 / Чинний зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>
2. Нагребельний В.П., Чернадчук В.Д., Сухонос В.В. Фінансове право України. Загальна частина : навчальний посібник / за заг.ред. члена-кор. АпрН України В.П. Нагребельного. Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. 320 с.
3. Орлюк О.П. Фінансове право : [навч.посібник]. К.: Юрінкомінтер, 2003. 528 с.

Федорцов Дмитро Віталійович,

курсант 2

курсу факультету підготовки фахівці
в для підрозділів превентивної
діяльності

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Резворович Кристина Русланівна,

кандидат юридичних наук

завідувач кафедри цивільного права

та процесу факультету підготовки

фахівців для підрозділів кримінальної
поліції

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКИХ ПРАВОЧИНІВ

Актуальність теми пов'язана, насамперед, зі становищем в нашій країні. Без такої системи неможливе успішне здійснення державних економічних, соціальних, політико-правових, екологічних й інших програм і проектів [2, с. 139-165]. Не знаючи найпростіші норми та права даної теми неможливо урегулювати найпростіші проблеми.

Аналіз літератури дав підстави вважати, що специфіка правовідносин в банківській сфері та їх відокремленість в цивільному обігу призвели до появи терміну «банківське право». Відповідний термін вживається окремими вченими-юристами в розумінні галузі права або підгалузі права. І на сьогодні є потреба у вивченні цього питання.

Однією із складових реалізації окресленого підходу є розвиток у межах окремих банківських установ додаткових банківських послуг нетрадиційного характеру, які за своєю сутністю значно відрізняються від традиційних, проте дозволяють фінансовій установи збільшити надходження доходів. Проте з наукової погляду на сьогодні в Україні не сформована теоретична та методична база пізнання сутності та особливостей реалізації нетрадиційних банківських послуг клієнтам цих установ. Саме така позиція призводить до нерозуміння природи окреслених послуг, їх видів та механізмів надання [3, с. 208].

Навіть, вступаючи уприватноправові відносини, банки обмежені владними розпорядженнями держави. Таким чином, при регулюванні банківської діяльності поєднуються елементи як приватного, так і публічного права з переважанням саме елементів публічного права, так як вони пов'язані

в більшому ступеню з реалізацією державних інтересів, ніж із сферою приватних [1, с. 49-52].

Форма цивільноправової відповідальності може мати свої особливості в залежності від особливостей цивільно-правового інституту, за порушення норм якого вона встановлена

Суб'єктами банківських правовідносин є Національний банк, банки і небанківські кредитно-фінансові організації. Учасниками банківських правовідносин можуть бути державні органи, органи місцевого управління та самоврядування, фізичні та юридичні особи.

Об'єктами банківських правовідносин є гроші (валюта), цінні папери та валютні цінності. Саме тому банківські відносини носять, в основному, майновий характер. Разом з тим це не виключає і регулювання банківським правом немайнових відносин - зокрема, пов'язаних із забезпеченням режиму банківської таємниці [3, с. 208].

Банківські правовідносини мають такі ж характерні риси, властиві всім видам правовідносин, але в них є і свої специфічні ознаки [4].

Особлива частина присвячена окремим функціональним інститутам банківського права. Розкриваються операції кредитних організацій за банківськими вкладками, правові основи діяльності кредитних організацій по відкриття, ведення та закриття банківських рахунків, в тому числі особливості дистанційного банківського обслуговування. Розглянуто правовий режим банківських розрахунків, включаючи питання проведення платежів між клієнтами кредитних організацій, міжбанківських розрахунків і платежів з використанням банківських карт. Окреслено основні види банківських кредитів, специфіка їх видачі і погашення. Викладено порядок отримання кредитного звіту, а також правове становище бюро кредитних історій і Центрального каталогу кредитних історій. Розглянуто особливості здійснення кредитними організаціями операцій з цінними паперами, валютними цінностями, дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням, позначена специфіка оподаткування кредитних організацій і інші практичні питання.

Оскільки результатом визнання правочину недійсним часто є застосування правила реституції можна помилково розглянути цей спосіб як лише елемент іншого способу захисту – відновлення становища, яке існувало до порушення права.

Суб'єктний склад учасників банківських правовідносин, виходячи із загальноприйнятої ієрархії, представлений органами державної влади, що здійснюють державне регулювання банківської системи та банківської діяльності; кредитними установами; клієнтами - юридичними та фізичними особами [4, с. 44].

Важливо відзначити, що договірні відносини в банківській сфері за участю фізичних осіб мають свої особливості, які обумовлені фактичним юридичним нерівністю сторін. Договори, укладені банками з фізичними

особами, потребують особливої регламентації, спрямованої на захист більш слабкої сторони правовідносини. Застосування до розглянуті відносин законодавства про захист прав споживачів надає фізичним особам додаткові гарантії [2].

Крім того, специфіка банківських правовідносин в значній мірі зумовлюється тим, що вони виникають і існують тільки при наявності клієнтури банків, відносини якої зі своїми контрагентами в значній мірі визначають характер і зміст банківських правовідносин.

Отже, розглянувши тему можемо зробити висновки зміст банківських правовідносин складають права і обов'язки його учасників. Особливість змісту банківських правовідносин полягає, перш за все, в тому, що в банківському правовідносинах поєднуються права і обов'язки, мають різну правову природу. Частина з цих прав і обов'язків виникає в умовах вільного волевиявлення і юридичної рівності, а їх зміст визначається договорами.

Інша ж частина встановлюється імперативними нормами банківського законодавства та спрямована, в першу чергу, на забезпечення публічних інтересів.

Бібліографічні посилання:

1. Слипченко С. А. Некоторые аспекты методологии исследования личных неимущественных прав. Проблемы гражданского права та процесу : матеріали наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті проф. О. А. Пушкіна (22 травня 2010 р.). Х. : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2010. С. 49–52.
2. Спасибо-Фатеева И. В. Парные права или еще одна попытка разобраться с личными неимущественными правами, сопоставить их с имущественными правами и раскрыть значимость категории «парные права» и их видую К. : Юринком Интер, 2010. С. 139–165.
3. Єгоричева С. Б. Організація діяльності банків у зарубіжних країнах : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2007. 208 с.
4. Коваленко Ю. Теоретичні аспекти сутності послуги та її види. *Вісник КНТЕУ*. 2012. № 2. С. 44

Хитрук Руслана Олегівна,
курсант 4 курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Юніна Марина Петрівна,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

На сьогоднішній день бюджетна політика має чималий вплив на державне регулювання, а саме за допомогою бюджету здійснюється перерозподіл ВВП з метою забезпечення соціальної рівності, створення сприятливого соціального клімату в державі та економічного розвитку. При цьому важливим питанням є вибір структури доходів і видатків бюджету з точки зору не тільки соціальної функції бюджету, а і впливу його на економічний розвиток у короткостроковій чи довгостроковій перспективі. В умовах ринкової економіки, розбудови правової, демократичної держави, громадянського суспільства з високим рівнем економічної дисципліни державний бюджет був і залишається одним з найбільш дієвих інструментів регулювання соціально-економічних процесів, вирішення проблем зайнятості, стабільності цін, економічного зростання, засобом реалізації внутрішніх макроекономічних і зовнішніх геополітичних цілей [1].

Згідно зі ст. 2 Бюджетного кодексу України, процес управління бюджетними коштами – це сукупність дій учасника бюджетного процесу відповідно до його повноважень, пов'язаних із формуванням та використанням бюджетних коштів, здійсненням контролю за дотриманням бюджетного законодавства, які спрямовані на досягнення цілей, завдань і конкретних результатів своєї діяльності та забезпечення ефективного, результативного і цільового використання бюджетних коштів [2].

При вирішенні проблемних питань в бюджетній політиці окрім стратегічних, нагальними є також і питання використання коштів, що пов'язано із частими випадками неефективного, нерезультативного та нецільового використання коштів державного бюджету. За попередніми оцінками, близько 5% бюджетних коштів можуть використовуватися не так,

як заплановано в бюджеті, а це справляє відповідно, інший ефект впливу на економіку [3]. Ця частка є досить значною, для бюджету і суттєво змінює його вплив на економіку.

Загальна сума виявлених у 2019 році аудиторами Рахункової палати, відповідно до статей 116 і 119 Бюджетного кодексу України, порушень і недоліків при адмініструванні доходів державного бюджету, порушень бюджетного законодавства, а також неефективного управління коштами Державного бюджету України та майном та їх неефективного використання становить 49 млрд 760 млн грн: з них 2 млрд 967,4 млн грн мало місце порушення та недоліки при адмініструванні дохідної частини державного бюджету, порушення бюджетного законодавства на 32 млрд 108,5 млн грн, а також неефективне управління коштами та їх неефективне використання на 14 млрд 684,1 млн грн. Крім того, за результатами проведених протягом року контрольних заходів у вигляді аналізів встановлено недоліків, а також недонадходжень до державного бюджету на загальну суму 38 млрд 773,2 млн гривень [4]. Такі порушення тягнуть за собою порушення одразу кількох принципів бюджетної системи, таких як принцип цільового використання бюджетних коштів, принцип ефективності бюджетної системи, принципу справедливості та неупередженості, який передбачає, що бюджетна система України будується на засадах справедливого й неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами. Такі прогалини в бюджетному законодавстві щодо методології, процедури й організації бюджетного контролю, відповідальності за бюджетні правопорушення призводять до порушень і злочинів у бюджетному процесі. Неврегульованість законодавства на практиці може привести до уникнення від відповідальності, або до застосування подвійного покарання, або до покарання разом із винними і невинних осіб. До того ж нецільове використання бюджетних коштів посилює негативний економічний ефект розбалансованості [1].

Також причинами незаконного та неефективного витрачання коштів є:

- неякісний внутрішній контроль за використанням коштів;
- відсутність механізму процедур в державному секторі, що б попереджали допущення порушень в бюджетному процесі та неефективного використання державних ресурсів;
- відсутність системи управління ризиками в діяльності об'єктів державного сектору, що призводить до значних непродуктивних затрат на проведення контрольних заходів, котрі не дають бажаного результату;
- відсутність узагальненої оцінки діяльності органу державного сектору, здатної виявити поміж порушень ще й недоліки та проблеми, а також неспроможність надати належні пропозиції щодо їхнього подолання;
- низька виконавча дисципліна учасників бюджетного процесу, що зокрема призводить до незавершення закупівель, відтермінування початку

проведення видатків, неналежного впровадження державних інвестиційних проектів.

В даний період часу обсяг Державного бюджету України, шляхи та можливості його наповнення не є запорукою своєчасного виконання поставлених на державу зобов'язань. Для подолання кризи у сфері фінансових відносин необхідне реформування даної сфери, важливу роль в якому займає пошук функціонально-організаційної системи виконання бюджетів, яка б гарантувала цільове, ефективне та результативне виконання державного та місцевого бюджетів. Створення такої системи повинно забезпечити прозорість фінансових операцій, аналітику щодо стану бюджетів, попередження порушень шляхом посилення контролю та відповідальності за відповідні правопорушення, що позитивно позначиться на боротьбі з нецільовим використанням коштів.

Бібліографічні посилання:

1. Дегтяр Я. Нецільове використання бюджетних коштів: теорія та практика. *Підприємництво, господарство і право*. 2017 №1.
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI: за станом на 5 листопада 2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
3. Аналітично-статистичний збірник за результатами діяльності Державної аудиторської служби України, її міжрегіональних територіальних органів січень-вересень 2019 року URL: <http://dkrs.kmu.gov.ua/kru/doccatalog/document?id=154420>
4. Звіт Рахункової палати за 2019. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Reports/2019/ZVIT_RP_2019.pdf

Хованова Діана Олексіївна,
курсант 4 курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Ярошенко Артем Сергійович,
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ПІДПРИЄМСТВ І БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Складна ситуація у сфері підприємницької діяльності є наслідком незворотних процесів, пов'язаних з карантинном, соціальними, економічними та іншими негативними факторами. Для забезпечення стійкого зростання економіки необхідно підвищити ефективність діяльності підприємств шляхом налагодження механізму взаємодії з банківськими установами. Для об'єктивного та повного дослідження питання урегулювання забезпечення приросту усіх сфер сектору економіки підприємства необхідно окреслити основні терміни, пов'язані з обраною темою та визначити особливості зв'язку підприємств і банківських установ.

Так, слід зазначити, що С.І. Ожегов [1] дає визначення поняття взаємодії, як «взаємозв'язок двох явищ, а також взаємна підтримка». Банківські установи, виконуючи свої завдання по акумулюванню тимчасово вільних коштів населення і фірм, передає їх у вигляді кредитив для інвестиційних, комерційних потреб підприємств. При цьому пропорційно забезпечується задоволення потреб з боку банку, вкладників і позичальників. Відповідно, банківські установи, виконуючи функції фінансових посередників, отримують прибуток як оплату своїх послуг; вкладники отримують відсотки за внесенні депозити; позичальники отримують доступ до визначених сум на зазначений термін. З цього приводу, Е.Дж. Долан, влучно зазначив: «Якщо не має банків, то тоді жодній фірмі взагалі не вдалося б вести ділові операції, виступаючи як позичальником для малих фірм, які мають вільні грошові кошти» [2].

Основною складовою взаємодії між банківською установою та підприємством є ресурси, адже саме кредити, надані банками, надають можливість підприємствам виконувати свою діяльність. Для цього банки

надають свої послуги шляхом перерозподілу коштів суб'єктами господарювання.

У процесі взаємодії підприємство і банк не просто оцінюють взаємовідносини між собою як звичайних партнерів по бізнесу, а всесторонньо аналізують фінансовий стан і визначають потреби і переваги один одного. За таких умов вектор взаємодії змінюється у напрямку розвитку бізнесу «банк – підприємство», тобто виникає взаємна зацікавленість у розвитку бізнесу партнера. Для об'єктивної оцінки діяльності як з боку банківських установ, так і з боку підприємця виникає необхідність у перевірці умов їх діяльності, фактичних і потенційних проблем і можливостей. Але все-таки це прерогатива банківських установ, які у більшості випадків ініціюють та активізують взаємодію з підприємства. Це пояснюється тим, що для підприємств банківські установи слугують стратегічною основою, елементом ресурсного надходження, важливою ланкою, але додатковою до її основної діяльності. При цьому банківські установи при взаємодії з підприємствами забезпечують свої основні завдання та функції [3].

Крім цього особливість взаємодії підприємств і банківських установ полягає у специфіці вибору ними партнерів. Банківські установи, по суті, надають свої послуги всім клієнтам, але право вибору їх належить, головним чином, підприємству. З іншого боку, банк залежно від прийнятої стратегії може відбирати клієнтів (підприємства) за категорією ступеня переваг партнера по бізнесу.

Отже, аналізуючи процес взаємодії підприємств і банківських установ, ми дійшли висновку, що особливістю такої співпраці є формування стратегій розвитку один одного. Виходячи з цього, важливим етапом визначення пріоритетів у взаємодії підприємств і банківських установ є аналіз сторін, повне і об'єктивне вивчення умов діяльності та потенційних переваг і проблем протилежної сторони.

Бібліографічні посилання:

1. Ожегов С.И. Словарь русского языка / Под ред. Л. Скворцова. М.: Издательство Оникс, 2012. 1376 с.
2. Долан С.Дж. Гроші, банківська справа / С.Дж. Долан, К.Д. Кемпбелл, Р.Дж. Кемпбелл / Пер. с англ. В. Лукашевича.; Під ред. В. Лукашевича. М.: Туран, 1996. 448с.
3. Фурса Т. П. Специфічні особливості процесу взаємодії підприємств і банківських установ. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. №. 24. С. 47-52.

Цісар Богдана Олександрівна,
курсант 4 курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Юніна Марина Петрівна,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

В сучасних умовах українська економіка поступово переходить в модернізаційну посткризову стадію розвитку, що потребує пошуку нових напрямів середньо- та довгострокового розвитку економіки та її основних сегментів. На даному етапі ключовою метою повинні стати реальні зміни технології реалізації функцій держави, особливо в плані взаємодії з фінансово-кредитними установами, створення сучасних інститутів, орієнтованих на рішення важливих для держави та економіки завдань, включаючи розвиток банківської системи.

Можна говорити про те, що банківська діяльність – це система діючих спеціальних суб'єктів та операцій, здійснюваних ними як учасниками єдиної банківської системи з приводу грошей, цінних паперів і валютних цінностей як засобів платежу, заощадження й товару. В правовому розумінні банківська діяльність є сукупністю правових дій, що здійснюються певними суб'єктами в формі, яка вимагається законом або договором [1]. У цьому аспекті банківська діяльність являтиме собою систему постійно здійснюваних угод і операцій, що спрямовані на отримання прибутку.

Банківська система є невід'ємною складовою ринкової економіки. Вона виконує важливу економічну функцію акумуляції та розміщення тимчасово вільних коштів підприємств та населення. Ефективне функціонування банківської системи, яка користується довірою вкладників та активно кредитує підприємства різних форм власності та галузей економіки, сприяє економічному зростанню в країні [2].

На сьогодні залишається проблема оптимального рівня насиченості економіки кредитними ресурсами та їх ціною. З цього приводу слід

зазначити, що за економічною сутністю відсоткова ставка за кредит – це плата за наданий грошовий капітал у кредит. Специфіка капіталу як товару виявляється у його здатності приносити прибуток, а саме суб'єкти, які отримують капітал як кредит, сплачують його особливу споживчу вартість. У свою чергу, їх рівень визначається багатьма економічними та зовнішньоекономічними факторами – попитом та пропозицією капіталів, масштабами інфляції, типами позичальників, ступенем ризику, характером монетарної політики тощо [3].

Отже, можна стверджувати, що банківська система є цілісним механізмом, що взаємодіє з іншими системними структурами фінансового ринку, а також як його підсистема, утворює більш загальне об'єднання – економічну систему в цілому. Порівнюючи банківську систему з іншими, можна виявити в ній спільні для всіх систем риси, що підтверджує її системний характер, а також суто специфічні риси, які підкреслюють банківську специфіку.

Модернізація такої складної системи, якою є банківська система у відкритій економіці, тісно пов'язана з глобальними тенденціями розвитку. Тому нам необхідно не «підтягування» української банківської системи до світових стандартів [1]. Оновлена система повинна включати звичайний набір авангардних ключових рішень, що відповідають довгостроковим національним інтересам. Практично, мова йде про постіндустріальну модернізацію економіки країни в цілому, включаючи і банківський сегмент, який являється важливим елементом даного процесу [2].

Треба визнати, що банківська система в Україні перебуває нині у стані подальшого реформування і потребує конкретних дій. Аби підвищити ефективність української економіки, банкам треба відігравати роль посередника між надходженням вітчизняних заощаджень та раціональним розміщенням капіталів в економіці.

Отже, приплив іноземного капіталу на національний банківський ринок сприятиме подальшому вдосконаленню діяльності банківської системи України, підвищенню її ефективності та більшому залученню іноземних інвестицій в економіку України. Використання статистичних методів прогнозування дає можливість передбачити в 2010-2011 роках ще вагомий вплив банківської системи на соціально – економічний розвиток України.

Бібліографічні посилання:

1. Банківська енциклопедія. За ред. А. М. Мороза. 1993. 336 с.
2. Дзюблюк О. В. Проблеми забезпечення ефективного функціонування банківської системи в перехідній економіці. *Вісн. Нац. банку України*. 2018. № 3. С. 30–35.
3. Кураков Л. П., Тимирясов В. Г., Кураков В. Л. *Современные банковские системы*. 2019. 320 с.

Цой Ангеліна Едуардівна,
курсант 4 курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Ярошенко Артем Сергійович,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри
цивільного права та процесу
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ТЕОРЕТИЧНИЙ ОГЛЯД СУЧАСНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Для кожної країни фінансова політика є однією з найважливіших складових, яка повинна враховувати усі фактори управління фінансами для досягнення ефективності та розвитку в країні. Фінансова політика має складний характер, який викликано змінами в економіці країни впливом зовнішніх та внутрішніх політичних чинників. Фінансова політика потребує окремого підходу та стратегічної розробки в економіці, що має базуватися на реальних макроекономічних результатах. Державна фінансова політика має бути стійкою та потужною для покращення високого рівня життя народу, забезпечення соціально-економічного розвитку та ефективного підвищення виробництва в країні. Основним принципом для стабілізації фінансового становища країни має бути неухильне налагодження законодавчої бази України [1, с. 36].

Фінансова діяльність держави – одна з найважливіших сфер її діяльності, передбачених законодавством України. Вона спричинена необхідністю держави здійснювати та перерозподіл національного доходу.

Функціонування фінансової системи спрямоване на вирішення певних завдань, що стоять перед суспільством. Цим завданням підпорядковуються й організація фінансових відносин у суспільстві, і процеси руху і розміщення фінансових ресурсів та ціноутворення на них, і пропорції їх централізацією і децентралізацією, і порядок формування, розподілу та перерозподілу доходів, і спрямованість витрат окремих суб'єктів підприємницької діяльності, громадян та держави, і структурне співвідношення між окремими сферами та ланками фінансової системи держави, і характер взаємовідносин між ними, і пропорції між індивідуальним та суспільним споживанням. При цьому

можлива практично безмежна чисельність варіантів організації фінансових відносин і фінансової діяльності, з яких необхідно вибрати саме той, що найбільше підходить даній країні у даний час. Вибір цих варіантів і становить основу фінансової політики, яку здійснює держава [2].

На сучасному етапі фінансову політику України визначає важкий стан економіки, як наслідок довготривалої фінансової кризи [1, с. 36] В сучасних умовах фінансова політика України має нестабільний економічний та політичний характер. Звичайно, в Україні діють чимало фінансових установ, поступово розвивається валютний ринок, зростає роль банківських структур, що безпосередньо позитивно впливає на розвиток фінансової політики країни. Але на жаль, цього недостатньо для покращення фінансової політики в Україні. За останні роки економіка України перебуває в кризовому стані. Свідченням цього, з одного боку виступає великий кризовий дефіцит державного бюджету, що не дозволяє зробити відчутних економічних реформ, з іншого боку – це проблеми зростання внутрішнього та зовнішнього державного боргу, це сприяє зростанню незавершеного будівництва в країні, велика кількість нерентабельності підприємств [3, с. 362-364]. Адже, для того щоб стабілізувати фінансове становище країни, є незаперечне ефективне провадження фінансової політики всередині держави. Незбалансованість фінансової політики зумовлені тим, що основною перешкодою для стабілізації економіки країни є проблеми в провадженні податкової політики. Тобто, такий рівень видатків інколи зовсім не відповідає дохідній частині бюджету, і це призводить до дефіциту фінансових ресурсів. Проблемаю є те, що постійно зростає податкове навантаження, що не завжди дає змогу правильно розпоряджатися фінансами. Можна сказати, що однією з причин нестабільності фінансової політики в країні є податкове навантаження, і для того, щоб скоротити кризу в країні та підвищити розвиток в економіці, потрібно переглянути та запровадити менше податкове навантаження для розвитку будь-яких фінансових установ [4, с. 145].

Таким чином, можемо додати, що звичайно найскладнішим завданням для розвитку державної фінансової політики та органічне вирішення проблем, є стабілізація податкової, фінансової та грошової системи. Насамперед, це передбачає зміцненню роботи підприємств та організацій, зменшення дефіциту бюджету країни, зниженню довготривалої платіжної кризи. Потрібно приділити немалою роль для удосконалення законодавчої бази України. Слід пам'ятати, що збалансована фінансова політика країни завжди сприяє створенню сприятливих умов для економіки країни в цілому.

Бібліографічні посилання:

1. Крилова Г. Фінансовий сектор України: сьогодні й завтра. Вісник НБУ. 2007. № 12. С. 36–38.
2. Сутність, складові і типи фінансової політики. URL: <http://www.kpi.kharkiv.edu/business/finances/L3/rozdil2.htm>.

3. Монетарна політика національного банку України: сучасний стан та перспективи змін; за ред. В.С. Стельмаха. К. : Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. 404 с.
4. Державний бюджет і бюджетна стратегія 2012-2014: стабілізація та сталий розвиток в умовах реформування економіки України : у 4 т. / за ред. Ф.О. Ярошенка. Київ : Акад. фін. управління, 2011. Т.1: Стабілізація державних фінансів у контексті стратегії реформ. 920 с.

Черняк Анна Олексіївна,
курсант 4 курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Юніна Марина Петрівна,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ І ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Сучасна держава залишається носієм суверенітету і забезпечує реалізацію комплексу економічних, соціальних, політичних і духовних інтересів різних соціальних верств і груп. При цьому зростає роль фінансової діяльності держави. Ринок, гроші, власність – ефективний інструмент здійснення державної політики, яка спрямована на забезпечення життєдіяльності суспільства. Держава здійснює пошук нових механізмів розміщення та використання ресурсів; взаємодії із бізнесом; забезпечення ділової та інвестиційної активності; підтримання рівня зайнятості; стабілізації економічного стану.

Незважаючи на неоднозначні оцінки щодо оптимального способу фінансування бюджетного дефіциту та наслідків державного боргу, державні запозичення залишаються одним з найпоширеніших інструментів фінансування видатків держави. Тому постійне зростання обсягів боргів характерне практично для всіх країн світу. Причому зростання державних

боргів і боргового навантаження характерне як для країн із транзитивною економікою, так і для провідних промислово розвинутих країн. Саме останні виступають найбільшими кредиторами світової економіки й водночас мають найбільші обсяги державних боргів у абсолютному і відносному виразі [1].

Раціональне пояснення необхідності контролю центрального уряду за витратами органів місцевого самоврядування ґрунтується як на макроекономічних (з огляду на попит), так і мікроекономічних (з огляду на пропозицію) теоретичних постулатах. У розвинених країнах використовується декілька способів обмеження позик місцевих і регіональних органів влади. Контролюючі заходи можуть встановлюватися: законами (наприклад, закон про фінансування органів місцевого самоврядування, закон про муніципалітети); нормативними актами, що регулюють банківські операції; рішеннями Міністерства фінансів, Міністерства внутрішніх справ; визначатися органами, контролюючими муніципалітети; встановлюватися спеціальним комунальним банком або центральним банком.

Державний борг загалом є достатньо складним механізмом, функціонування якого залежить від дій багатьох суб'єктів ринкових відносин. Тому управління державним боргом потребує використання цілої системи методів з його регулювання. Ці методи є актуальними за умови виявлення проблем, які існують в цій сфері. Тому спочатку необхідно проаналізувати загальний стан державного боргу України і визначитись, наскільки взагалі є ефективною поточна політика з його управління.

Відповідно до ст. 2 Бюджетного кодексу України, державний борг – загальна сума заборгованості держави, яка складається з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави, включаючи боргові зобов'язання держави, що вступають у дію внаслідок виданих гарантій за кредитами, або зобов'язань, що виникають на підставі законодавства або договору [2].

Управління державним боргом супроводжується низкою проблем, починаючи зі звуженості поняття державного боргу в українському законодавстві, що не сприяє реалістичному прогнозуванню основних макроекономічних показників соціально-економічного розвитку країни, проблем структуризації боргу, проблем обліку та звітності державного боргу [3]. Під управлінням державним боргом варто розуміти сукупність державних заходів, що пов'язані з випуском і погашенням державних боргових зобов'язань, визначенням ставок відсотків і виплатою доходу за державними цінними паперами, встановленням ліміту боргу, підтриманням курсу державних зобов'язань, визначенням умов випуску нових державних цінних паперів [4].

Політика управління державним боргом є важливим компонентом здійснюваної фінансової політики та істотною складовою процесів макроекономічного регулювання. Стратегічною метою управління державним боргом є забезпечення необхідними обсягами ліквідних коштів

загального державного управління та мінімізації витрат, пов'язаних з ризиками, погашенням та обслуговуванням державного боргу; створення передумов макроекономічної стабільності у коротко- та довготерміновому періодах. Основними засадами управління державним боргом є оптимізація структури державного боргу; мінімізація витрат на обслуговування державного боргу; мінімізація ризиків, пов'язаних із цим боргом; сприяння розвитку внутрішнього ринку державних запозичень. Управління державним боргом здійснює Міністерство фінансів України, або за його дорученням та від імені інші організації та установи [5].

Стратегічним завданням боргової політики є також пошук оптимального співвідношення між борговим та податковим фінансуванням бюджетних видатків. У короткотерміновому періоді залучення позичкових ресурсів дає можливість дещо знизити фіскальне навантаження на національну економіку в розрахунку на спрямування додаткових коштів, які залишаються у суб'єктів господарювання, на їхній розвиток. Між тим, як вказує Падалка В.М., таким чином фінансування поточних бюджетних видатків здійснюватиметься за рахунок майбутніх ресурсів розвитку, а отже, економічний розвиток гальмуватиметься у довготерміновій перспективі.

Бібліографічні посилання:

1. Бюджетний кодекс України від 21.06.2001 р.
2. Козюк В.В. Проблема державного боргу в перехідній економіці України. *Фінанси України*. 2009. № 5. С. 85-90.
3. Шпачук В. Напрями вдосконалення політики управління зовнішнім державним боргом України. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2016. № 3. С. 291-297
4. Кузьменко О. Організаційно-правові проблеми управління державним боргом України. *Право України*. 2018. № 4. С. 56-58.
5. Вахненко Т. Зовнішні корпоративні запозичення та ризики для фінансової стабільності. *Дзеркало тижня*. 2018. 16 лют. С. 9.
6. Падалка В. М. Становлення та розвиток ринку місцевих запозичень в Україні: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / Науково-дослідний фінансовий ін-т при Міністерстві фінансів України. К., 2016. 18 с.

Чуркін Василь Васильович,
курсант 4 курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Юніна Марина Петрівна,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Фінансова політика є одним з основних інструментів впливу на соціально-економічний розвиток держави і сприяє забезпеченню раціонального розподілу фінансових ресурсів між секторами економіки і регіонами, концентрації фінансових ресурсів у важливих сферах економічного розвитку і створення ефективної системи управління державними фінансами.

Економічна характеристика фінансової діяльності нашої держави сприймається як складова соціально-економічного розвитку, яка полягає у використанні і реалізації комплексу відповідних економічних заходів, механізмів фінансово-економічного регулювання у взаємозв'язку зі стратегічними пріоритетами розвитку України для задоволення соціальних потреб, збалансованого, довгострокового розвитку національної економіки. Основною метою фінансової політики являється створення економічної й соціальної стабільності шляхом створення сприятливих умов для економічного зростання. Формування та реалізація ефективної фінансової політики повинні ґрунтуватися на принципах децентралізації, єдності, незалежності, збалансованості, обґрунтованості, послідовності та складеності [1, с.23].

Протягом останніх десятиліть глобальна фінансова система постійно розвивалася, а значить, її склад та структура зазнали зміни, включаючи активне формування ринку, вдосконалення фінансових механізмів інтеграції між країнами, поява нових фінансових інструментів на ринках фінансового капіталу та збільшився обсяг фінансових послуг. Ці перетворення фінансової системи досить позитивно вплинули на підвищення ефективності

підприємницької діяльності, сприяння ділової активності та стимулювання соціально-економічного розвитку. Однак з настанням світової фінансово-економічної рецесії зусилля фінансових інститутів були спрямовані на пошук ефективних механізмів регулювання фінансового сектора та економіки [2, с.38].

При розробці фінансової політики необхідно враховувати ряд вимог, яким вона повинна відповідати: розробка, яка заснована на науковому підході, повинна забезпечувати відповідність фінансової політики стратегії соціального розвитку; враховуючи відповідні історичні умови, особливості внутрішньої ситуації і міжнародного середовища, реальні економічні і фінансові можливості держави; потрібно брати до уваги світовий досвід, нові тенденції і прогресивні явища, дотримуючись комплексного підходу при розробці та реалізації фінансової політики, ефективність фінансової політики буде залежати від врахування потреб соціального розвитку, інтересів усіх верств населення [3, с.112].

Основними напрямками зміни бюджетної та податкової політики є: створення державою вигідних умов, що буде сприяти розвитку виробництва; реалізація збалансованої боргової політики нашої держави; надання послуг для задоволення суспільних потреб за принципом забезпечення їх надання з урахуванням реальних державних ресурсів; поступові кроки щодо підвищення соціальних стандартів життя населення; повна реформація міжбюджетних відносин з метою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку територій; концентрація бюджетних ресурсів на реалізації пріоритетних державних цільових програм [4, с.391].

Задля виконання даних цілей необхідно вирішити ряд таких завдань: утримати максимальний розмір бюджетного дефіциту на рівні не більше трьох відсотків від прогнозованого річного валового внутрішнього продукту; залучити кредити міжнародних фінансових інститутів для реалізації проектів економічного і соціального розвитку країни в межах, визначених дефіцитом бюджету; зберегти частки перерозподілу валового внутрішнього продукту через консолідований бюджет на рівні, що не перевищує прогноз на поточний рік.

Отже, у висновках варто сказати, що основними напрямками вдосконалення фінансової політики на найближчий час повинні стати реформування податкової системи та посилення податкової дисципліни; вдосконалення бюджетного процесу за рахунок підвищення наукової обґрунтованості прогнозів бюджетних показників, розвитку системи середньострокового і довгострокового бюджетного планування, скорочення списку головних розпорядників коштів державного бюджету, забезпечення прозорості бюджетного процесу, оптимізації обсяг державного боргу; зміцнення системи управління державним боргом; реалізація ефективної політики державних витрат. Все це, на нашу думку, повинно сприяти економічному розвитку нашої держави.

Бібліографічні посилання:

1. Державне фінансове регулювання економічних перетворень, за заг.ред. А. А. Мазаракі. Київ: КНТЕУ, 2015. 376 с.
2. Ватульов А. В. Фінансова політика у системі економічного розвитку. *Економічний часопис–XXI*. 2013. № 5–6. С. 37–40.
3. Кругман П. Выход из кризиса есть. М.: Азбука Бизнес, 2013. 320 с.
4. Корнієнко Н. М. Аналіз системи планування бюджетних видатків в Україні. *Бізнес Інформ*. 2013. № 4. С. 389-393.

Шевченко Тетяна Валеріївна,

курсант 4 курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Ярошенко Артем Сергійович,

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри
цивільного права та процесу
факультету підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

УКРАЇНСЬКА БАНКІВСЬКА СИСТЕМА В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Загострення застарілих проблем банківської системи України відбулось з 2014 року, коли почалась російська агресія проти нашої держави, це і викликає значний інтерес у ЗМІ, профільних фахівців, науковців та політиків. У свою чергу загострення проблем призвело до гострої кризи банківської системи України, тому численність комерційних банків скоротилась майже в двічі. При цьому, збитковими виявились більшість цих банків.

Визначимо, що банківська система розуміється як сукупність банківських інститутів та різноманітних видів банків, за допомогою яких здійснюються відповідні послуги, що пов'язані з наданням кредитів та прийому вкладів, а також здійснюється мобілізація коштів. Слід зазначити, що ця система внутрішньо організована та має єдине завдання та загальну мету. Вона існує в усіх країнах та є основоположною частиною кредитної системи певної держави. Кожна країна повинна мати достатню кількість

кредитних установ та діючих банків. Банківська система знаходиться в постійному розвитку та піддається постійним змінам. [1].

Розвиток банківської системи в нашій країні є найважливішою передумовою задля існування збалансованої української економіки та її запровадження у світове господарство. Основним фінансовим посередником є банківська система, яка забезпечує потреби у фінансових ресурсах не лише населення, а й певних суб'єктів господарювання. На превеликий жаль українська національна валюта потерпає від знецінення через низку факторів, таких як:

- недостатній розвиток української економіки на сучасному етапі;
- проведення Операції Об'єднаних сил на сході України, що в значній мірі посприяло погіршенню торгівельних зв'язків із Російською Федерацією;
- відсутність захищеності банківської системи від коливань кон'юнктури світового ринку;
- незадовільні умови для створення, розвитку та ведення малого та середнього бізнесу в Україні;
- брак коштів в державному бюджеті через утворення незаконних схем в обхід чинного законодавства.

Проблеми держбанків. Банки з державним капіталом досі займають більше половини ринку, але мають низьку операційну ефективність і найвищу частку токсичних кредитів в системі. Також у них найбільший портфель держоблігацій, який заміщає джерела їх доходів коштами держбюджету замість виплат клієнтів. Продовження домінування держбанків загрожує спотворенням ринкової конкуренції. Для зниження системного ризику потрібно здійснити ряд кроків, скоординованих між Фінрегуляторами і топ-менеджерами держбанків. Серед них: активізація приватизаційних процесів, оновлення систем корпоративного управління, очищення від проблемних кредитів, скасування штучних преференцій, дозвіл юридичної ситуації навколо націоналізованого Приватбанку в судах і т.д.

Підсумовуючи вищесказане, на нашу думку, задля стабільного та нормального функціонування української банківської системи необхідно: удосконалити систему внутрішнього контролю в банках; запровадження проектів щодо залучення додаткового акціонерного капіталу; розширення спектру банківських послуг для комфорту клієнтів та для підвищення їх рівня довіри; покращення конкурентоздатності банківських установ; посилити контроль за забезпеченням відповідності національних банків міжнародним стандартам корпоративного управління; стабілізація національної грошової одиниці [1].

Бібліографічні посилання:

1. Перспективи розвитку ринку фінансових послуг: Всеукр. конф. студ. науки (Київ, 21-22 лютого 2017 р.): тез доп. / відп. ред. Н.П. Шульга – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т.

Шишкіна Ксенія Олегівна,

курсант 4 курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Ярошенко Артем Сергійович,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

АНАЛІЗ ПРЯМИХ ПОДАТКІВ В СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

Податки значною мірою впливають на всі економічні процеси в державі. Вони є підґрунтям для загального розвитку будь-якої країни. Актуальність даного дослідження полягає в тому, що прямі податки є законодавчо закріпленою можливістю держави здійснювати контроль за коштами, отриманими від фізичних та юридичних осіб, до яких належать і банківські установи.

Дослідженням та вивченням проблемного питання, пов'язаного з аналізом прямих податків в системі оподаткування банківських установ в Україні займався цілий ряд науковців, серед яких особливо можна виділити наукову діяльність таких вчених як: П. Гега, В. Федосова, В. Федоров, В. Опарін, Ю. Козак, Т. Савченко, А. Ластовецький та інші.

Під терміном «прямий податок» слід розуміти такий податок, що стягується з доходів та майна платників у встановленому законодавством порядку.

На сьогоднішній день в Україні встановлені такі види прямих податків:
на прибуток підприємств;
на доходи фізичних осіб;
податок на майно;
податок з власників транспортних засобів.

Податок на прибуток підприємств сплачується платниками-резидентами, тобто суб'єкти господарювання та управитель фонду операцій з нерухомістю, який на підставі Закону України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» здійснює діяльність щодо операцій із довірчого управління. Також, зазначений податок може сплачуватись платниками-нерезидентами до

яких належать юридичні особи, утворені в будь-якій організаційно-правовій формі та їх постійні представництва. Об'єкт оподаткування визначений у ст. 134 Податкового кодексу України. У ст.136 цього ж кодексу визначена базова ставка податку, що становить 18 відсотків, але в залежності від напрямку господарської діяльності, разом із базовим податком на прибуток може окремо встановлюватись податок на дохід, в розмірі, визначеному ч.2 ст.136 Податкового кодексу [1].

Податок на доходи фізичних осіб сплачується такими платниками податку як: фізична особа-резидент, фізична особа-нерезидент та податковий агент. Об'єктом оподаткування для особи-резидента є загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід, доходи з джерела їх походження в Україні та іноземні доходи. У той же час, об'єктом оподаткування особи-нерезидента є загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід з джерела його походження в Україні та доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування. Базою оподаткування є загальний оподатковуваний дохід, тобто будь-який дохід, який підлягає оподаткуванню, нарахований на користь платника податку протягом звітного податкового періоду [1]. Відповідно до ч.5 ст.164 Податкового кодексу під час нарахування доходів у будь-якій не грошовій формі базою оподаткування є вартість такого доходу, розрахована за звичайними цінами, помножена на коефіцієнт, що вираховується за такою формулою:

$$K = 100 : (100 - Sp)$$

де К - коефіцієнт;

Sp - ставка податку, встановлена для таких доходів на момент їх нарахування.

Необхідним є зазначити, що ставки податку на доходи фізичних осіб визначаються згідно ст.167 Податкового кодексу.

Податок на майно складається з: податку на нерухоме майно (крім земельної ділянки), транспортний податок та плата за землю. Платниками податку на нерухоме майно є фізичні та юридичні особи-резиденти та нерезиденти, що є власниками житлової та нежитлової нерухомості. Об'єктом оподаткування є житлове або нежитлове нерухоме майно, а також його частка. У даному випадку базою оподаткування є загальна площа раніше згаданого майна. Порядок обчислення суми визначений у ч.7 ст.266 Податкового кодексу. Зазначені обчислення здійснюються відповідним контролюючим органом за місцем реєстрації власника такої нерухомості виходячи із загальної площі об'єкту оподаткування та визначеного законом коефіцієнту ставки.

Транспортний податок являє собою здійснення платежу на користь державних фондів фізичною або юридичною особою, яка має у власності транспортний засіб. Об'єктом оподаткування є легкові автомобілі, з моменту

випуску яких минуло не більше п'яти років та вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальних заробітних плат, встановлених законом на 1 січня звітного року. Ставка даного податку встановлюється у розмірі 25000 гривень на рік за кожен автомобіль, що є об'єктом оподаткування.

Платниками земельного податку є власники земельних ділянок, їх часток та землекористувачі. Об'єктами оподаткування виступають земельні ділянки, що знаходяться у власності чи користуванні та земельні частки, що знаходяться у власності. Базою для оподаткування є нормативна грошова оцінка земельних ділянок з урахуванням коефіцієнта індексації та площа земельних ділянок, нормативна грошова оцінка яких не проведена. Коефіцієнт індексації вираховується за формулою:

$$K_i = I:100$$

де I - індекс споживчих цін за попередній рік,
K_i – коефіцієнт індексації.

З огляду на вище зазначене ми можемо зробити висновок, що банківські установи є об'єктами оподаткування в податковій системі нашої країни. Зокрема, на банківські установи поширюється стягнення прямих податків, до яких належать: податок на прибуток підприємств, податок на майно та податок з власників транспортних засобів.

Доречним є зазначити, що національне податкове законодавство, насамперед те, що безпосередньо стосується оподаткування банківських установ не є досконалим, тому існує необхідність у подальшому його реформуванні. На нашу думку, комплексний аналіз національного та зарубіжного податкового законодавства дасть змогу сформулювати оптимальну податкову політику в сфері оподаткування банківських установ.

Бібліографічні посилання:

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 25.10.2020р.).
2. Актуальні напрями реформування вітчизняної податкової системи. URL: <https://ngoipr.org.ua/news/aktualni-napryamy-reformuvannya-vitchyznyanoi-podatkovoyi-systemy/> (дата звернення: 26.10.2020р.).
3. Білик М.Д., Золотко І.А. Податкова система України: Навч.-методич. посіб. для самостійного вивчення дисципліни. К.: КНЕУ, 2000, 192с.

Яйлян Аліна Олегівна,
курсант 2 курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Юніна Марина Петрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

В статті 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» банк визначається як юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії Національного банку України здійснювати у сукупності такі операції: залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб [1].

В статті 4 Закону України «Про банки і банківську діяльність» зазначено, що банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до положень цього Закону та інших законів України.

Основним системоутворюючим елементом у цій структурі є Національний банк України, який здійснює регулювання та банківський нагляд відповідно до положень Конституції України, Закону України «Про банки і банківську діяльність», Закону України «Про Національний банк України», інших законодавчих актів України та нормативно-правових актів Національного банку України. Національний банк України визначає особливості регулювання та нагляду за системно важливим банком, банком, що має статус Розрахункового центру з обслуговування договорів на фінансових ринках, з урахуванням специфіки діяльності таких банків[2].

Окрім цього кожного дня Національний банк України здійснює багато операцій, пов'язаних з бюджетом, а саме, здійснює регулювання діяльності

спеціалізованих банків через економічні нормативи та нормативно-правове забезпечення здійснюваних цими банками операцій.

Також Національний банк України визначає системно важливі банки відповідно до таких критеріїв: розміру банку, ступеня фінансових взаємозв'язків, напрямів діяльності. Зокрема, Національний банк України визначає види спеціалізованих банків та порядок набуття банком статусу спеціалізованого. При цьому банк самостійно визначає напрями своєї діяльності і спеціалізацію за видами послуг[3].

За функціями та характеру виконання операцій банки поділяють на: емісні (центральні) – банки, які за розпорядженням уряду проводять емісію грошей, зберігають обов'язковий резерв інших банків і надають їм кредит у разі потреби, комерційні банки (депозитні) – банки, які здійснюють функції кредитування промислових, торгових та інших підприємств, переважно за рахунок грошових коштів (у вигляді кладень (депозитів)), експортні банки – спеціалізуються на операціях, пов'язаних із зовнішньою діяльністю, іпотечні банки – спеціалізуються на наданні довгострокових позик під заставу нерухомості, ощадні банки – кредитні установи, як виконують функції ощадних кас, інвестиційні банки – спеціалізуються на фінансуванні та довгостроковому кредитуванні в основному за посередництвом операцій з цінними паперами, інноваційні банки – спеціалізуються на фінансуванні інноваційних проектів шляхом придбання відповідних акцій, а також шляхом розміщення облігаційної позики, державні банки – фінансові заклади, які входять до системи центрального банку країни і контролюють грошовий обіг[4].

На мою думку, банки не просто сховища грошей і каси для їхньої видачі і надання в кредит. Вони представляють могутній інструмент структурної політики і регуляції економіки, здійснюваної шляхом перерозподілу фінансів, капіталу у формі банківського кредитування інвестицій, необхідних для підприємницької діяльності, створення і розвитку виробничих і соціальних об'єктів. Банки можуть направляти кошти, фінансові ресурси у виді кредитів у ті галузі, сфери, регіони, де капітал знайде краще, ефективно застосування.

Бібліографічні посилання:

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 5-6, ст.2). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI: за станом на 5 листопада 2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
3. Види банків та порядок їх створення в Україні. URL: [http://banking.uabs.sumdu.edu.ua/images/department/banking/discip/Bankivski Operacii/fin/Tema1.pdf](http://banking.uabs.sumdu.edu.ua/images/department/banking/discip/Bankivski%20Operacii/fin/Tema1.pdf)

РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН В СФЕРІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Для нотаток:

Матеріали Регіонального круглого столу (ДДУВС, 30.10.2020)

Для нотаток:

Наукове видання

РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН В СФЕРІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Матеріали

Регіонального круглого столу

(м. Дніпро, 30 жовтня 2020 р.)

Упорядник –

канд. юрид. наук М. П. Юніна

Видання друкується в авторській редакції

Відповідальний редактор *Біла К. О.*

Технічний редактор *Олексенко Н. С.*

Дизайн обкладинки *Якушечкіна А. О.*

Підп. до друку 04.12.20. Формат 60x84 1/16.

Гарнітура – Times. Папір офсетний.

Спосіб друку – плоский. Ум. друк. арк. 7,6. Обл.-вид. арк. 7,72.

Тираж 50 пр. Зам. № 1220-03/2.

Видавець та виготовлювач СПД Біла К. О.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3618 від 06.11.09

Надруковано на поліграфічній базі видавця Білої К. О.
Україна, 49000, м. Дніпро, пр. Д. Яворницького, 111, оф. 2

+38 (099) 7805049; +38 (067) 2100256

www.impact.dp.ua e-mail: impact.dnepr@gmail.com